

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

DIPLOMSKA NALOGA

PRAVICE OTROK

Nataša Hiter
Renata Šerbinek

Ljubljana 2008

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

DIPLOMSKA NALOGA

PRAVICE OTROK

Mentorica:
doc. dr. Vesna Leskošek

Študentka:
Nataša Hiter
Renata Šerbinek

Ljubljana 2008

PODATKI O DIPLOMSKI NALOGI

Ime in priimek: Nataša Hiter
Renata Šerbinek
Naslov naloge: Pravice otrok
Kraj: Ljubljana
Leto: 2008
Št. strani: 121 Št. tabel: 40 Št. grafov: 40 Št. slik: 1
Št. bibl. opomb: 3 Št. prilog: 2
Mentorica: doc. dr. Vesna Leskošek

Deskriptorji: pravice otrok, Konvencija o otrokovih pravicah, Deklaracija o otrokovih pravicah, otroci, Unicef, uresničevanje otrokovih pravic, vrtec

Povzetek

Diplomsko delo obravnava pravice otrok. Natančnejše so opredeljene najpomembnejše pravice, kot so pravice do osebnostne rasti, do družinskega okolja, do svobodnega izražanja, do izobraževanja, do zdravstvenega varstva, pravice otrok do zaščite pred fizičnim in psihičnim nasiljem, zaščita pred ekonomskim izkoriščanjem ter pravice otrok s posebnimi potrebami. V nalogi sva otroke in njihove pravice prikazali kot temelj naše družbe in kot »majhnega človeka«, ki je še posebej potreben naše pozornosti, in da je pomembno upoštevati njihove pravice, saj ga lahko le s tem popolnoma spoznamo. Najin namen je predstaviti Deklaracijo o otrokovih pravicah, Konvencijo o otrokovih pravicah, EKUOP, поближе se seznaniti z nekaterimi organizacijami, ki delujejo na tem področju (Unicef, ZPMS, Varuh človekovih pravic, CSD). Raziskati sva želeli, kako so starši in strokovni delavci v vrtcu seznanjeni z možnostmi zagovorništva otrok in ugotoviti, ali se je s sprejetjem Konvencije o otrokovih pravicah začela nova razprava o mestu otroka v sodobni družbi. Potrebno je otrokom pomagati, jih rešiti in jim zagotoviti varnost ter možnosti osebnostnega razvoja. To je naloga vseh nas ljudi, kajti le takrat bomo dovolj glasni in dovolj močni.

Prevod v angleščino:

Title: children's rights, children, Convention on the Rights of the Child, Declaration of children's rights, Unicef, implementation of child's rights, kindergarten

Summary:

Dissertation deals with children's rights. Most important rights are determined more carefully, rights to personal growth are corner, to family environment, to free expressing, to education, to health care, right to protection against physical and emotional violence, protection against economic utilizing and rights of children with special needs. In this dissertation we portrayed child and his rights as a foundation of our society and as an individual that needs our attention because that is the only way to get to know children in their complexity. Our intention is to introduce Declaration of children's rights, Convention on the Rights of the Child, European Convention on the Exercise of Children's Rights, introduce some organizations that work on this field (Unicef, Human Rights Ombudsman, Association friendship young people Slovenian - ZPMS, Centre for social work). We wanted to investigate how parents and professional workers in kindergarten are introduced to possibilities of advocacy of children and to find whether with adoption of Convention on child's rights we started a new debate concerning child's position in contemporary society. We must help children to save them and to assure them safety and possibilities of personal development. We all need to participate in this task because only together we are strong enough.

Pravica pravic je pravica živeti,
biti otrok, za srečo rojen,
tata in mamo ob sebi imeti
in jima padati veselo v objem.

Lepa pravica je teči po trati
in ne biti kot krava teptan,
učiti se, brati in biti med brati
enakovreden in spoštovan.

Rasti kot rastejo jelke in bori,
poslušati pesem, ne pokov, granat,
in potem enkrat ob majniški zori
reči nekemu: Imam te rad!

In še: biti duša v svetu brez duše,
majhna svetloba sredi velike teme,
ali vsak kaplja v obdobju suše,
ne biti nihče, a otrok, ki je vse!

Tone Pavček,
Ambasador Slovenskega odbora za Unicef

PREDGOVOR

Otrokove pravice so v današnjem času zelo pogosta tema, saj so mediji polni prispevkov, ki govorijo o takem ali drugačnem kršenju teh pravic in opozarjajo na različne zlorabe, ki se dogajajo po vsem svetu. V svojem poklicu, vsaka na svojem področju dela, vsakodnevno opazujeva otroke in spremljava zgodbe, ki jim jih piše življenje. Opazujeva spremembe, razvoj in napredek otrok. Na žalost ne opaziva samo pozitivnih strani, ki se dogajajo otrokom. Otroci s svojo iskrenostjo in zaupanjem vate povedo in razkrijejo tudi situacije in dogodke, ki se dogajajo doma v širši in ožji družini. Dostikrat sva bili v vlogi zagovornika in zaupnika v različnih situacijah in takšne situacije so naju pripeljale na Fakulteto za socialno delo. Opažali sva, da imava premalo znanja in kompetenc, želeli sva okrepiti svoje znanje, da bi čim bolj strokovno zagovarjali otroke in stali na njihovi strani. Pomanjkljivo poznavanje otrokovih pravic in samih določil Konvencije o otrokovih pravicah med strokovnimi delavci, ki delajo z populacijo otrok, je eden izmed razlogov, da je to področje prepuščeno lastni iniciativi tistih, ki jih to področje zanima oziroma se jim zdi pomembno. Otrokove pravice so zelo zahtevno in pomembno področje dela, zato bi bilo potrebno na tem področju delati več in bolj poglobljeno. Otrokom moramo ustvariti pogoje za dobro življenje. Sooblikovati ga moramo vsi strokovni delavci, starši otroci in drugi. Vsi se moramo zavedati vrednosti človeka, biti občutljivi za človekove pravice in dostojanstvo. V času študija sva se večkrat pogovarjali o otrocih, o kršenju otrokovih pravic in kakšne so sploh otrokove pravice. Obe imava otroke in vsaka svoje izkušnje.

Natašina izkušnja:

»Oktobra 1997 sem rodila prvega otroka hči Katarino. Imeli smo nekaj težav s hranjenjem in jokom, drugače pa je bila »normalen« dojenček. Pri starosti 4. mesecev so v Ljubljani hčerki potrdili diagnozo Krabbe Leukodistropy, redko neozdravljivo bolezen. Takrat sem se kot mama prvič zavedala, da imam otroka, ki je drugačen, ki bo imel posebne potrebe in bo nenehno odvisen od moje, druge pomoči. Zaradi redkosti bolezni nisem pridobila od zdravstvenih institucij veliko informacij, ne pomoči. Na tej poti sem se srečevala z mnogimi kršitvami otrokovih pravic in sem se skupaj z njo borila, da bi imela stvari, ki bi ji po zakonu tako ali drugače morala imeti. Hči je po dolgoletni borbi umrla februarja 2003. Skozi izkušnjo sem tako spoznala delo CSD Maribor Ruše, Rotary klub Maribor, idr. Ta izkušnja je v meni porodila željo po študiju na Fakulteti za socialno delo.«

Iz svojih izkušenj sva ugotovili, da je potrebno govoriti o pravicah otrok, potrebno je otroke informirati, jih vključevati pri odločitvah, torej slišati njihov glas in ta glas tudi spoštovati. Zaradi tega sva se dogovorili, da svoje moči združiva pri pisanju diplomske naloge. Tudi namen najinega diplomskega dela je takšen. Želeli sva raziskati, koliko so strokovni delavci v vrtcu in starši seznanjeni in koliko vedo o tej temi in kako upoštevajo in uresničujejo otrokove pravice in možnosti zagovornišva. Izkoriščava priložnost, da se zahvaliva vsem otrokom, ki sva jih spoznali v svoji delovni karieri in jim še enkrat izrečeva hvaležnost, da so naju opozorili na stvari, ki so očem nevidne. Zaradi njih sva postali to, kar sva. Meniva, da je vsak človek, otrok – svoj individuum zase. Potrebno ga je sprejeti takšnega, kot je, z vsemi lastnostmi, ki jih otrok premore. Kršitev otrokovih pravic je veliko. Potrebno je najprej pomagati otrokom, zbrati pogum in notranjo moč, se obogatiti z informacijami, znanjem in različnimi viri ter novimi izkušnjami. Otroci namreč potrebujejo izkušnje, iz katerih se lahko veliko dobrega naučijo, odrasli pa se moremo za te izkušnje, pravice, skupaj z njimi boriti. Meniva, da otroci potrebujejo dobre zagovornike.

Konvencijo o otrokovih pravicah je leta 1989 podpisalo veliko držav sveta. S podpisom so se države obvezale, da bodo za otroke ustvarile nov, boljši in lepši svet. S sprejetjem te mednarodne Konvencije o otrokovih pravicah se je pričela temeljitejša razprava o položaju otrok v današnji družbi. Leta 1990 so se vlade obvezale, da bodo vsem otrokom zagotovile boljše življenje in lepšo, svetlejšo prihodnost. Podpisale so Deklaracijo o preživetju, zaščiti in razvoju otrok. Za njeno uresničitev so v sklopu tega pripravile akcijski načrt. Meniva, da je potrebno veliko dejanj in resničnih akcij, ki pripomorejo k temu, da le-ti dokumenti ne postanejo zgolj papirji, ker so zapisane pravice otrok. Veliko stvari je potrebno postoriti in stvari ne moremo spremeniti kar čez noč. Življenje iz dneva v dan postaja vse bolj dražje in vse več je vojn, katastrof, zaradi tega je vse preveč otrok, ki nimajo nikakršnih možnosti za preživetje, kaj šele za razvoj. Besede, kot so preživetje, zdravje, zdrava prehrana, pitna voda, izobraževanje, zdravo okolje, so pomembne za usodo celotnega človeštva. V naši državi se otroci igrajo na »onesnaženih« igriščih, vdihavajo onesnažen zrak, jedo nezdravo hrano. Življenje se iz dneva v dan draži in njihova kakovost življenja se zmanjšuje. Veliko otrok je izpostavljeno revščini, so žrtve diskriminacije in nasilja, so zaradi prizadetosti prikrajšani za inkluzijo v običajno življenje. Nekateri izmed njih nimajo zagotovljenega izobraževanja. Vsak otrok bi moral biti deležen veliko ljubezni, razumevanja in imeti bi moral srečno otroštvo. Vsak otrok ima svoje pravice in treba bi jih bilo spoštovati.

Diplomsko delo predstavlja osnovne otrokove pravice in zagovorništvo otrok. Predstavljene so skozi Deklaracijo o otrokovih pravicah, Konvencijo o otrokovih pravicah in Evropsko konvencijo uresničevanju otrokovih pravic (EKUOP) ter Ustavo Republike Slovenije. Teorijo sva povezali skozi prakso in ugotavljali, koliko in kako se uresničujejo in spoštujejo otrokove pravice in kje se pojavljajo problemi, kakšen je položaj otrok v Sloveniji. V diplomski nalogi sva želeli raziskati, kako so starši in strokovni delavci v vrtcu seznanjeni z možnostmi zagovorništva otrok. Beseda zagovorništvo pomeni »govoriti za drugega« oziroma »govoriti v korist drugega«. (Zaviršek, Zorn, Videmšek 2002: 80) Zagovorništvo naj bi omogočilo otrokom, da aktivno sodelujejo v zadevah, ki se jih tičejo, in jih hkrati ščitijo pred zlorabami in slabo prakso. To je tako obveza države kot tudi vseh ljudi.

V diplomskem delu sva predstavili, kako se uresničujejo in spoštujejo otrokove pravice v vrtcu, kako so opredeljene in kakšno je dejansko stanje v naših vrtcih. Prihod otroka v vrtec je za otroka velika prelomnica. Pomembno je, da se tega zavedajo vsi zaposleni v vrtcu. Otroci imajo svoje pravice in potrebno jih je upoštevati in spoštovati. Velikega pomena je informirati ljudi (strokovne delavce in starše) o teh pravicah. Takrat skupnost začne spoznavati, da otrokova pravica ni samo, da se želen rodi in da preživi, temveč tudi, da živi zdravo in srečno otroštvo, v spodbudnem in zdravem okolju s pomočjo odraslih. Tudi sami imava kar nekaj izkušenj z delom v vrtcu. Tam lahko srečaš otroke, ki so bili prikrajšani za osnovne pravice, nekateri niso bili ljubljani, drugi negovani, tretji zanemarjeni. Konvencija je za države, ki so jo podpisale, obvezna. Sčasoma morajo spremeniti svojo zakonodajo in ukrepe tako, da bodo v celoti uresničevale vse tisto, kar določa Konvencija o otrokovih pravicah. Države podpisnice morajo vsakih 5 let poročati o napredku, in sicer Odboru za otrokove pravice pri Organizaciji združenih narodov, ki njihova poročila tudi preverja.

Na tem mestu se želim, Nataša Hiter, mnogim zahvaliti za pomoč, podporo in spodbude pri študiju. Hvala mojim: sinu Denisu, hčerki Nuši in partnerju Tomažu, da ste razumeli in vzdržali z mano; hčerki Katarini, ki me čuva in vodi po tej poti. Posebej se zahvaljujem mojima staršema Anici in Marjanu Hiter za nesebično pomoč, podporo in številne spodbude. Stari mami Mariji Hiter za pomoč pri varstvu otrok. Zahvaljujem se Slavici in Jožetu Ravnjaku za pomoč pri varstvu otrok. In nazadnje, hvala vsem, ki ste ves čas verjeli vame, me podpirali in spodbujali.

Renata Šerbinek, se prav tako zahvaljujem svoji družini in sodelavkam, ki so me v času študija in nastajanja diplomskega dela podpirali in spodbujali.

Obe, Nataša Hiter in Renata Šerbinek, pa bi radi izrekli posebno zahvalo mentorici doc. dr. Vesni Leskovšek za vse napotke in vodenje pri nastajanju diplomskega dela. Še posebej se ji zahvaljujeta za njeno nesebično pomoč, spodbujanje, kritično branje napisanega in odpiranje novih obzorij.

Hvala vam za vaš čas in trud.

KAZALO

PREDGOVOR.....	6
KAZALO.....	10
1 TEORETIČEN UVOD.....	14
1.1 PRAVICE.....	14
Definicija pravice.....	14
1.1.1 Človekove pravice.....	14
1.1.2 Nastanek otrokovih pravic.....	17
1.1.3 Mehke pravice otrok.....	18
1.2 OTROKOVE PRAVICE.....	18
1.2.1 Kronološki pregled pomembnejših dokumentov s področja otrokovih pravic.....	20
1.2.2 Deklaracija o otrokovih pravicah.....	21
1.2.3 Konvencija o otrokovih pravicah (KOP).....	25
1.2.3.1 Ukrepi za uresničevanje Konvencije o otrokovih pravicah.....	28
1.2.4 Evropska konvencija o uresničevanju otrokovih pravic (EKUOP).....	30
1.2.5 Ustava Republike Slovenije.....	31
1.3 POMEN DRUŽINE PRI URESNIČEVANJU OTROKOVIH PRAVIC.....	32
1.3.1 V krepitev usmerjeno starševstvo.....	34
1.3.2 Zadržki do pozitivnega starševstva.....	36
1.4 URESNIČEVANJE OTROKOVIH PRAVIC.....	37
1.4.1 Organizacije in njihovo delo na področju uresničevanja otrokovih pravic v Sloveniji.....	38
1.4.2 Delovanje prepoznavnih organizacij na področju otrokovih pravic v Sloveniji.....	41
1.4.3 Položaj otrok v Sloveniji.....	45
1.5 VLOGA SOCIALNEGA DELA.....	50
1.5.1 Zagovorništvo, zagovornik – glas otroka.....	50
1.5.2 Položaj zagovorništva v Sloveniji.....	52
1.6 VRTEC IN OTROKOVE PRAVICE.....	54
2 PROBLEM.....	59
2.1 OPREDELITEV PODROČJA IN OPIS PROBLEMA.....	59
2.2 NAMEN, CILJI IN OSNOVNE TRDITVE.....	59
3 METODOLOGIJA.....	60
3.1 METODE RAZISKOVANJA.....	60
3.2 VZOREC.....	60
3.3 MERSKI INSTRUMENTI.....	60
3.4 POSTOPEK ZBIRANJA PODATKOV.....	61
3.5 OBDELAVA PODATKOV.....	61
4 REZULTATI.....	62
4.1 ANALIZA ANKETE ZA STROKOVNE DELAVKE V VRTCU.....	62
4.1.1 Splošni podatki o zaposlenih v vrtcu.....	62
4.1.2 Delovno mesto in delovne naloge zaposlenih v vrtcu.....	64
4.1.3 Poznavanje otrokovih pravic, človekovih pravic zaposlenih v vrtcu.....	66
4.1.4 Poznavanje zagovorništva otrok zaposlenih v vrtcu.....	78
4.2 ANALIZA ANKETE ZA STARŠE.....	81
4.2.1 Splošni podatki o starših.....	81
4.2.2 Poznavanje otrokovih, človekovih pravic s strani staršev.....	83
4.2.3 Poznavanje zagovorništva otrok s strani staršev.....	95
4 RAZPRAVA.....	98

5	SKLEPI.....	103
6	PREDLOGI	105
7	VIRI IN LITERATURA.....	107
8	PRILOGE	112

Kazalo tabel

Tabela 1: Spol zaposlenih v vrtcu	62
Tabela 2: Starost zaposlenih v vrtcu.....	62
Tabela 3: Delovna doba zaposlenih v vrtcu.....	63
Tabela 4: Izobrazba zaposlenih v vrtcu	64
Tabela 5: Delovno mesto zaposlenih v vrtcu.....	64
Tabela 6: Starostno obdobje otrok v skupini	65
Tabela 7: Pomembnost otrokovih pravic.....	66
Tabela 8: Otrokove in človekove pravice so razkošje.....	66
Tabela 9: Konvencija o otrokovih pravicah	67
Tabela 10: Podpis, ratifikacija Konvencije o otrokovih pravicah	68
Tabela 11: Slovenija je podpisnica Konvencije o otrokovih pravicah	68
Tabela 12: Poznavanje vsebine Konvencije o otrokovih pravicah.....	69
Tabela 13: Kraj seznanitve z vsebino Konvencije o otrokovih pravicah	70
Tabela 14: Potreba po boljši informiranosti z vsebino Konvencije o otrokovih pravicah	70
Tabela 15: Vir informacij o Konvenciji o otrokovih pravicah	71
Tabela 16: Poznavanje različnih mednarodnih dokumentov o otrokovih in človekovih pravicah	72
Tabela 17: Otroci se v vrtcu pogovarjajo z vzgojiteljicami o pravicah.....	73
Tabela 18: Najpogostejše pravice, o katerih se pogovarjajo	74
Tabela 19: Uresničevanje otrokovih pravic.....	75
Tabela 20: Spoštovanje stališč, pravic in spodbujanje le-teh med izvedbo različnih aktivnosti v vrtcu	76
Tabela 21: Iskanje pomoči v primeru suma kršenja otrokovih pravic	77
Tabela 22: Spol staršev.....	81
Tabela 23: Starost staršev	81
Tabela 24: Število otrok v družini	82
Tabela 25: Tipi gospodinjstva	83
Tabela 26: Pomembnost otrokovih pravic.....	83
Tabela 27: Otrokove in človekove pravice so razkošje.....	84
Tabela 28: Konvencija o otrokovih pravicah	85
Tabela 29: Podpis, ratifikacija Konvencije o otrokovih pravicah	85
Tabela 30: Slovenija je podpisnica Konvencije o otrokovih pravicah	86
Tabela 31: Poznavanje vsebine Konvencije o otrokovih pravicah.....	87
Tabela 32: Kraj seznanitve z vsebino Konvencije o otrokovih pravicah	87
Tabela 33: Potreba po boljši informiranosti z vsebino Konvencije o otrokovih pravicah po mnenju staršev	88
Tabela 34: Vir informacij o Konvenciji o otrokovih pravicah	89
Tabela 35: Poznavanje različnih mednarodnih dokumentov o otrokovih in človekovih pravicah	89
Tabela 36: Otroci se doma pogovarjajo s starši o pravicah.....	91
Tabela 37: Najpogostejše pravice, o katerih se pogovarjajo	92
Tabela 38: Uresničevanje otrokovih pravic.....	93

Tabela 39: Spoštovanje stališč, pravic in spodbujanja le-teh med izvedbo različnih aktivnosti v vrtcu	94
Tabela 40: Iskanje pomoči v primeru suma kršenja otrokovih pravic	95

Kazalo grafov

Graf 1: Spol zaposlenih v vrtcu	62
Graf 2: Starost zaposlenih v vrtcu	63
Graf 3: Delovna doba zaposlenih v vrtcu	63
Graf 4: Izobrazba zaposlenih v vrtcu	64
Graf 5: Delovno mesto zaposlenih v vrtcu	65
Graf 6: Starostno obdobje otrok v skupini	65
Graf 7: Pomembnost otrokovih pravic	66
Graf 8: Otrokove in človekove pravice so razkošje	67
Graf 9: Konvencija o otrokovih pravicah	67
Graf 10: Podpis, ratifikacija Konvencije o otrokovih pravicah?	68
Graf 11: Slovenija je podpisnica Konvencije o otrokovih pravicah	69
Graf 12: Poznavanje vsebine Konvencije o otrokovih pravicah	69
Graf 13: Kraj seznanitve z vsebino Konvencije o otrokovih pravicah	70
Graf 14: Potreba po boljši informiranosti z vsebino Konvencije o otrokovih pravicah	71
Graf 15: Vir informacij o Konvenciji o otrokovih pravicah	71
Graf 16: Poznavanje različnih mednarodnih dokumentov o otrokovih in človekovih pravicah	72
Graf 17: Otroci se v vrtcu pogovarjajo o pravicah	74
Graf 18: Najpogostejše pravice, o katerih se pogovarjajo	75
Graf 19: Uresničevanje otrokovih pravic	76
Graf 20: Spoštovanje stališč, pravic in spodbujanje le-teh med izvedbo različnih aktivnosti v vrtcu	76
Graf 21: Iskanje pomoči v primeru suma kršenja otrokovih pravic	77
Graf 22: Spol staršev	81
Graf 23: Starost staršev	82
Graf 24: Število otrok v družini	82
Graf 25: Tipi gospodinjstva	83
Graf 26: Pomembnost otrokovih pravic	84
Graf 27: Otrokove in človekove pravice so razkošje	84
Graf 28: Konvencija o otrokovih pravicah	85
Graf 29: Podpis, ratifikacija Konvencije o otrokovih pravicah	86
Graf 30: Slovenija je podpisnica Konvencije o otrokovih pravicah	86
Graf 31: Poznavanje vsebine Konvencije o otrokovih pravicah	87
Graf 32: Kraj seznanitve z vsebino Konvencije o otrokovih pravicah	88
Graf 33: Potreba po boljši informiranosti z vsebino Konvencije o otrokovih pravicah po mnenju staršev	88
Graf 34: Vir informacij o Konvenciji o otrokovih pravicah	89
Graf 35: Poznavanje različnih mednarodnih dokumentov o otrokovih in človekovih pravicah	90
Graf 36: Otroci se doma pogovarjajo s starši o pravicah	91
Graf 37: Najpogostejše pravice, o katerih se pogovarjajo	93
Graf 38: Uresničevanje otrokovih pravic	94

Graf 39: Spoštovanje stališč, pravic in spodbujanja le-teh med izvedbo različnih aktivnosti v vrtcu.....	94
Graf 40: Iskanje pomoči v primeru suma kršenja otrokovih pravic	95

Kazalo slik

Slika 1: Eleanor Roosevelt pregleduje svojo "Magno Charto vsega človeštva", New York, 10. december 1948.....	16
--	----

1 TEORETIČEN UVOD

1.1 PRAVICE

Definicija pravice

»Pravica, to je pojem, ki označuje določene lastnosti družbenega razmerja med akterjema z različno družbeno močjo, ki vstopa v interakcijo. Pravice namreč omejujejo absolutno izvajanje moči pravice močnejšega nad šibkejšim. Bistvo pravic ni v odpravi razmerij moči, temveč v omejevanju in regulaciji učinkov neenakosti. Nadomeščajo uporabo sile pri razreševanju potencialnih konfliktov, interesov. Pravice se ne dobivajo kar tako, še vedno se je zanje in še zlasti za njihovo uveljavljanje, tudi ko so deklarativno priznane, treba boriti.« (Dolenc 1995: 12)

Pravice običajno fiksirajo, izražajo določena načela ali predpise. Oseba ali skupina ima torej določene pravice, ki izhajajo iz njenega položaja ali vloge, iz dogodka ali zakona. Kar je moja pravica, to smem storiti; kar je moja dolžnost, to moram opraviti. Pravice lahko delimo na take, ki posameznikom pripadajo brezpogojno in take, ki pripadajo le ob izpolnjevanju nekaterih obveznosti in odgovornosti. Pomembna pa je tudi intimna interpretacija pravice.

1.1.1 Človekove pravice

Korenine zgodovinskega razvoja človekovih pravic zasledimo v vseh svetovni dogodkih, saj je uveljavljanje človekovih pravic osnova vsakega boja za svobodo in enakopravnost. Temeljne človekove pravice, kakršni sta spoštovanje človeškega življenja in človekovo dostojanstvo, so del večine svetovnih religij in filozofij. Človekove pravic ni treba kupiti, si jih prislužiti ali podedovati; so »neodtujljive«. Nihče jih nima pravice iz kakršnega koli razloga komurkoli vzeti.

»Univerzalni karakter človekovih pravic je njihova temeljna dimenzija in izhaja iz enakosti človeštva. V svoji preambuli se Deklaracija sklicuje na »prirojeno človeško dostojanstvo vseh članov človeške družbe in njihove enake in neodtujljive pravice«. (Babadji 2005: 53)

Pravice so zelo obsežne in lahko jih delimo v tri različne kategorije (Bergant 1999: 2-3):

1. **Državljske in politične pravice.** Te pravice se navezujejo na svobodo in vključujejo pravico do življenja, prostosti in osebne varnosti, pravico do odsotnosti nasilja in suženjstva, pravico do političnega udejstvovanja, svobodnega prepričanja, izražanja, misli, vesti in veroizpovedi ter pravico do združevanja in zborovanja.
2. **Ekonomске in socialne pravice.** Te se nanašajo na ekonomsko in socialno varnost. Mednje sodijo pravice do dela, izobrazbe, zadovoljivega življenjskega standarda, hrane, bivališča, zdravstvene oskrbe.
3. **Okoljske, kulturne in razvojne pravice.** Te pravice vključujejo pravico do življenja v neonesnaženem in proti uničenju obvarovanem okolju ter pravico do kulturnega, političnega in ekonomskega razvoja.

Vse pravice so enako pomembne, saj je vsaka enako pomemben del celote. Če je ogrožena ena pravica, so s tem ogrožene vse.

Eleanor Roosevelt, vdova nekdanjega predsednika ZDA Franklina D. Roosevelta, je bila izvoljena za predsednico komisije Združenih narodov, ki je napisala Splošno deklaracijo. Z »razkošno« vsoto 15 dolarjev na dan in vozovnico za podzemno železnico je skupaj s svojimi kolegi v komisiji skušala določiti, kaj je v resnici mišljeno s pojmom »človekove pravice«. Osebnostnim in pogajalskim sposobnosti gospe Roosevelt gre zahvala, da so se sploh o čem sporazumeli in to v zelo kratkem času, kar ni odlika modernih diplomatov.

Upala je, da bo Deklaracija »Magna Charta vsega človeštva širom po svetu«. Da bi dosegli popolno enakost med spoloma, predlagamo, da se v Deklaraciji slovnično prevladujoči moški spol osebnim zaimkov takoj nadomesti z on/ona, njega/njej in tako dalje.

Podobno kot danes so tudi tedaj veliko razpravljali o tem, v kolikšni meri lahko mednarodna skrb za človekove pravice vpliva na vlade po svetu. Deklaracija elegantno obide ta problem s tem, da jasno in odločno navaja, kaj človekove pravice so, ne spregovori pa o tem, kako naj jih uveljavimo (Bakyayita, idr. 1999: 14).

Slika 1: Eleanor Roosevelt pregleduje svojo "Magna Charta vsega človeštva", New York, 10. december 1948

Človekovim pravicam in pravicam na sploh pripisujemo naslednje lastnosti (Cerar 2002: 21-22):

1. Temeljnost: človekove pravice so temelj vsem ostalim pravicam.
2. Splošnost oziroma univerzalnost: človekove pravice pripadajo vsem ljudem.
3. Vezanost na človeka: človekove pravice pripadajo človeku že po (njegovi) naravi in to prvenstveno kot posamezniku.
4. Neodtujljivost: ker so človekove pravice eksistenčno povezane s človekom, jih od njega nikakor ni mogoče odtujiti.
5. Absolutnost: to na eni strani pomeni, da imajo človekove pravice kot celota vseobsežno eksistenco, ki traja toliko časa, dokler obstoji človek, na drugi strani pa to pomeni njihovo veljavo erga omnes.¹
6. Deklarativna narava artikulacije; ker so človekove pravice dane človeku že »po naravi«, jih je mogoče pravno in drugače le deklarirati in ne konstituirati.
7. Moralnost: izvor človekovih pravic in dolžnosti je v sferi človekove moralnosti.
8. Politična narava: vsaka človekova pravica ima politično težo, saj se le-ta uresničuje v okviru politično konstituirane družbe.
9. Pravnost: za učinkovito zagotavljanje človekovih pravic v družbi morajo biti te pravice pravno določene in zavarovane.

¹ Erga omnes – človekove pravice v svoji posamični eksistenci niso absolutne, saj je pravica vsakega posameznika omejena s pravicami drugih posameznikov.

1.1.2 Nastanek otrokovih pravic

Najprej odgovorimo na vprašanje, kako nastane pravica odraslih. Ljudje imajo nek interes, voljo in hotenje. Za ta interes se borijo in ko nosilec moči zadovoljitev te zahteve sprejme kot svojo obveznost, nastane pravica. Pravica s pravno težo vključuje tudi subjekt sankcije.

Pri nastanku pravic odraslih je pomembno dejstvo, da vsebino zahteva formulira tisti, ki jo postavi, torej odrasli. O pravicah otrok pa razpravljajo odrasli med seboj. To ni pošteno, saj o zahtevah otroka presojujejo odrasli (in ne otroci kot nosilci pravic). Navadno otrokovim zahtevam odrasli ne sledijo in ne doživljajo jih resno kot partnerjev v pogajanjih o pravicah. (Pavlović 1993: 142)

Pavlović (ibid.: 141-143) opredeljuje, da se pravice otrok vežejo na to, kar potrebujejo in kaj zmorejo:

a) Potrebe otrok

Odvisno od tega, ali dajemo prednost integraciji oseb v družbo, npr. pravica do obveznega šolanja, ali prednost posameznikovi neodvisnosti, kjer je izvajanje oblasti nad njim upravičeno edino v obliki preprečevanja oškodovanja sebe in drugih. Tudi pri definiranju potreb otroka in njegove koristi imajo odrasli večjo moč in projiciramo potrebe odraslih na potrebe otroka. Kaj bi se zgodilo, če bi izpeljali obrat smeri odvisnosti in bi odrasli začeli otroku in tako sprostili nove inovativne potenciale otroške avtonomije?

b) Zmožljivost otrok

Tudi pri tem odgovoru imajo odrasli večjo moč. Priznanje ali zanikanje tega, kar otrok zmore, imajo odrasli – torej tisti, nasproti katerim naj bi otroci imeli pravice.

Pravice s pravno težo so zapisane v zakonodaji, najbolj splošni in sprejeti skoraj v vseh državah, sta Deklaracija o otrokovih pravicah in Konvencija o otrokovih pravicah. Bolj konkretna je zakonodaja posameznih držav, pri nas npr. Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih.

1.1.3 Mehke pravice otrok

Mehke pravice otrok so pravice, ki se uresničujejo v okviru suverenosti starševstva. Mehke pravice otrok so socialne in osebne pravice otrok, ki izhajajo iz etike, iz želje omogočiti razvoj osebnosti in nadarjenosti v največji meri. So subjektivne in zato odprte diskusiji. Ni dovolj, da so te pravice izpeljane iz otrokove potrebe, pač pa je potrebno tudi, da jih starši hočejo in so jih sposobni spoštovati.

Mehke pravice se imenujejo tudi psihološke pravice, »ki se, zaradi kakovosti otrokovega življenja in spoštovanja njegovega dostojanstva, zaradi varovanja otroka pred neutemeljenim trpljenjem in bolečino ter zaradi uveljavljanja otrokovega optimalnega osebnostnega razvoja (vključno z emocionalnimi in kognitivnimi komponentami), v imenu otrokove pravice do odprte prihodnosti, nanašajo na zadovoljevanje otrokovih potreb in morebitnih drugih, za uresničevanje zgornjih zahtev nujnih pogojev; zadevne potrebe se zadovoljujejo v ustrezni kakovosti dvosmerne komunikacije z empiričnimi odraslimi, od katerih je otrok odvisen, oz. ki imajo nad otrokom moč in v kakovosti informacije, ki jo širša družba naslavlja na otroke skozi vsebine formalnega izobraževanja in sporočila množičnih medijev.« (Pavlović 1993: 224)

1.2 OTROKOVE PRAVICE

»Če mislite, da otroci ne morejo spreminjati stvari,
se zelo motite. Kdo drug, če ne otroci, lahko
opišejo vse hudo, ki se dogaja po svetu?
Otrokom je treba prisluhniti in slišati njihove ideje
in mnenja. Morda bodo potem svetovni voditelji
pomislili na vse slabe stvari, ki jih počnejo, in
poskušali pomagati vsem otrokom sveta.«

Urška Korošec, 16 let (Glas mladih, 24. marec 2002)

Svetovna javnost je relativno pozno pričela z osveščanjem o pravicah otrok. Pojmovanje otroštva in pojma otroka, s kakršnim imamo danes, pred šestnajstim stoletjem sploh ni bilo. Kasneje so ga ustvarile različne civilizacije in kulture, ki so ga priredile sebi, kulturnim ter družbenim omejitvam. Pogosto so jih obravnavali kot odrasle in z njimi tako tudi postopali. Otroke so obravnavali kot lastnino, brez kakršnih koli zagotovil, da bodo njihove pravice ali potrebe spoštovane. V dvajsetem stoletju je prišlo do korenitih sprememb v pojmovanju in obravnavanju otrok. Sodobne družbe danes prepoznajo v otrocih posebno družbeno skupino. Zagotovljeno naj bi jim bilo posebno varstvo.

Generalna skupščina ZN je sprejela Konvencijo o otrokovih pravicah 20. novembra 1989. »Konvencija opredeljuje kot otroka² »vsako človeško bitje, mlajše od 18. let«, razen če zakon, ki se uporablja za otroka, določa, da se polnoletnost doseže že prej.« (KOP, 1. člen)

Mnoge pravice otrok in odraslih so enake, saj imamo vsi ljudje (ne glede na starost) enake osnovne potrebe. Namreč, vsi otroci so ljudje in vsem ljudem pripadajo človekove pravice. Iz tega lahko povzamemo, da tudi vsem otrokom pripadajo človekove pravice.

»Pravica otrok je biti človek, enakopraven partner v življenju odraslih. Z rojstvom ali takrat, ko se zato odločijo odrasli, starši, ožje in širše okolje.« (Sketelj 2002: 173)

»Poleg pravic zaščite in varnosti, ki jih gibanje obravnava kot samoumevne ter pravice do uživanja najboljšega, kar sodobna družba premore, se sodobno razmišljanje o otrokovih pravicah suče predvsem okoli pravic avtonomije oziroma lastnega izbora. Sodobno pojmovanje otroka je naredilo še drugi pomembni korak, potem ko je otrok iz brezpravne lastnine najprej postal objekt pravic, sedaj postaja oseba s svojimi lastnimi pravicami, torej subjekt pravic.« (Dolenc 1995: 13)

Vodilo pri pravicah otroka je korist otroka. »KOP v 3. členu govori, da je potrebno pri vseh dejavnostih, ki se navezujejo v zvezi z otroki – bodisi da jih vodijo državne bodisi zasebne ustanove za socialno varstvo, sodišča, upravni organi ali zakonodajna telesa – naj bo otrokove

² Konvencija določa pravice, do katerih so otroci upravičeni, kar vključuje vse temeljne pravice, kot so opredeljene v Splošni deklaraciji človekovih pravic, Mednarodnem paktu o ekonomskih, socialnih, kulturnih pravicah in Mednarodnem paktu o državljanskih in političnih pravicah, le da so prilagojene otroštvu. Razen let, ki so dodane določene pravice, ki se nanašajo izključno na otroke. (Babadji 2005: 41)

koristi glavno vodilo. Države podpisnice se s tem zavezujejo, da bodo otroku zagotovile takšno varstvo in skrb, kakršna je potrebna za njegovo blaginjo, upoštevaje pravice in dolžnosti staršev, zakonitih skrbnikov ali drugih posameznikov, ki so zakonsko odgovorni za otroke.« (KOP, 3. člen)

Konvencija ZN poudarja, da je pomembno dati možnost/priložnost, da se mladi naučijo aktivno sodelovati v postopkih in programih, ki direktno posegajo v njihovo življenje. Imajo pravico do svobodnega izražanja, pravico do svobode misli, vesti in veroizpovedi. Te pravice vključujejo pravico do participacije. Konvencija zahteva, da otrokom omogočimo, da se naučijo spoprijemati se z lastnim življenjem in za svoje odločitve sprejemati odgovornost.« (KOP, 12. člen in 13. člen)

»Pravica je hkrati odgovornost. Otroci morajo ob aktivnem sodelovanju z odraslimi spoznavati, da s pravicami enakovredno prevzemajo tudi odgovornost, da nimajo le pravice do glasu, ampak morajo dopuščati tudi pravico drugim, da imajo čisto drugačno mnenje. Le tako bodo lahko skozi kvalitetne medsebojne odnose osvojili spoznanja, da je pravica hkrati odgovornost, in se razvijejo v avtonomne osebnosti.« (Jenkole 1999: 16)

Audrey Hepburn, ki jo navaja tudi Kovič, pravi: »Vsi otroci imajo pravico: pravico do varstva, šolanja, hrane, zdravstvene oskrbe in zaščite pred ekonomskim izkoriščanjem, do odraščanja, do ljubezni ... Žal pa je resničnost popolnoma drugačna. Vsak dan se rojevajo otroci, ki ne bodo nikoli poznali stvari, ki so srečnejšim otrokom samoumevne. Mnoge otroke izkoriščajo. Mnogi med njimi ne morejo odraščati v krogu svojih družin, ker je njihove dežele opustošila vojna ter lakota. Nekateri otroci stradajo, ker vlada lakota: drugi ne bodo nikoli imeli priložnosti, da bi se učili in odrasli; nekateri se ne morejo igrati.« (Hepburn 1989, v Kovič 1995: 2)

1.2.1 Kronološki pregled pomembnejših dokumentov s področja otrokovih pravic

Kronološki pregled pomembnejših dokumentov s področja otrokovih pravic (povzeto po Cerar, idr. 2002: 39-48; Babadji 2005: 69-70):

- Ženevska deklaracija o pravicah otroka (1924)
- Deklaracija o pravicah otroka (1948)

- Splošna deklaracija o človekovih pravicah (10. december 1948)
- Deklaracija o otrokovih pravicah (20. november 1959)
- Konvencija proti diskriminaciji v izobraževanju (1960)
- Deklaracija načel, po katerih naj se med mladino pospešujejo ideali miru, vzajemnega spoštovanja in razumevanja med narodi (7. december 1965)
- Ekonomske, socialne in kulturne pravice (1966)
- Konvencija o civilnopravnih vidikih mednarodne ugrabitve otrok (25. oktober 1980)
- Deklaracija o odpravi vseh oblik nestrpnosti in diskriminacije na podlagi vere ali prepričanja (25. november 1981)
- Deklaracija o pravici do razvoja (4. december 1986)
- Konvencija o otrokovih pravicah (20. november 1989)
- Deklaracija o preživetju, zaščiti in razvoju otrok (1990)
- Konvencija o varstvu otrok in sodelovanju z mednarodnimi posvojitvami (29. maj 1993)
- Evropska konvencija o uresničevanju otrokovih pravic (EKUOP) (1. oktober 1999)
- Deklaracija Svet po meri otrok (2002)

V diplomski nalogi se bova omejili na prikaz dveh temeljnih dokumentov, in sicer Deklaracije o otrokovih pravicah in Konvencije o otrokovih pravicah.

1.2.2 Deklaracija o otrokovih pravicah

Temeljna listina, ki določa pravice otrok in jih brani, je Deklaracija o otrokovih pravicah. Deklaracijo je soglasno sprejela in razglasila generalna skupščina Združenih narodov 20. novembra 1959. V preambuli je izpostavljen namen razglasitve deklaracije, da bi imeli otroci srečno otroštvo in da bi za svoj blagor in za blago družbe, v kateri živijo, uživali vse pravice in svoboščine, ki so v deklaraciji naštet. V preambuli je zapisano, da otroci zaradi svoje telesne in duševne nezrelosti potrebujejo posebno skrb in pravno varstvo. (Človekove pravice 1996: 18)

Deklaracija govori o pravicah, ki se osredotočajo na telesne in psihološke značilnosti otroka, na njihovo zaščito, varstvo, zastopanje in rast. Deklaracija o samoodločanju in o svobodi izbora ne daje velikega poudarka.

Najpomembnejše pravice otrok so dopolnjene, natančneje opredeljene v Deklaraciji o preživetju, razvoju in rasti iz leta 1990. Predstavile bova nekaj otrokovih pravic:

- **Pravica vseh otrok je, da živijo s svojimi starši, pravica do družinskega življenja.**

Pravica do družinskega življenja pripada tako staršem kot otrokom. Vsak otrok ima pravico živeti s svojimi starši. Otrokom, ki ne morejo živeti s svojimi starši, moramo poiskati ljudi, ki bodo zanje skrbeli. Če starša živita ločeno, potem ima otrok pravico, da ima stike tudi s tistim staršem, pri katerem ne živi. (Košak 2006: 25)

Družina je upravičena do vsestranske zaščite in podpore, saj nosi glavno odgovornost za varstvo, vzgojo in razvoj otrok. Vse družbene ustanove morajo spoštovati otrokove pravice in zagotavljati blaginjo otrok ter zato nuditi ustrezno podporo in pomoč. Pri tem moramo spoštovati obstoj različnih oblik družin v različnih kulturnih, družbenih in političnih sistemih. (Vojnovič 2003a: 9)

- **Pravica vseh otrok je, da povedo svoje mnenje – pravica do svobodnega izražanja.**

»Ljudje smo si različni in ne razmišljamo vsi enako. Vsi imamo pravico, da povemo svoje mnenje. Tudi vsak otrok ima pravico, da pove tisto, kar misli. Otrokom mora biti zagotovljen dostop do informacij, saj je treba, da tudi sami vedo, kaj se dogaja okrog njih in v svetu. Imajo pravico do lastnega mnenja, lahko svobodno razmišljajo in se sami odločajo, v kaj bodo verjeli in v kaj verovali.« (Košak 2006: 25)

Otroci znajo oziroma lahko opišejo vse hudo, kar se dogaja po svetu, zato jim je potrebno prisluhniti in poslušati njihove ideje ter mnenja. Otroci imajo zelo pomembno vlogo pri izboljšanju svojega položaja. Realno gledajo na svet, so kritični, neposredni in iskreni. Zato morajo biti slišani in spoštovani, saj niso le naša prihodnost, so tudi naša sedanjost.

»Leta 2002 so se v New Yorku prvič v zgodovini ZN srečali tudi otroci. Organizacija združenih narodov je pooblastila organizacijo Unicef za pripravo srečanja otrok. Pred posebno sejo je prav na pobudo Unicefa potekal otroški forum, katerega udeleženci so bili izključno otroci. Prisotnost 400 otrok iz več kot 150 držav je pomenila poseben dogodek, saj so otroci za kratek čas postali »enakovreden« partner državnikov sveta. Na Otroškem forumu so razpravljali o svojih problemih in skupaj iskali rešitev zanje. Svoje misli, ugotovitve in pozive so strnili v skupno poročilo Svet po meri otrok in ga predstavili državnikom na seji Generalne skupščine.« (Vojnovič 2003: 3-4)

- **Pravica vseh otrok je, da z njimi lepo ravnajo.**

Nihče ne sme žaliti otrok ali jih pretepati. Če ljudje, s katerimi otrok živi, z njim slabo ravnajo, potem ga mora država zaščititi. To je pravica otrok **pred telesnim in duševnim nasiljem**. Nasilje je uporaba agresije, moči z namenom, da drugo osebo prizadeneš ali raniš. Žrtev bo to čutila kot bolečino in stres.

Vsak otrok je lahko žrtev slabega ravnanja s strani svojih staršev, vrstnikov in ostalih odraslih oseb. Nekateri otroci so pogosteje žrtve neprimerne ravnanja. To so največkrat nezaželeni otroci, invalidi ali duševno manj razviti otroci. Otroci, ki so trpinčeni, so različnih starosti.

Otroke je potrebno posvariti pred različnimi oblikami nevarnostmi in problemi – ustrahovanje, spolna zloraba, droge itd. Otroci morajo vedeti, kako si lahko priskrbijo pomoč, zavedati se morajo, da ne smejo molčati. Otroci so pogosto ranljivi prav zaradi pomanjkanja informacij, zaradi tega so izrednega pomena preventivni ukrepi. (Elliott 1996: 19 – 20)

»Veliko možnosti za odkrivanje nasilja imajo poleg staršev tudi vzgojitelji in učitelji, ki so z njimi vsak dan. Najtežje je odkriti emocionalne zlorabe. Te so zasidrane globoko v srcu, v mislih otrok. Otrokom, ki so čustveno zlorabljeni, z dejanji ali z besedami dajo vedeti, da so »neumni, grdi, nezaželeni« in jih pripravijo do prepričanja, da so ničvredni.« (Elliott 1996: 69)

- **Pravica vseh otrok je, da hodijo v šolo – pravica do šolanja, izobraževanja.**

»Čeprav ne uživamo vedno v vseh pogledih šole, se strinjamo, da je šola nekaj dobrega. 'Izobraževanja za vse' so se resno lotili le po letu 1950 s koncem kolonializma in z začetkom

neodvisnosti dežel v razvoju. Vpis v šole se je podvojil v eni generaciji. Danes večina vlad po svetu povečuje sredstva, namenjena izobraževanju. Položaj se izboljšuje, a se vseeno kršijo pravice do izobraževanja zaradi različnih pregrad: jezikovnih, plemenskih, kastnih, verskih, ekonomskih, razrednih in geografskih«. (Bakyayita, idr. 1999: 64)

V šoli otroci pridobivajo znanje in izkušnje, ki jih potrebujejo za nadaljnje življenje. Izobrazba odpira vrata v prihodnost. Izobrazba ni le pravica, je tudi ključni dejavnik za zmanjševanje revščine in dela otrok ter spodbujanje k demokraciji, miru, strpnosti in razvoju. Pridobivanje splošnega in posebnega znanja (izobraževanje) naj bi posamezniku omogočilo lažje razumevanje samega sebe in svojkega okolja v danem družbenem trenutku. (povzeto po Novak 2004: 25)

»Pravica do izobraževanja pomeni hkrati tudi obveznost. Dolžnost staršev je, da bodo otroci resnično hodili v šolo in da bodo prisotni pri pouku. Država pa je tista, ki mora zagotoviti pogoje za šolanje. Izobrazba mora razviti človekovo osebnost, utrditi spoštovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin. Nadalje mora izobrazba vzpodbujati razumevanje samega sebe in svojega okolja v danem družbenem trenutku.« (Novak 2004: 65)

Otroci in odrasli imajo pravico, da si odpočijejo po napornem delu ali učenju, saj je počitek pomemben za zdravje in dobro počutje. V prostem času lahko počivamo, se ukvarjamo s športom, počnemo stvari, ki so nam všeč.

- **Pravice otrok do zdravega življenja in do zdravstvenega varstva.**

Skrb za zdravje otroka se začne že pred njegovim rojstvom. Tu ima glavno vlogo njegova mama, ki mora poskrbeti za svoje in hkrati otrokovo zdravje. Družba pa je dolžna poskrbeti za čisto in zdravo okolje otrok. Otroku moramo zagotoviti kakovostno hrano in neoporečno, čisto vodo. Zdravje je naše največje bogastvo, naše največje bogastvo pa so otroci. Odrasli v družini poskrbijo, da imajo otroci primerno hrano, obleko in zdravo okolje. Otroci imajo pravico, da gredo k zdravniku in zobozdravniku, kadar potrebujejo zdravniško pomoč. Pri vseh zdravstvenih zadevah ima otrok pravico do zaupnosti. Vse, kar otrok zaupa svojemu zdravniku, ostane med njima. (Košak 2006: 25)

Otroke lahko in tudi moramo sami spodbujati k varovanju zdravja. Razložimo jim o škodljivosti kajenja, pitju alkohola in o uživanju drugih drog. Spodbujamo jih, da se ukvarjajo s kakšnim športom, organiziramo kakšno čistilno akcijo v bližini vrtcev, šol, na sprehodih jih opozarjamo na odpadke. S tem jih lahko starši, vzgojitelji, učitelji učimo, kako lahko spoštujejo naravo in okolje, v katerem bivajo. Vsakdo izmed nas ima kot član družbe pravico do mreže varstva, ki zagotavlja sredstva in zadostno raven za dostojno življenje v družbi. Tako vsak narod zase kot celotna svetovna skupnost si morajo prizadevati, da zagotovijo mrežo varstva za vse ljudi na Zemlji. (Bakyayita, idr. 1999: 56)

- **Pravice otrok, ki so drugačni.**

»Otroci, ki slabše vidijo ali slišijo, in tisti, ki so na invalidskem vozičku, ne zmorejo istega kot zdravi. Zato potrebujejo našo podporo, pomoč in razumevanje. Tudi oni imajo pravico do šolanja in razvoja svojih sposobnosti.« (Košak 2006: 25)

Pripada jim enakopravnost in dostojanstveno mesto v družbi. Otroke, ki imajo posebne potrebe, velikokrat označimo s tem, česar nimajo, in ne s tem, kar imajo. Niso enako cenjeni kot drugi in njihovi talenti, čustva so pogosto spregledani. »Tako so jim zanikane življenjske priložnosti, ki so za njihove vrstnike samoumevne: dobra izobrazba, polno življenje v družbi in spoštovanje njihovega dostojanstva kot živega bitja. Vse to razčlovečuje mladega človeka, enako pa razčlovečuje tudi družbo, ki dovoli, da se to dogaja. V veliko državah je ljudem s posebnimi potrebami odvzeta volilna pravica, pravica do lastnine in do zasebnosti. Nekatere države ne zagotavljajo otroku s posebnimi potrebami niti pravice do izobrazbe.« (Bizjak 2004: 87)

1.2.3 Konvencija o otrokovih pravicah (KOP)

20. novembra leta 1989 je 190 različnih držav ob Konvenciji o človekovih pravicah zagotovilo, da bodo poskrbele za zaščito pravic otrok. Te države so pod vodstvom Generalne skupščine združenih narodov (OZN) podpisale Konvencijo o otrokovih pravicah. Slovenija je KOP ratificirala 1. oktobra 1990. Leta 2002 je Konvenciji sledil obvezujoč dokument Svet po meri otrok, s katero so se države podpisnice zavezale k pripravi nacionalnega akcijskega načrta za otroke in mladino.

Mnoge konvencije se ukvarjajo z različnimi človekovimi pravicami, vendar samo ta edina je specialno in izključno posvečena otrokom in mladostnikom. Razlog je preprost: otroci in mladostniki imajo ravno na osnovi svoje starosti posebne potrebe, potrebujejo v mnogih situacijah posebno zaščito, vendar tudi možnosti, da pri odločitvah sodelujejo. Konvencija o otrokovih pravicah vsebuje univerzalne standarde, ki jih država, ki je podpisala in ratificirala, mora zagotavljati vsakemu otroku. Konvencija je prvi dokument, v katerem se k otroku pristopa kot subjektu s pravicami, ne le kot osebi, ki potrebuje samo posebno zaščito.

»Za razliko od Deklaracije o otrokovih pravicah (1959), ki ima moralno moč, je Konvencija pravni akt, ki ima moč zakona in obvezuje države, da upoštevajo njene odločbe, vključuje tudi pravico do nadzora v državah, ki so jo sprejele in ratificirale.« (Tomič 2004: 6)

»Konvencija o otrokovih pravicah je enkratna, ker je:

- vseobsegajoča in edina ugotavlja državljanske, politične, ekonomske, socialne in kulturne pravice otrok;
- univerzalna, ker se uporablja za vse otroke, v vseh situacijah, v vsej skupnosti narodov;
- brezpogojna in zahteva tudi od vlad s slabšimi viri sredstev, da podvzemajo aktivnosti vezane za zaščito otrokovih pravic;
- holistična, kar pomeni, da zagovarja stališče, da so vse temeljne pravice nedeljive, medsebojno odvisne in enako pomembne.« (Tomič 2004: 7)

Odbor za otrokove pravice je bil ustanovljen istega dne, 20. novembra 1989. Odbor nadzoruje napredek držav pogodbenic pri uresničevanju s Konvencijo prevzetih obveznosti. Odbor pregleduje periodična poročila držav pogodbenic, ki jih morajo le-te Odboru redno dostavljati. Odbor lahko zahteva dodatne informacije o uresničevanju te Konvencije. (Babadji 2005: 37)

»Odbor ZN za otrokove pravice je identificiral štiri splošna načela, na katerih temeljijo vse pravice otrok:

načelo nediskriminacije, po katerem imajo otroci »neodvisno od rase, barve kože, spola, jezika, vere, političnega ali drugega mišljenja nacionalnega, etičnega ali družbenega porekla« enake pravice in ne smejo biti diskriminirani;

- otroci imajo pravico na življenje in razvoj v vseh vidikih življenja, vključujoč telesni, emotivni, psihosocialni, kognitivni, družbeni in kulturni razvoj;
- dobrobit otroka je, pri sprejemanju vseh odločitev ali izvajanju postopkov, ki vplivajo na otroka ali na otroke kot skupino, najpomembnejša. To velja tako za odločitve, ki jih sprejemajo vladna, zakonodajna in upravna telesa, kakor tudi na odločitve, ki jih sprejemajo starši, družina.« (Tomič 2004: 7)

Otrokom se mora omogočiti, da aktivno sodelujejo v reševanju vseh vprašanj, ki vplivajo na njihovo življenje in jim dopustiti svobodno izražanje mnenj – imajo, ne le pravico izraziti svoja mnenja, temveč morajo biti ta tudi resno vzeta v obzir.

Pravice iz Konvencije delimo na tri velika področja, in to:

- **osnovna skrb, ki vodi k primernemu življenjskemu standardu;**

pravica do življenja,

pravica do prehrane,

pravica do izobrazbe,

pravica do prostega časa,

pravica do podpore otrokom – beguncem in otrokom s posebnimi potrebami,

pravica do zdravstvenega varstva,

pravica do izobraževanja,

pravica do rehabilitacije otrokom žrtve nasilja in izkoriščanja;

- **zašita/varstvo, ki računa predvsem z ranljivostjo otrok in mladostnikov;**

pravica do zaščite pred telesnim in duševnim nasiljem,

pravica do zaščite pred spolnim izkoriščanjem/zlorabljanjem,

pravica do zaščite pred gospodarskim izkoriščanjem (otroško delo),

pravica do zaščite pred ločitvijo od staršev,

pravica do zaščite v oboroženih spopadih;

- **sodelovanje/participacija, ki se zgodovinsko gledano kot zadnje področje razvija;**

pravica do participacije, torej upoštevanje mnenja otrok in mladostnikov,

pravica do svobodnega mišljenja in informiranja,

pravica do privatne sfere,

pravica do svobode misli, vesti in vere. (Tomič 2004: 7)

1.2.3.1 Ukrepi za uresničevanje Konvencije o otrokovih pravicah

Države in njihove vlade so se z ratifikacijo Konvencije obvezale, da bodo s postopnim sprejetjem zakonskih in drugih določil in v skladu z naslednjimi načeli borile za njihovo uveljavljanje. Povzeto po Kovič (1995: 3-24):

1. Načelo

Otroku gredo vse pravice, naštete v tej Deklaraciji. Uživati jih morajo vsi otroci brez izjeme in brez vsakršnega razločevanja glede na raso, barvo kože, spol, jezik, vero, politično ali drugačno prepričanje, narodno ali socialno pripadnost, premoženje, rojstvo ali kakršno koli drugo okoliščino, bodisi otroka samega ali njegove družine. Mnenje otrok vsega sveta: »Tukaj so pravice otrok; kdorkoli že smo in kjerkoli živimo.«

2. Načelo

Otrok mora uživati posebno varstvo. Z zakonom ali na drug način mu je treba omogočiti, da se bo v svobodi in dostojanstvu razvijal fizično, psihično, moralno, versko in družbeno zdravo in normalno. V zakonih, sprejetih za varstvo otroka, naj bo otrokova korist poglavitno vodilo. Mnenje otrok vsega sveta: »Varujte nas. Dovolite nam, da rastemo svobodno in častno.«

3. Načelo

Od svojega rojstva mora otrok imeti pravico do imena in državljanstva. Mnenje otrok vsega sveta: »Vsak od nas bo imel svoje ime in svojo deželo.«

4. Načelo

Otrok mora uživati vse ugodnosti socialnega varstva. Imeti mora pravico do življenja in razvoja v zdravih okoliščinah. Zato je treba njemu in njegovi materi dajati posebno nego in varstvo. Skrbeti je treba zanj in za njegovo mater že pred porodom. Otrok ima pravico do ustrezne prehrane, stanovanja, razvedrila in zdravstvenih storitev. Mnenje otrok vsega sveta: »Grejte nas in branite nas. Kadar zbolimo, nas negujete in tolažite.«

5. Načelo

Fizično, mentalno ali socialno prizadetemu otroku je zaradi svojskosti njegovega stanja ali položaja potrebno nuditi posebno nego, izobraževanje in skrb. Mnenje otrok vsega sveta: »Če smo telesno ali duševno prizadeti, bodite še posebej pozorni do nas in skrbite, da bomo živeli srečno.«

6. Načelo

Za popoln in skladen razvoj njegove osebnosti sta otroku potrebna ljubezen in razumevanje. Če je to le mogoče, naj zanj skrbijo in naj bodo zanj odgovorni starši, vsekakor pa naj raste v

vzdušju naklonjenosti in moralne ter materialne varnosti. Le v izrednih okoliščinah je lahko otrok v najnežnejših letih ločen od svoje matere. Družba in organi oblasti morajo posebno skrbeti za otroke brez družine in brez sredstev, potrebnih za preživljanje. Za vzdrževanje otrok v velikih družinah je zaželena denarna podpora in sploh pomoč države. Mnenje otrok vsega sveta: »Omogočite našim družinam, da ostanejo skupaj, če pa smo brez družine, nas kljub vsemu varujte in ljubite.«

7. Načelo

Otrok ima pravico do šolanja, ki naj bo vsaj na stopnji osnovne šole brezplačno in obvezno. Deležen naj bo vzgoje, ki bo razvijala njegovo splošno kulturno raven in ga usposobila, da na osnovi enakih možnosti razvije svoje sposobnosti in zmožnosti za lastno presojo, čut moralne in socialne odgovornosti, da bo lahko postal koristen član človeške družbe. Korist otroka naj bo vodilo tistim, ki so odgovorni za njegovo vzgojo in izobraževanje; na prvem mestu pa morajo biti za to odgovorni starši. Otroku moramo priskrbeti igro in razvedrilo, katerih namen je prav tako vzgojen. Družba in javne oblasti naj si prizadevajo, da bodo otroci lahko kar najbolje uživali te pravice. Mnenje otrok vsega sveta: »Tako nas učite, da bomo znali uživati darove sveta. Dovolite pa nam, da se tudi igramo, ker so stvari, ki jih moramo odkriti sami.«

8. Načelo

Otroka je treba v vsakem primeru najprej zavarovati in mu najprej dati pomoč. Mnenje otrok vsega sveta: »V stiskah pomagajte najprej nam, kajti mi smo prihodnost sveta.«

9. Načelo

Otroka je treba obvarovati pred vsemi vrstami zanemarjanja, okrutnosti in izkoriščanja. V nobenem primeru ne sme biti predmet trgovine. Otrok ne sme biti sprejet na delo, dokler ne doseže določene starosti. V nobenem primeru ga ne smemo prisiliti ali mu dovoliti, da bi delal v poklicu ali opravljal tako delo, ki bi slabo vplivalo na njegovo zdravje ali vzgojo, oziroma škodilo njegovemu telesnemu, duševnemu in nravnemu razvoju. Mnenja otrok vsega sveta: »Prizanesite nam z okrutneži in izkoriščevalci.«

10. Načelo

Otroka je treba varovati pred običaji in navadami, ki pospešujejo rasno, versko ali katerokoli drugo obliko diskriminacije. Vzgajati ga je treba v duhu razumevanja, strpnosti, prijateljstva med narodi, miru in občega bratstva ter v zavesti, da naj bodo vse njegove sile in njegova nadarjenost v službi človeštva. Mnenja otrok vsega sveta: »Pustite, da svobodno verujemo v miru in brez očitkov. Dovolite nam, da se ponašamo z barvo svoje kože. Bodite ponosni na nas. Kdorkoli že smo in kjerkoli živimo, naj bo to dota vseh otrok.«

1.2.4 Evropska konvencija o uresničevanju otrokovih pravic (EKUOP)

Slovenija je Evropsko konvencijo o uresničevanju otrokovih pravic ratificirala 1. oktobra 1999. Cilj te konvencije je v korist otrok spodbujati njihove pravice, jim priznati procesne pravice in jim omogočiti uresničevanje teh pravic.

Otroci morajo biti obveščeni in jim je dovoljeno, da lahko sodelujejo v postopkih pred pravosodnimi organi, ki jih zadevajo, v postopkih glede družinskega prava, zlasti tistih, ki se nanašajo na uresničevanje starševske odgovornosti, kot so vzgoja in varstvo ter osebni stiki do obveščenosti otrok. Pridobitev glede na predhodno konvencijo je ta, da se z urejanjem postopkovnih pravil zagotavlja možnost, da bodo otrokove materialne pravice iz KOP uresničene v družinskopravnih postopkih. (EKUOP, 1. člen-2. točka)

V drugem poglavju so zapisani procesni ukrepi za spodbujanje uresničevanja otrokovih pravic. Pravice so naslednje (povzeto po EKUOP):

- **pravica do obveščenosti, pravica do izražanja lastnega mnenja v postopkih (3.čl.)**

Določa, da se otroku z zadostno stopnjo razumevanja po notranjem pravu v postopkih pred pravosodnimi organi, ki ga zadevajo, priznajo te pravice in jih je upravičen zahtevati (dobiti vse informacije, z njim se posvetujejo – ima možnost izraziti mnenje, obveščen je o možnih posledicah upoštevanja mnenja in o možnosti posledicah kakršne koli odločitve.

- **pravica zaprositi za imenovanje posebnega zastopnika (4.čl.)**

Otroku se priznava pravica, da osebno ali prek drugih oseb ali organov zaprosi za posebnega zastopnika v postopkih, ki ga zadevajo, kadar notranje pravo nosilcem starševske odgovornosti preprečuje zastopati otroka zaradi nasprotja interesov. Več o tem v 9. členu. Državam pogodbenicam dovoljuje, da to pravico svobodno omejijo na otroke z zadostno stopnjo razumevanja po notranjem pravu.

- **druge procesne možnosti (5. člen) so:**

Pravico imajo zaprositi za pomoč ustrezno osebo, po lastni izbiri, da jim pomaga izraziti njihovo mnenje. Pravico imajo zaprositi za imenovanje posebnega zastopnika, v ustreznih primerih odvetnika. Otrok ima pravico do imenovanja svojega zastopnika in ima pravico do uresničevanja nekaterih ali vseh pravic strank v takšnih postopkih.

Zelo pomembno je, da v pravosodnih postopkih, ki zadevajo otroka, morajo pravosodni organi ukrepati hitro. V nujnih primerih so pooblaščen, da sprejmejo takoj izvršljive odločitve v obliki začasnih odredb.

Vloge in naloge zastopnikov so v EKUOP opredeljene v 10. členu. Zastopnik mora otroku zagotoviti vse ustrezne informacije, mu pojasniti možne posledice upoštevanja njegovega mnenja in ga predstaviti pravosodnim organom, pod pogojem, da ima otrok po notranjem pravu zadostno stopnjo razumevanja.

1.2.5 Ustava Republike Slovenije

Ustava Republike Slovenije v več členih govori o družini in dolžnosti staršev. Za obravnavo so pomembni naslednji členi (povzeto po Ustava RS, št. 33/91 – I, 42/97, 66/00, 24/03, 69/04, 68/06):

35. člen – Varstvo pravic zasebnosti in osebnostnih pravic

Zagotovljena je nedotakljivost človekovega telesa in duševne celovitosti, njegove zasebnosti ter osebnostih pravic.

53. člen – Zakonska zveza in družina

Zakonska zveza temelji na enakopravnosti zakoncev. Sklene se pred pristojnim državnim organom. Zakonsko zvezo in pravno razmerje v njej, v družini in v zunajzakonski skupnosti, ureja zakon. Država varuje družino, materinstvo, očetovstvo, otroke in mladino ter ustvarja za to varstvo potrebne razmere.

54. člen – Pravice in dolžnosti staršev

Starši imajo pravico in dolžnost vzdrževati, izobraževati in vzgajati svoje otroke. Ta pravica in dolžnost se staršem lahko odvzame ali omeji samo iz razlogov, ki jih zaradi varovanja otrokovih koristi določa zakon. Otroci, rojeni zunaj zakonske zveze, imajo enake pravice, kakor otroci, rojeni v njej.

56. člen – Pravice otrok

Otroci uživajo posebno varstvo in skrb. Človekove pravice in temeljne svoboščine uživajo otroci v skladu s svojo starostjo in zrelostjo. Otrokom se zagotavlja posebno varstvo pred

gospodarskim, socialnim, telesnim, duševnim ali drugim izkoriščanjem in zlorabljanjem. Takšno varstvo ureja zakon. Otroci in mladoletniki, za katere starši ne skrbijo, ki nimajo staršev ali so brez ustrezne družinske oskrbe, uživajo posebno varstvo države. Njihov položaj ureja zakon.

V 56. členu je Republika Slovenija priznala otroku položaj subjekta človekovih pravic in ne samo kot položaj objekta varstva ter tako ustvarila dobre pogoje za nadaljnje urejanje človekovih pravic.

Deklaracija, Konvencija o otrokovih pravicah, Evropska konvencija o uresničevanju otrokovih pravic in Ustava RS ne omejujejo vloge staršev temveč poudarjajo poseben položaj staršev in jim pripisujejo glavno odgovornost za vzgojo in razvoj otroka. Poudarjajo, kako pomembno je, da starši mnenje otroka resno jemljejo in ga vključujejo pri odločitvah.

1.3 POMEN DRUŽINE PRI URESNIČEVANJU OTROKOVIH PRAVIC

»Vsaka družina je neponovljiva. Vsak človek pripada neki družini. Družine so velike, male, razširjene, z več generacijami, z enim staršem, dvema staršema ali s starimi starši. Živimo v enem ali več domovih. Družinska skupnost lahko razpade v nekaj tednih ali pa nikoli. Člani družine postanemo z rojstvom, posvojitvijo, poroko ali zaradi želje po vzajemni pomoči. Kot člani družine se negujemo, ščitimo in vplivamo drug na drugega. Družina je kulturna skupnost zase, z različnimi vrednotami in edinstvenim načinom uresničevanja svojih sanj. Skupaj pa so družine vir naše kulturne dediščine in duhovnega bogastva. Vsaka družina ima svojo notranjo moč in kvalitete, ki se pretakajo od člana na člana in iz družine kot celote.

Družine tvorijo soseščine, skupnosti, države in narode.« (Mittler 1994: 1)

V Konvenciji o otrokovih pravicah je omenjena pomembnost družine za vsestranski razvoj otroka, pomembnost posamezne zaščite in skrbi, vključno s pravno zaščito pred rojstvom in po njem. Opredeljuje pomembnost tradicionalnih in kulturnih vrednot vseh ljudi, ki so pomembne za razvoj otroka.

Pravica do družinskega življenja pripada tako staršem kot otrokom. Otrok naj ne bi bil nikoli ločen od staršev, razen če je to nujno za otrokovo korist. Vse se torej začne v družini, tako dobre kot slabe stvari. Zaradi tega mora družina predstavljati otrokom zavetje, v katerem se bo otrok vedno počutil varnega. Prav starši so odgovorni za otrokovo vzgojo in varnost. Družina ima dolžnost, da otroku pomaga uporabljati njegove pravice ter jih hkrati tudi ščiti. Vsi družinski člani so med seboj povezani in odvisni en od drugega. Družina predstavlja primarni življenjski prostor, ki daje otroku optimalne možnosti za socialni in emocionalni razvoj.

Družina je upravičena do vsestranske zaščite in podpore, saj nosi glavno odgovornost za varstvo, vzgojo in razvoj otrok. Vse družbene ustanove morajo spoštovati otrokove pravice in zagotavljati blaginjo otrok ter zato nuditi ustrezno podporo in pomoč staršem, družinam, zakonitim skrbnikom in drugim, ki skrbijo za otroke, da le-ti lahko rastejo in se razvijajo v varnem in uravnovešenem okolju ter v vzdušju sreče, ljubezni in razumevanja. Pri tem moramo spoštovati obstoj različnih oblik družin v različnih kulturnih in družbenih sistemih. (Vojnovič 2003a: 9)

Če hočemo biti zadovoljni, si moramo prizadevati, da bomo vsak dan uravnoteženo tešili svoje potrebe. Če svojih potreb nimamo potešenih, smo nezadovoljni s svojim življenjem in nismo srečni. Sreča je stranski učinek uravnoteženega, raznolikega in zadovoljnega življenja, ki teši človekove potrebe. Pomembno je, da vsak zase odkrivamo vedenja, ki se pri nas obnesejo, in da sprejemamo vedenja, ki si jih izbirajo drugi. Edino »pravilo« pri tem je, da morajo biti vedenja, za katera se odločamo, odgovorna in takšna, ki nam dovoljujejo, da si tešimo potrebe, ne da bi pri tem ovirali druge pri tešenju njihovih potreb. Vsak mora odkriti, kaj se pri njem obnese in potem to tudi početi. (Kelhar 2006: 3)

»Staršem je treba pripisati pravico do nevsiljive in dostopne informiranosti. Razvojna psihologija je izdatno dokumentirala spoznanje, da otrok ni pomanjšani odrasli, da je otrok drugačen človek. Starševstvo je odgovorno in zahtevno delo. Če naj starši ne gredo po lažji poti prenašanja lastnega emocionalnega odpada na otroke, se morajo s tem odpadom soočiti: to pa bodo lažje naredili, če bodo, v okviru resničnih možnosti družbe, v kateri živijo, razbremenjeni stresov vsakodnevnega življenja. Za povprečnega človeka je namreč stresnost sodobnega življenja tolikšna, da v resnici težko zbere energije za sproti, za »obnavljanje svoje

subjektivitete«, otroci pa terjajo veliko. Zaradi tega se varovanje 'mehkih pravic' otrok pogosto konča pri psiholoških, energijskih zmožnosti staršev.« (Pavlović 1993: 192-193)

1.3.1 V krepitev usmerjeno starševstvo

Program »Gradimo Evropo za otroke in z njimi«, ki se je uradno začel v Monaku 4. in 5. aprila 2006, vsebuje priporočilo Odbora ministrov Sveta Evrope – december 2006, državam članicam o politiki za podporo starševstva - pozitivnega starševstva³.

Države bi morale ustvarjati pogoje za pozitivno starševstvo, kar vključuje:

- priznanje otroka kot osebe s pravicami, vključno s pravico do zaščite in sodelovanja, do izražanja njegovega/njenega mnenja ter s pravico biti slišan in upoštevan, tako v družini kot v družbi;
- organi, ki imajo javna pooblastila, igrajo ključno vlogo pri podpori družin na splošno, in še posebej pri podpori staršev, kar je izraženo s tremi temeljnimi elementi družinske politike: socialni transferji in obdavčenje, ukrepi za uskladitev dela in družinskega življenja, otroško varstvo in druge storitve. Družina je temeljna enota družbe in starševstvo igra poglobljeno vlogo v družbi, njeni prihodnosti;
- spoznanje, da imajo pri podpori otrok, staršev in družin določeno vlogo vse ravni družbe;
- ob želji po pospeševanju pozitivnega starševstva kot ključnega elementa podpore za starševstvo ter kot sredstva za zagotavljanje spoštovanja in uveljavljanja otrokovih pravic;
- da potrdijo temeljno naravo družin in starševske vloge ter ustvarijo potrebne pogoje za pozitivno starševstvo v največjo korist otroka;
- da sprejmejo vse ustrezne zakonodajne, administrativne, finančne in druge ukrepe, ki so v skladu z načeli, določenimi v dodatku/prilogi k temu priporočilu. (Povzeto po http://www.drustvo-otrcek.si/index.php?option=com_remository&Itemid=30&func=download&id=45&chk=15211dd926378abb4984d1894cba0017)

³ Pozitivno starševstvo” se nanaša na vedenje staršev, ki temelji na načelu največje koristi otroka, ki je negujoče, vzpodbujajoče, nenasilno, ter nudi uveljavljanje in usmerjanje, ki vključuje postavljanje omejitev za omogočanje polnega razvoja otroka.

Politika in ukrepi držav članic na področju podpore starševstva morajo:

- biti osnovani na pristopu, ki temelji na pravicah: to pomeni, da se otroke in starše obravnava kot nosilce pravic in dolžnosti;
- temeljiti na prostovoljni izbiri posameznikov, razen kadar morajo organi z javnimi pooblastili posredovati, da bi zaščitili otroka;
- potrditi, da starši nosijo glavno odgovornost za svojega otroka, skladno z največjimi koristmi otroka;
- obravnavati starše in otroke kot partnerje, in če je potrebno, pripraviti in implementirati ukrepe, ki se nanje nanašajo;
- temeljiti na enakopravnem vključevanju staršev in spoštovanju njihove različnosti;
- zagotavljati enake možnosti otrokom, ne glede na spol, status, sposobnosti ali družinsko situacijo;
- upoštevati pomembnost zadovoljivega življenjskega standarda za izvajanje pozitivnega starševstva;
- temeljiti na jasno izraženem konceptu pozitivnega starševstva;
- nagovoriti starše in ključne osebe, ki so odgovorni za varstvo, zdravje, izobrazbo in socialne storitve za otroka in ki morajo prav tako spoštovati načela pozitivnega starševstva;
- na osnovi pluralističnega pristopa prepoznati različne tipe starševstva in starševskih situacij ter zavzeti pozitiven pristop do potenciala starševstva, še posebej z dajanjem močnih vzpodbud in biti dolgoročni za zagotovitev stabilnosti in kontinuitete politike;
- zagotoviti, da je število skupnih pravil in načel na nacionalni ali zvezni ravni minimalno, tako da vzpodbuja enake standarde tudi na lokalni ravni ter vzpostavitev lokalnih mrež služb, ki zagotavljajo ukrepe za podporo staršem. (Povzeto po http://www.drustvo-otrcek.si/index.php?option=com_remository&Itemid=30&func=download&id=45&chk=15211dd926378abb4984d1894cba0017)

Vlade bi morale organizirati svojo politiko in programe za pozitivno starševstvo zaradi treh ciljev:

- zagotavljanja ustreznega nivoja in različnih virov vsem otrokom in zagotavljanja, da sta širši odnos družbe in prevladujoči vzorec življenja odprta za potrebe družin z otroki, kot tudi za potrebe staršev;
- odstranjevanja ovir - politika zaposlovanja mora omogočati boljše usklajevanje dela in družinskega življenja;
- podpiranja pozitivnega starševstva skozi razvijanje zavedanja o pozitivnem starševstvu in izvajanja vseh potrebnih ukrepov. Vlade bi morale spodbujati zavedanje o starševskih vprašanjih.

Cilj politike in ukrepov mora biti harmoničen razvoj in ustrezno ravnanje z otroki ob upoštevanju njihovih temeljnih pravic in dostojanstva. Prednost je treba dati ukrepom, ki odpravljajo kakršnokoli zanemarjanje in zlorabo otrok ter fizično ali psihološko nasilje (vključno s sramotenjem, ponižujočim ravnanje in telesnim kaznovanjem).

1.3.2 Zadržki do pozitivnega starševstva

V sodobni družbi se dogajajo najrazličnejše spremembe, ki vplivajo tudi na družino. Odrasli člani družine se prilagajajo novim načinom življenja, ki je gotovo drugačno, od tistega, ki so ga živeli v svojem otroštvu. Starševstvo postaja eno najodgovornejših in verjetno najtežjih vlog v življenjskem ciklusu družine. Vsak otrok se že rodi edinstven in poseben in starši niso pozvani, da bi jih oblikovali po svoji predstavi o tem, kakšni bi morali biti, temveč so odgovorni, da jim pripravljajo plodna tla, da vzklije njihovo seme veličine. Starši in družina vplivajo na oblikovanje čustvenega, moralnega in intelektualnega sveta otrok, občutek varnosti in ljubezni, ki ju otrok doživlja v družini, pa ga bosta spremljala vse življenje. Tudi zato je za posameznika družina izjemno pomembna. Starši so soočeni s kroničnim problemom sodobnega starševstva, z večnim pomanjkanjem časa, ki je, paradoksalno, porabljen za fizično preživetje družine, zmanjka pa ga za njeno medsebojno duhovno plat. Zaradi intenzitete življenja in razmeroma kratkega časa, ki ga lahko starši preživijo s svojim otrokom (zaposlenost obeh roditeljev), postaja družina vse bolj pomembna prvina današnjega časa.

Starši pogosto prenašajo na svoje otroke takšno vzgojo, kot so jo prevzeli od svojih staršev. Takšna vzgoja pa je velikokrat lahko nesprejemljiva glede na čas, v katerem živimo, in lahko

povzroča nesporazume v vzgoji in spore med starši in otroki. Sva mnenja, da ni pozitivnega ali negativnega starševstva. Starši, ki jih pri vzgoji vodijo naravna danost, izkušnost in volja, pomagajo otrokom, kolikor morejo. V teh prizadevanjih so različno uspešni.

Starševstvo lahko razumemo tudi kot poklic, ki je zelo odgovoren, opravlja pa se brez vsakršne (ali v najboljšem primeru z nezadostno) priprave za starševstvo. Danes je premalo razumeti starševstvo in vzgojo kot naravno danost in naravno sposobnost. Starši naj se naučijo vzeti si čas in prisluhniti otrokovim potrebam - in ko spoznajo, kaj morajo in morejo narediti za svoje otroke, potem si zanje najdejo tudi več časa.

Če pogledamo strokovno literaturo, lahko ugotovimo, da ni enotnega stališča pri terminologiji kakovostnega starševstva niti pri opredelitvi pojma. Pojavljajo se različni termini: izobraževanja staršev, izobraževanje za starševstvo, delo s starši, družinsko delo, svetovalno delo za starše, izobraževanje za družinsko življenje. Pri določanju pojma kakovostno, pozitivno starševstvo opazimo naslednje različice:

- izobraževanje staršev obsega vprašanja, ki so vezana na vzgojo otrok,
- izobraževanje staršev obsega celotno družinsko življenje,
- izobraževanje staršev obsega pomoč staršem za učinkovitejšo starševstvo,
- izobraževanje staršev obsega vsako učenje staršev za prevzemanje različnih vlog v družini in vključuje vzgojno prvino ter prvino razvoja posamezne osebnosti.

Kaj predstavlja ta nova kvaliteta? Vidimo jo predvsem kot oblikovanje bolj osebnega odnosa med strokovnimi delavci in starši. Odnosa, ki temelji na spoštovanju, zaupanju, naklonjenosti, ljubezni in odgovornosti. Strokovni delavci in starši so otroku skupni vzgojitelji. Najuspešnejši so, kadar zmorejo svoja delovanja uskladiti. Oboje je možno uresničiti skozi kvaliteto odnosa.

1.4 URESNIČEVANJE OTROKOVIH PRAVIC

Otroci na ta svet ne stopijo po lastni volji in zato je še toliko večja odgovornost odraslih ljudi, da skušajo ustvariti takšen svet, ki bo kar v največji meri poskrbel za njihovo življenje in razvoj.

»Če jim priznamo aktivno vlogo pri tem, potem imajo otroci tudi določene odgovornosti. Očitajo nam namreč, da pozabljamo na otrokove dolžnosti. Nihče nima samo pravic, vsaka pravica je omejena s pravico drugih in ta pravica nosi tudi določeno odgovornost. Konvencija daje zagotovila, da bi se pravice otrok poenotile na čim širšem območju. Seveda pa so ogromne razlike med posameznimi državami. Na severu se ukvarjajo s problemi, ki se zdijo marginalni, medtem ko se v nekaterih državah o otrokovih pravicah sploh še ne pogovarjajo. Konvencija daje ustrezno izhodišče za minimum, ki ga je treba zagotavljati.« (Albreht 2004: 6)

Nekatere države same ne morejo uresničevati dejavnosti, zato se je v dobrobit otrok ustanovila organizacija UNICEF – Sklad Organizacije združenih narodov za pomoč otrokom - UNICEF pomaga otrokom, ki najbolj potrebujejo pomoč.

V Republiki Sloveniji imamo varuha za človekove pravice, ki se trudi, da bi pripomogel k uresničevanju in varovanju, nimamo pa samostojnega varuha za pravice otrok, ampak je znotraj strokovne službe varuha človekovih pravic organizirana posebna strokovna skupina za otrokove pravice.

V Sloveniji deluje društvo EIP – Šola za mir, ki je v sodelovanju z drugimi vladnimi organizacijami izvedlo projekt za promocijo KOP in učenje o otrokovih pravicah Moje pravice. Projekt je bil izveden na nacionalni ravni v letih 2003 – 2005.

1.4.1 Organizacije in njihovo delo na področju uresničevanja otrokovih pravic v Sloveniji

Organizacije, ki delujejo na področju pravic otrok in mladih v Sloveniji (<http://www.varuh-rs.si/index.php?id=28>):

- Amnesty International Slovenije
- Društvo SOS telefon Ljubljana
(samopomočna skupina za otroke, ženske, žrtve nasilja)
- Društvo za nenasilno komunikacijo
(svetovanje v primeru nasilja, predavanja, delavnice)

- Družinska pobuda
(Društvo za zaščito interesov družin)
- Omrežje Kidlink
(Kidlink je neprofitna organizacija, ki si prizadeva vključiti čim več osnovnošolcev in srednješolcev v globalni dialog)
- Mladinski ceh
(svetovanje, ugovor vesti vojaške dolžnosti, mladinski centri)
- Mladinski svet Slovenije
(organizacija, ki združuje več mladinskih organizacij)
- Mladinsko informativno svetovalno središče Slovenije
(svetovalnica, projekti, tabori, telefoni za pomoč mladim, prostovoljno delo)
- Pravno-informacijski center nevladnih organizacij (PIC)
(pravno svetovanje)
- Skala
(pomoč, preventivna vzgojna dejavnost za mlade)
- Sklad Mitja Čuk
(domača stran tržaške fundacije, ki skrbi za otroke v stiski)
- Slovenska filantropija - Združenje za promocijo prostovoljstva
(neprofitna nevladna organizacija, ki deluje na promociji prostovoljstva)
- Prostovoljstvo.org (Slovenska mreža prostovoljskih organizacij)
- Sonček - Zveza društev za cerebralno paralizo
- Šola za mir - projekt "Moje pravice"
- UNICEF – Slovenski odbor z UNICEF
- Zavod EMMA- svetovanje otrokom, mladostnikom/cam in odraslim v stiski
- Mestna zveza prijateljev mladine Ljubljana
- Zveza prijateljev mladine Slovenije
- IZIDA
- Safe-si- nacionalna točka osveščanja o varni rabi interneta

Državne institucije – Ministrstva:

- Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve
- Ministrstvo za šolstvo in šport
- Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo
- Ministrstvo za zdravje

Uradi in zavodi:

- Urad za verske skupnosti
- Urad za narodnosti
- Urad za enake možnosti
- Urad RS za mladino
- Urad vlade za informiranje

Ostalo:

Skupnost centrov za socialno delo

Država zagotavlja javno socialno varstveno službo (skupaj z javnimi zavodi), ustvarja pogoje za zasebno delo in podpira ter spodbuja razvoj nevladnih organizacij na področju samopomoči, dobrodelnosti, neodvisnega življenja, prostovoljnega dela idr. Pri tem v okviru mreže javne službe organizira socialnovarstvene storitve. Temelj javne službe so centri za socialno delo, ki s storitvami in ukrepi zagotavljajo posebno varstvo ter pokrivajo pretežni del področja socialno varstvene dejavnosti. Ta dejavnost vključuje tudi zaščito in varstvo pravic otrok, mladostnikov in njihovih družin. (Kuzmanič Korva 2005: 205)

V Sloveniji delujejo številne nevladne organizacije, ki prispevajo k uresničevanju konvencije OZN o otrokovih pravicah na različnih področjih nevladne organizacije, in sicer predvsem: zagotavljajo prikrajšanim otrokom ali otrokom s posebnimi potrebami možnosti za izboljšanje kakovosti življenja in priložnosti za vključevanje v različne dejavnosti, torej delujejo v smeri zmanjšanja neenakosti v možnostih preprečevanja izključevanja; izvajajo različne preventivne programe ali programe psihosocialne pomoči otrokom in mladostnikom (na primer na področju prevencije uživanja drog); združujejo starše v skupine samopomoči; združujejo prostovoljce, ki na različne načine izboljšujejo psihosocialno kakovost življenja otrok, krepijo sposobnosti obvladovanja in duševno zdravje otrok, ali pa izvajajo bolj diferencirane oblike pomoči otrokom s posebnimi potrebami. V praksi se omenjene dejavnosti prepletajo v okviru posameznih društev.

Vsebinske dejavnosti nevladnih organizacij in prostovoljcev v smeri uresničevanja konvencije OZN o otrokovih pravicah so predvsem:

- Pomoč otrokom (učna pomoč, materialna pomoč za otroke)
- Pomoč družini (opolnomočence družine)

- Opozarjanje na probleme
- Osveščanje – informiranje o Konvenciji OZN o otrokovih pravicah
- Zagovorništvo
- Pobude za akcije v korist otrok
- Preprečevanje neenakosti v možnostih izključevanja
- Sodelovanje s strokovnimi in državnimi institucijami pri reševanju problemov otrok (komplementarno oziroma povezujoče delovanje). (Drugo poročilo RS o KOP 2001: 12)

1.4.2 Delovanje prepoznavnih organizacij na področju otrokovih pravic v Sloveniji

- **Unicef**

Unicef je edina organizacija v okviru Združenih narodov, ki je posvečena izključno otrokom in skrbi za njihovo preživetje, zaščito in razvoj. Ustanovljen je bil leta 1946, leta 1953 pa je postal stalni del Organizacije Združenih narodov (OZN). Danes Unicef v 156 državah zagotavlja otrokom osnovno zdravstveno oskrbo, pitno vodo in sanitarije, ustrezno prehrano, izobrazbo in zaščito v posebno težkih okoliščinah. Pomembna je njegova stalna prisotnost na terenu in usmerjenost k dolgoročnim razvojnim programom, ki jim namenja 2/5 vseh sredstev. Za obdobje od 2006 do 2009 ima Unicef pet glavnih prednostnih nalog:

- preživetje in razvoj otrok do 5 leta starosti;
- zaščita posebej ogroženih in ranljivih otrok;
- zagotavljanje osnovnega izobraževanja vsem otrokom s poudarkom na vključevanju deklic (enakost med spoloma);
- boj proti pandemiji virusa HIV/AIDS in zaščita otrok pred njegovimi posledicami;
- zagovorništvo in razvoj partnerstva pri uresničevanju otrokovih pravic. (povzeto po Unicef po svetu in pri nas http://www.unicef.si/main/unicef_po_svetu.wlgt in http://www.unicef.si/main/unicef_v_sloveniji.wlgt)

Unicef Slovenija je bil ustanovljen decembra 1993. Od leta 1989, ko je bila sprejeta Konvencija o otrokovih pravicah, pa imajo nacionalni odbori nalogo skrbeti za korist in pravice otrok v svojih državah. V okviru tega izvajajo predvsem programe:

- promocije in zagovorništva otrokovih pravic;
- izobraževanja za razvoj;

- zdravstvenega varstva otrok.

Celotno delo Unicefa temelji na Konvenciji o otrokovih pravicah. Tako med Unicefovo delo spada zagovarjanje pravic otrok doma, kar pomeni, da se oglasi skupaj z drugimi partnerji vedno, kadar misli, da so pravice otrok v Sloveniji kršene ali ogrožene. Na nacionalni ravni se bori za sprejemanje otrokom prijaznih politik, na lokalni pa spodbujajo občine, da gradijo mesta po meri otrok.

- **Zveza prijateljev mladine Slovenije (ZPMS)**

Zveza prijateljev mladine Slovenije je nevladna, prostovoljna, človekoljubna in neprofitna organizacija, katere temeljni cilj je dvig kakovosti življenja otrok, mladostnikov in družin, zastopanje in uveljavljanje njihovih interesov in potreb ter zaščita njihovih pravic. Deluje že od leta 1953 in postaja vedno bolj nepogrešljiva v sodobno organizirani civilni družbi. S svojim delom se odziva na aktualna družbena vprašanja in tvorno prispeva k oblikovanju pozitivnih vrednot življenja, otrok, mladostnikov in družin.

Delovanje ZPMS temelji na razvijanju vrednot prostovoljnega dela in negovanju dobrih medčloveških odnosov. Temeljna načela delovanja organizacije so ustvarjanje enakih možnosti za dostopnost in vključenost otrok, mladostnikov in družin v programe, prostovoljno delo, neprofitnost, strpnost do drugačnih, odprtost delovanja in povezovanja z drugimi organizacijami. Vizija organizacije je, da bo s svojim delovanjem krepila glas otrok in mladostnikov ter prispevala k oblikovanju otrokom, mladostnikom in družinam naklonjenega javnega mnenja. Postala bo nepogrešljiv sogovornik pri delovanju v korist otrok, mladostnikov in družin. (<http://sl.zpms.si/>)

- **Varuh človekovih pravic RS**

»Varuh človekovih pravic je bil na podlagi 159. člena Ustave RS ustanovljen z namenom varovati človekove pravice in temeljne svoboščine v razmerju do državnih organov, organov lokalne samouprave in nosilcev javnih pooblastil.« (<http://www.varuh-rs.si>)

Delovanje varuha je neformalno in je kot tako dopolnilo veljavnemu sistemu formalnega pravnega varstva. V Republiki Sloveniji je delovanje varuha finančno in hierarhično samostojno in neodvisno od drugih vej državne oblasti. V njegovi pristojnosti ombudsmana je kontrola vseh razmerij med državo in državljani, kjer bi lahko prihajalo do kršitev človekovih

pravic in temeljnih svoboščin. Varuh pri svojem delu nima na razpolago direktne sankcije proti kršitelju, vendar so njegova mnenja, predlogi, kritike in priporočila hitro upoštevana zaradi samega ugleda njegove funkcije in strahu pred javno kritiko v varuhovih poročilih.

Nanj se lahko obrne vsak, če meni, da mu je bila kršena katera izmed pravic. Eno izmed področij dela varuha človekovih pravic je varstvo otrokovih pravic. Le-tega so ustanovili leta 2002. Na področje varstva otrokovih pravic uvrščamo stike s starši, preživnine, otroški dodatek, upravljanje otrokovega premoženja, rejništvo, skrbništvo in zavodsko varstvo, otroke s posebnimi potrebami, otroke manjšin in ogroženih skupin, nasilje nad otroki v družini, nasilje nad otroki izven družine.

Na varuha se lahko obrnejo otroci kadar koli, pomembno je le, da zanj sploh vedo. Pogostejše je, da se na varuha obračajo odrasli, bodisi starši, sorodniki, delavci CSD, nato pa ombudsman, če presodi, da je predlog utemeljen samoiniciativno začne raziskavo o morebitnem kršenju otrokovih pravic. Kršitelja lahko opozori, da kršitev popravi oziroma odpravi. Ombudsman lahko vloži na Ustavno sodišče zahtevo za oceno ustavnosti in zakonitosti predpisov ali aktov ali posreduje ustavno pritožbo zaradi kršenja katere od pravic. (<http://www.varuh-rs.si>)

Varuh človekovih pravic v letnem poročilu za leto 2004 navaja, da je področje varovanja otrokovih pravic zelo specifično. Poudarja pomembnost seznanjanja javnosti s pravicami otrok v povezavi z aktualnimi problemi mladih. Sem spada predvsem učenje in poučevanje mladih o njihovih pravicah, dolžnostih in odgovornostih, neposredno sodelovanje z učenci in dijaki na šolah, vključevanje v njihove načrtovane aktivnosti učenja o otrokovih pravicah. Na tem področju je bil promocijsko v letu 2004/ 2005 izveden projekt Moje pravice. Ta projekt se je izvedel skupaj z nevladno organizacijo Šola za mir, ki je postal nacionalni projekt za promocijo in učenje otrokovih pravic. Zasnovan je tako, da lahko učenje pravic postane del permanentnega, učno-vzgojnega procesa in prispeva k oblikovanju pozitivne klime na šoli. (Poročilo o delu ENOC 2005 <http://www.varuh-rs.si/index.php?ID=964&L=0#C2005>)

Varuh človekovih pravic pripravi letno poročilo o svojem delu (na področju otrokovih pravic) in ga posreduje ENOC (evropski mreži za otrokove pravice).

- **Center za socialno delo**

Centri za socialno delo so v Sloveniji umeščeni v lokalne skupnosti in jih je 62 (pokrivajo območje ene ali več občin).

Centri za socialno delo opravljajo tri osnovne sklope nalog:

- tiste, ki so jim zaupane z zakonom in/ali kot javno pooblastilo;
- socialno varstvene storitve, ki so namenjene preprečevanju in odpravljanju socialnih stiske in težav ter jih uporabnik prostovoljno izbere;
- koordinacija različnih socialnovarstvenih programov.

Uporabniki uveljavljajo posamezne pravice in storitve po načelih enake dostopnosti, proste izbire in pod pogoji, ki jih za posamezno pravico predpiše zakon o socialnem varstvu oziroma drugi akti. (Kuzmanič Korva 2005: 205)

Naloge in ukrepi, ki se nanašajo na varstvo otrok in družine, so:

- dovolitev sklenitve zakonske zveze osebi, ki še ni stara 18. let;
- predhodni postopek družinskega posredovanja ob prenehanju zakonske/zunajzakonske skupnosti;
- urejanje razmerij med starši in otroki (v primeru določitve ali spremembe osebnega imena, priznanja in izpodbijanja očetovstva ali materinstva, urejanje preživnine, izvrševanje roditeljske pravice);
- ukrepi za zaščito otrok (odvzem otroka, oddaja otroka v zavod, rejništvo, skrbništvo ali posvojitve idr.)
- ukrepi v okviru varstva otrok s statusom invalida in otrok, ki imajo težave z duševnim zdravjem;
- dodeljevanje materialnih pomoči. (Kuzmanič Korva 2005: 206)

»Vloga socialnega delavca je, da strukturira iskanje rešitev in vzpodbuja družino k aktivnemu reševanju stisk in težav in da kot udeleženec s svojimi izkušnjami vzpostavlja delovni odnos v odnosih tu in sedaj v procesu pomoči. Novo izkustvo in nove možnosti za delo se zgodijo vedno znova v vsakokratnem soočanju za delo tukaj in zdaj, kjer se oblikuje nova izkušnja za mnoge družine, ki pridejo po pomoč: da so kompetentni za svojo prihodnost in da jo začnejo oblikovati v sedanjost.« (Čačinovič Vogrinčič 2001: 11- 12)

1.4.3 Položaj otrok v Sloveniji

"Otrokove pravice uresničujemo in varujemo vsi, vse dni v letu, da bo Slovenija otrokom prijazna država," je dejala predsednica društva Unicef Slovenije Zora Tomič. (<http://www.unicef.si/main/novica.wlgt?Id=4995>)

»Varuhinja človekovih pravic Zdenka Čebašek - Travnik ugotavlja, da uresničevanje otrokovih pravic, ki jih zagotavlja konvencija Združenih narodov, ni zadovoljivo. Kot poudarja, se izboljšuje poznavanje otrokovih pravic in njihov pomen, vendar pa pogoste kršitve, ki jih obravnavajo pri varuhinji človekovih pravic, dokazujejo, da mora celotna družba na tem področju storiti še več. Varuhinja človekovih pravic meni, da bo novi družinski zakonik temeljito izboljšal normativno ureditev otrokovih pravic, saj je že strokovno pripravljen. Zato poziva vlado, naj čim prej in še pred začetkom zakonodajnega postopka organizira javno razpravo o predlogu novega družinskega zakonika in mu s tem zagotovi kar najširšo podporo. Njegova uveljavitev pa je po mnenju varuhinje tudi pogoj, da se bo mogoče učinkovitejše zoperstaviti vsem oblikam nasilja, ki pomeni eno izmed najhujših kršitev človekovih pravic.« Konvencija je imela v teh letih pozitiven vpliv na življenje otrok in družin v Sloveniji. (http://www.delo.si/index.php?sv_path=41,35,253582&fromsearch=1)

Čeprav položaj otrok ni primerljiv z nekaterimi državami po svetu, bi se moralo veliko stvari izboljšati. Pravice niso zagotovljene vsem otrokom enako. Slovenske nevladne organizacije so Odbor za otrokove pravice, ki deluje pri ZN, z zadnjim alternativnim poročilom opozorile na naslednje problematike in skupine otrok v Sloveniji:

- otroci, ki pripadajo romski skupnosti;
- otroci, ki pripadajo etničnim manjšinam (30. člen KOP);
- tujci, prosilci za azil in begunci;
- varstvo in vzgoja otrok v primerih, ko starša ne živita skupaj;
- rejništvo in posvojitve;
- zaščita mladoletnika kot žrtve;
- spolne zlorabe otrok;
- izobraževanje o otrokovih oz. človekovih pravicah.

Unicef se v sklopu teh kršitev otrokovih pravic bori, da bi otroci dobili svoj glas, da bi lahko povedali brez strahu in da bi sprejemali odločitve za njih in skupaj z njimi. (Unicef in zagovornišтво - <http://www.unicef.si/main/zagovornistvo.wlgt>)

»Čeprav imajo v Sloveniji vsi otroci formalno enake pravice, saj je Slovenija podpisala najpomembnejše dokumente o spoštovanju otrokovih pravic, pa je mogoče ugotoviti, da manjšinski otroci, torej tisti, ki so ovirani ali so pripadniki etničnih manjšin, sicer imajo formalne človekove pravice, na ravni vsakdanjega življenja pa so hendikepirani in pogosto niso enakovredno vključeni v običajno življenje. Odnos do otrok z različnimi ovirami (senzornimi, fizičnimi, intelektualnimi) in etničnimi ozadji temelji pretežno na medicinskem modelu, kar pomeni, da dobijo otroci najprej diagnozo ovire, glede nanjo pa so usmerjeni v določene programe ali ustanove (programe osnovnih šol, zavode, bolnice ipd.). Še danes so mnogi otroci prostorsko izločeni iz znanega okolja in morajo živeti daleč od doma, saj je zavod, ki pokriva določen tip ovire, na drugem koncu države. Takšna prostorska segregacija ne omogoča pravice otrok do kontinuitete in do bivanja v znanem, običajnem okolju.« (Zaviršek 2005: 221)

Varuh otrokovih pravic v letnem poročilu za javnost ugotavlja, da se vzroki kršitev otrokovih pravic odpravljajo prepočasi. Poleg oblastnih organov, ki odločajo o posamičnih otrokovih pravicah, načelo največjih koristi za otroke pogosto kršijo tudi starši, ki otroku neupravičeno omejujejo stike z drugim staršem ali bližnjimi osebami. Varuh je dodal, da bi morala država tovrstne kršitve sistemsko preprečiti oziroma zmanjšati z uvedbo ustreznih predpisov. V takšnih primerih ne sme biti pozabljena pravica otroka, da se sliši njegovo mnenje oziroma njegova volja. Opozoril je, da bo potrebno v vzgoji in izobraževanju več storiti za otroke tujcev in pripadnikov manjšin, saj jih pomanjkljivo znanje slovenskega jezika pogosto ovira pri uresničitvi pravice do izobraževanja na podlagi enakih možnosti. (Letno poročilo varuha človekovih pravic za leto 2006, 2007: 133)

Kljub temu opazamo socialno materialno ogroženost družin in posameznikov. Višina denarna socialne pomoči ne zagotavlja dostojnega preživetja. Izstopajo eno ali dvostarševske družine, s šolajočimi se otroki, ki jim starši ne morejo zagotoviti takih pogojev, da se v času šolanja ne bi čutili zapostavljeni in bi imeli enake možnosti. Takšno stanje povzroča diskriminacijo, saj zmanjšuje možnosti otrok, posameznikov in družin, da bi bili enakopravno vključeni v

družbeno dogajanje in imeli enake možnosti za razvoj napredovanje in kakovost življenja, kar ni v skladu s Konvencijo o otrokovih pravicah. Veliko ljudi se obrne na pristojne službe, praviloma CSD, ki jim potem skušajo pomagati, ampak ti lahko pomagajo le toliko, kot jim zakon dopušča. (Letno poročilo varuha človekovih pravic za leto 2006, 2007: 107)

V program CSD vključujejo otroke, in sicer predvsem kadar je potrebno urejati razmerja med starši in otroki, v primeru ukrepov za zaščito otrok in v primeru varstva otrok s statusom invalida in otrok, ki imajo težave z duševnim zdravjem. Podatki kažejo, da v različnih programih CSD, ki vključujejo otroke, pri katerih se pojavljajo šolska neuspešnost (66 %), čustvene motnje (52 %), negativna samopodoba (44 %), nemotiviranost otrok (40 %), vedenjske motnje (39 %), kontaktne motnje (38 %), hiperaktivnost (25 %) in telesne motnje (9 %). In za starše, pri katerih opazijo neustrezno vzgojo (61 %), socialno prikrajšanost (51 %), družinske konflikte (45 %), razpadle družine (31 %), socialno izključenost (31 %), disocialnost (30 %), zasvojenost (26 %), psihične motnje (12 %) in duševno manjrazvitost (10 %). Tako so CSD v letu 2001 izvedli 43 tovrstnih programov, v katere so vključili 998 družin in 1492 otrok. Ob evalvaciji programov je bilo ugotovljeno, da so v letih 1997-2000 z izvajanjem teh programov preprečili izločitev 660 otrok iz družin. (Kuzmanič Korva 2005: 206-207)

»Odbor ZN je slovensko poročilo o uresničevanju otrokovih pravic obravnaval januarja 2004 ter, upoštevajoč alternativno poročilo ter zagovor države pred odborom, sprejel sklepne pripombe, priporočila državi Sloveniji. Kljub številnim razvojnim spremembam v zvezi z otroki v Sloveniji je izrazil zaskrbljenost zaradi nekaterih nerešenih vprašanj in problemov ter je pripravil predloge in priporočila v zvezi z:

- uresničevanjem prejšnjih priporočil;
- razkorakom med zakoni in prakso,
- ustanovitvijo posebnega varuha otrokovih pravic;
- otrokom prijaznim načinom obravnavanja pritožb;
- delovanjem in ustanovitvijo medresornega sveta za otroka;
- s pripravo akcijskega načrta države;
- s sredstvi za realizacijo načrta in
- v zvezi z razvojem sistema vsestranskega zbiranja in vrednotenja posamičnih podatkov o realizaciji posameznih otrokovih pravic iz Konvencije.« (Tomič 2004: 8)

Akcijski načrt za izboljšanje položaja otrok mora pripraviti vsaka država posebej. Slovenija je ta akcijski načrt pripravila za obdobje 2003 do 2013. (http://www.eip-cdv.si/simop_dokumenti/OZN%20priporocila%20RS%20otroci.pdf)

V prvem podpoglavju Akcijskega načrta je pozornost namenjena ustvarjanje sveta po meri otrok, in sicer: v podporo družine, izkoreninjenja revščine, večjega izkoristka tehnološkega napredka, borbe proti vsem vrstam diskriminacije, preprečevanja uničevanja okolja in doslednega uresničevanja mednarodnih dokumentov in pogodb.

V drugem poglavju akcijskega načrta predstavljajo cilje, strategije in aktivnosti. Izbrana so štiri prednostna temeljna področja:

- spodbujanje za zdravje in zdrav način življenja med otroki

(zdravje, vzgoja za zdravo življenje in preventivne dejavnosti za zdravo življenje, aktivno preživljanje prostega časa);

- zagotavljanje kakovostnega izobraževanja

(spreminjanje socialnih služb pri podpori in pomoči otrokom ter njihovim družinam, boj proti revščini in socialni izključenosti, družbena skrb za otroke s posebnimi potrebami, otroci romske skupnosti);

- zaščita pred zlorabo, izkoriščanjem in nasiljem

(zaščita pred zanemarjanjem in nasiljem, zaščita pred spolno zlorabo, preprečevanje uporabe in zaščita otrok pred drogami, načrtovanje otrokom prijaznih mest, uveljavljanje pozitivnega vpliva in vloge množičnih medijev, informiranje in participacija otrok);

- boj proti virusu HIV/ AIDSU.

V posebnem poglavju je opredeljeno spreminjanje socialnih služb in pri podpori ter pomoči otrokom in njihovim družinam so opredeljeni temelji za delovanje socialnih služb. Centri za socialno delo imajo tudi pomembno vlogo v lokalnem okolju in povezovanju vseh v dobro otrok in družine. Socialnim službam ostaja še naprej pomembna vloga v boju proti revščini in socialni izključenosti, kakor tudi za otroke s posebnimi potrebami. (povzeto po Vojnovič 2003: 19 – 25)

»Na osnovi akcijskega načrta je Republika Slovenija pripravila »Program za otroke in mladino« za obdobje 2006-2016. Program za otroke in mladino (POM) je strokovno natančneje opredeljen s cilji in razvojnimi nalogami, s tem dokumentom so opredelili na

konkretno uresničevanje otrokovih pravic v praksi. Skozi program POM so vključili vsa pomembna področja življenja otrok še posebej tista, kjer se zaznavajo nerešeni, novi problemi, s katerimi se otroci in mladi soočajo v sodobni družbi.« (POM 2006: 3).

20. november je svetovni dan otroka. Unicef Slovenije in ZPMS sta na ta dan leta 2007 organizirala posvet s pomenljivim naslovom Ali je Slovenija otrokom prijazna država. Namen posveta, ki je potekal v Državnem svetu, je bil oceniti uresničevanje Konvencije o otrokovih pravicah in Deklaracije Svet po meri otrok v Sloveniji ter vzpodbuditi pripravo na uresničevanje akcijskih načrtov, ki jih terja Program za otroke in mladino. (<http://www.unicef.si/main/novica.wlgt?Id=4995>)

Povzetek pripomb na drugo poročilo Republike Slovenije o ukrepih, sprejetih za uresničevanje Konvencije o otrokovih pravicah, je bil junija 2003 in ga je pripravila SEECRAN v sodelovanju s 14 nevladnimi organizacijami. Pri pripravi poročila so nevladne organizacije ugotovile, da je Slovenija dosegla napredek na področju zakonskih sprememb, vendar pa obstaja velik problem pri uveljavljanju zakonodajnih določil in Konvencije o otrokovih pravicah v praksi. SEECRAN je nacionalna akcijska mreža za otrokove pravice v jugovzhodni Evropi. (<http://www.seecran.org>)

Mnenja otrok o svojih pravicah (Jenkole 2006)

»Moje mnenje ali mnenje kateregakoli drugega otroka na svetu se na poseben način kaže v družini. Jaz sem zopet srečna, ker me starši upoštevajo in spoštujejo. Svoje mnenje lahko podam pri majhnih rečeh, kot na primer kakšna bo moja nova soba, kakšne barve bo nov avto, h katerim dejavnostim bom hodila in kdo bodo moji prijatelji. Vendar tako obnašanje ni del vsakega človeka. Nikoli ne veš, kaj se godi tvojemu sošolcu ali celo tvojemu prijatelju za zaklenjenimi vrati njegove družine.« Elena Gobbo, 13 let, Osnovna šola Cirila Kosmača, Piran

»Pogosto se srečujem s problemom, da nihče ne upošteva mojega mnenja. Prijateljice me upoštevajo, odrasli pa ne. Nihče od odraslih ne razume mnenja otrok. Otroci pa morajo razumeti mnenja odraslih!« Klara Štavdekar, 5. razred, OŠ Prežihov Voranc, Ravne na Koroškem

»Svoje mnenje lahko povem v šoli, doma, prijateljem. Zelo rad se pogovarjam, zato so me izbrali za predstavnika v otroškem parlamentu. Udeležil sem se tudi občinskega parlamenta. V svojem govoru sem predstavil oddelke vzgoje in izobraževanja.« Klemen Zidar, OŠ Litija, Podružnica s prilagojenim programom oddelek vzgoje in izobraževanja

»Svoje mnenje je včasih težko izraziti, ali ga pa sploh ne smemo, čeprav vemo, da imamo vsi pravico do svobodnega mnenja. Vendar nam je ta pravica tudi včasih kratena.« Lea Denša, 9. razred, OŠ Miška Kranjca Velika Polana

»Vsak ima svoje pravice, na žalost so tu še krivice, tu so še ustrahovanja in telesna kaznovanja. Menim, da to so grda dejanja.« Mirjam Fašmon, 4. razred, OŠ Kamnica

»Želim, da bi imela osemnajsti rojstni dan. Imela bi več pravic, bil bi dan mojih sanj.« Mirjam Fašmon, 4. razred OŠ Kamnica

»Jezi pa me, kadar je moje mnenje prekinjeno ali preglašeno, da ga ne morem povedati. Takrat se počutim užaljeno in sem jezna.« Tajša Geršak, 5. razred, OŠ Prežihov Voranc, Ravne na Koroškem

»Vsi imamo pravico do lastnega mnenja, ne glede na starost, izobrazbo, spol ali barvo kože. Tudi otroci. Vendar pa otroškega mnenja odrasli pogosto ne upoštevajo. 'Tiho bodi, kaj pa ti veš!', 'Ne odgovarjaj!' so odgovori odraslih, ko se vključimo v pogovor.« Matič Potočnik, 5. razred, OŠ Stražišče Kranj

1.5 VLOGA SOCIALNEGA DELA

1.5.1 Zagovorništvo, zagovornik – glas otroka

»Ali nikoli nisi občutil, da je greh zoper naturo, če so otroške sanje goljufane?« se je spraševal že Ivan Cankar in obenem ugotavljal: »V srcu ostanejo zmerom, do zadnjega dne, kakor žolč in pelin.« (Ivan Cankar V: Jenkole 2006:3)

V slovenski Ustavi je zapisano, da otroci uživajo posebno varstvo in skrb, kar državo obvezuje, da z ustreznimi ukrepi zagotovi uveljavitev njihovih pravic. V ospredje postopkov, ki zadevajo otroka, mora po Konvenciji ZN o otrokovih pravicah (KOP) in Evropski konvenciji o uresničevanju otrokovih pravic:

- postaviti njegov interes;
- ga upoštevati – obravnavati kot samostojnega nosilca pravic in s tem
- okrepiti njegov položaj v postopku. (Letno poročilo varuha človekovih pravic za leto 2006, 2007: 117)

»Pojem zagovorništva je na strokovnih področjih dela z otroki razmeroma nov. Zagovorništvo je ne od aktivnosti, po katerih se socialno delo razlikuje od drugih pomagajočih poklicev, kot so psihologija, pedagogika, fizioterapija, medicina. Beseda zagovorništvo pomeni »govoriti za drugega« oziroma »govoriti v korist drugega«. Namen zagovorništva je povečati občutek moči, dvignemo samozaupanje, postanemo asertivnejši in tako dobimo več izbire v svojem življenju.« (Zaviršek, Zorn, Videmšek 2002: 80)

»Otroci so osebe z lastnimi pravicami, videnjem problema in potrebami. Ob iskanju različnih možnosti za odločanje v korist otroka je opaziti, da se otrok:

- premalo ali skoraj ne opremi z ustreznimi informacijami,
- ne vključi v reševanje problema,
- ne sliši dovolj zgodaj, ko imajo še svoje mnenje.

Ne upošteva se drugačnost njegovega čutenja in dožemanja stvarnosti.« (Jenkole 2006: 37)

Meniva, da je potrebno še veliko narediti na področju krepitve otrokovega položaja. Potrebno bi bilo doreči zakonodajo – zastopanje otrok in s tem zagovorništvo. Npr. KOP z 12. členom zagotavlja otroku pravico do lastnega mnenja. To načelo je podrejeno upoštevanju najboljšega interesa. Pogosto je tukaj otrok obravnavan zgolj kot objekt varstva in zaščite, ki še ne ve, kaj je dobro zanj. Zagovorništvo naj bi pomagalo otrokom, da aktivno sodelujejo v zadevah, ki se jih tičejo, in jih hkrati ščitijo pred zlorabami in slabo prakso. To je obveza države, kot vseh ljudi.

»Zagovornik naj bi bil glas otroka in naj bi:

- zagotavljal neodvisnost in zaupnost;

- nudil pomoč le tistim otrokom, ki to želijo, in pri tistih korakih, pri katerih ga potrebujejo;
- sodeloval z otrokom in gradil na odnosu, in ne samo po principu vedeti in znati;
- otroku ponudil vse relevantne informacije, ga podpiral pri njegovem sprejemanju in razumevanju le-teh;
- zastopal resnično mnenje otroka;
- nikoli ne delal sklepov o tem, koliko je otrok sposoben oblikovati svoje mnenje, poglede, mišljenje;
- skupaj z njim odkrival njihova občutja;
- bil tam, pripravljen, ko ga potrebuje, in mu dal možnost izbire;
- preprečeval sprejemanje odločitev za otroka ali namesto njega;
- se zavzemal tudi za spremembe v širšem okolju, v odpravljanju diskriminatornih praks, sprememb javnega mnenja, sprememb v zakonodaji in v nabiranju sredstev za neodvisne zagovornike.« (Jenkole 2006: 38)

1.5.2 Položaj zagovorništva v Sloveniji

»V zadnji noveli Zakonu o zakonski zvezi in družinskih razmerij (ZZZDR) je upoštevano stališče Evropske konvencije o uresničevanju otrokovih pravic, da lahko države pogodbenice kot možno dodatno procesno pravico otroku priznajo tudi pravico, da zaprosi za pomoč ustrezno osebo po svoji izbiri, da mu pomaga izraziti njegovo mnenje. Kot otrok zaupnik v postopku nastopa oseba, ki jo otrok sam izbere, ker ji zaupa, ki je sposobna razumeti način doživljanja in sprejemanja sveta konkretnega otroka in je sposobna prevesti jezik odraslih v jezik otroka in nasprotno. Po uveljavitvi zadnje novele ZZZDR je bilo ugotovljeno, da postopkovni predpisi o izbiri otrokovega zaupnika, niso bili dovolj natančno opredeljeni.« (Jenkole 2006: 41)

V Sloveniji je še vedno prisotnih veliko kršitev otrokovih pravic. Prevladuje odnos do otrok, ki temelji na medicinskem modelu. Tako koristi otroka niso na prvem mestu, na prvem mestu je diagnoza, v okviru diagnoze pa mu je nudena ustrezna pomoč. Medicinski model temelji na poudarjanju otrokovih in mladostnikovih nezmožnosti. Zagovorniki za otroke se bodo

srečevali ne samo z večinskimi otroki, temveč v veliki meri z manjšinskimi, ki doživljajo več zlorab in imajo še manj pravic.« (Zaviršek 2007: 172)

»Glede na to, da so otroci še vedno največkrat le opazovalci dogodkov in spremljanja odločitev, ki pomembno začrtajo njihovo prihodnost se je z namenom okrepitve otroka tam, kjer je šibak in potrebuje oporo (v primerih, ko starši ne zmorejo ali ne morejo sodelovati) oblikovala iniciativna delovna skupina strokovnjakov. Namen delovne skupine je s pilotnim projektom »zagovorništvo-glas otroka« okrepiti glas-otroka, katere cilj je izdelati model programa zagovornika otrokovih pravic, ki bi ga bilo mogoče vključiti v formalnopravni sistem in s tem zagotoviti njegovo implementacijo na nacionalni ravni. Model naj bi v skladu s Konvencijo o otrokovih pravicah omogočal otrokom ustrezno aktivno sodelovanje v procesih odločanja.« (Jenkole 2007: 74)

Povzeto po Zaviršek 2007: »Supervizija za zagovornike se je začela izvajati leta 2007 v okviru pilotskega projekta 'Zagovornik – glas otroka' z namenom, da reflektira položaj zagovornikov. Zastavlja tudi vprašanje, kdo je lahko zagovornik otroka, kako naj se usposablja in kakšno podporo naj dobi pri svojem delu. Preden se zagovornik nauči različnih modelov intervencije in same zagovorniške drže, se zastavlja vprašanje, kako razume koncept človekovih pravic otrok. Otroštvo je namreč pri nas še vedno najpogostejše videno kot 'predhodna' faza, ki otroka šele 'naredi' v človeka, namesto perspektive otroka pa se uporablja perspektiva odraslega. Oblika zagovorništva za otroke je tudi sodelovanje pri oblikovanju informacij (o povečanju senzibilnosti za razumevanje otrok kot nehomogene skupine, razumevanje položaja manjšinskih otrok), ki jih bodo otroci razumeli in ki bodo pripomogli k njihovi večji samozavesti.« (Zaviršek 2007: 172)

»Pogovor med otrokom in zagovornikom je poseben pogovor, ker zagotavlja, da se sliši otrokov glas. Otrok potrebuje novo izkušnjo v celoti, da se ga posluša, da se ga sliši in da mu odgovorimo, da bi se tudi sam naučil poslušati, slišati in razumeti, kdo je, kaj želi, kaj se dogaja, v kakšnih odločitvah je soudeležen. Odrasli se šele učimo, kako omogočiti otroku in sebi izkušnjo, da je otrok sogovornik, ekspert iz izkušenj. Pogovor je za otroka dragocen prostor za ubesedene misli, občutkov, čustev, želja in odločitev, ki jih razume, in zato zna ravnati z njimi. Odrasli smo odgovorni za ubesedenje. Prav zato je zaveza zagovornika, da varuje odprt prostor za pogovor tako, da ga otrok soustvarja.« (Čačinovič Vogrinčič 2007: 41)

Ob obravnavanju pobud in spremljanja situacije otrok v Sloveniji je razvidno, da se kljub nekaterim spremembam zakonodaje odnos do otroka kot nosilca pravic ni dosti spremenil. Varuh človekovih pravic ob predstavitvi posameznih primerov med drugim opozarja tudi na nujnost okrepitve otroka z zastopanjem v primerih, ko starši ne znajo ali ne zmorejo ustrezno zastopati njihovih koristi. Opozarja, da se ob iskanju različnih možnosti za odločanje v korist otroka premalo ali skoraj ne opremijo otroka z ustreznimi informacijami, ne vključujejo ga v reševanje problema in ne upoštevajo drugačnosti njegovega čutenja dojemanja stvarnosti. Čeprav KOP v 12. členu zagotavlja pravico do lastnega mnenja in obvezo odraslim, da to mnenje jemljejo resno v vseh zadevah, ki ga zadevajo.

Na koncu lahko povzamemo, da je namen otrokovega zaupnika zagotoviti dosledno izvajanje otrokovih pravic in uresničitev temeljnega načela družinskega prava – načela otrokove koristi. Otroku se zagotovi procesna pravica, da prek drugih oseb sodeluje in s tem vpliva na vse postopke, ki ga neposredno zadevajo. (Letno poročilo varuha človekovih pravic za leto 2006, 2007: 116)

»V jeziku stroke socialnega dela je potrebno, da za vsakega otroka in mladostnika in za vsako družino skrbno raziščejo in z vsemi udeleženi v reševanju problema soustvarijo poseben delovni program pomoči in podpore, ki ne seže samo do odpravljanja krize, neposredne težave ali ovire, temveč je potrebno izboljšati celotno življenjsko situacijo otroka, mladostnika in družine ter krepiti njihove moči, tudi z novimi izkušnjami.« (Kuzmanič Korva 2005: 218)

1.6 VRTEC IN OTROKOVE PRAVICE

»Maja 2002 so se svetovni voditelji, mednarodni organizatorji in otroci sestali na Generalni skupščini ZN in prvič v zgodovini je bila posebna seja ZN v celoti posvečena otrokom. Rezultat tega, dokument »Svet po meri otrok«, je seznam, ki obvezuje ne le vlade, ampak tudi vse partnerje v družbi – družina, šole, verske ustanove, podjetja ter medije, da opravijo svojo nalogo.« (Bizjak 2004: 5)

Vrtec je institucija, ki mora skrbeti za uresničevanje temeljnih otrokovih pravic. V demokratični državi zastopajo otrokove pravice starši oziroma njihovi zakoniti zastopniki. Otrokom, vključenim v javne vrtce, mora država zagotavljati možnost za optimalen razvoj ne glede na spol, socialno in kulturno poreklo, veroizpoved, narodno pripadnost, telesno in duševno konstitucijo itd: optimalen razvoj vključuje tudi možnost poglobljenega razvoja na določenem področju.

Uresničevanje zahteve po enakih možnostih ni mogoče brez upoštevanja razlik in pravice do izbire in drugačnosti, ki jo mora omogočiti organizacija življenja in dela v vrtcu. Pri otrocih je to povezano z vzgojo za strpnost, solidarnost in odgovornost ter s postopnim razvijanjem kritičnega duha, osebnih odločitev in avtonomne presoje.

Prihod otroka v vrtec je velika prelomnica v njegovem življenju. Vsakega otroka, ki se vključi v vrtec, je potrebno spoštovati in ga obravnavati kot posameznika, ki ima svoje pravice. V vrtcu otrok vstopa v novo okolje, ki je zanj neznano, in je prvič ločen od svoje družine. Prihod v vrtec je za vsakega otroka drugačen.

Naloga institucij, kot so vrtci, je, da otroku, ki se vključuje, pomaga pri težavah, ki jih povzročajo odmik od družine, srečanje s sovrstniki in pripravi na nov življenjski ritem. Zato je zelo pomembno poznavanje otroka in njegovih pravic.

Vsi otroci bi morali biti deležni enake obravnave. Zagotoviti bi jim bilo potrebno enake možnosti, upoštevati bi morali razlike in pravice do izbire in drugačnosti. Način dela in organizacija dela se morata v celoti prilagoditi željam in zmožnostim otrok. Pri otrocih je to povezano z vzgojo za strpnost drug do drugega, solidarnost in odgovornost ter s postopnim razvijanjem kritičnega duha, osebnih odločitev in avtonomne presoje. ([http://www2.arnes.si-osmbpes1/vrtec/pravice%otrok.htm](http://www2.arnes.si/osmbpes1/vrtec/pravice%otrok.htm))

PRAVICE OTROK V VRTCU

- Otrok ima pravico do srečnega, zadovoljnega in zdravega otroštva.
- Otrok ima pravico do ljubezni, topline, varnosti, razumevanja.
- Otrok ima pravico do individualnosti, drugačnosti, zasebnosti.

- Otrok ima pravico do igre in raznih interesnih dejavnosti, preko katerih lahko razvija svoje sposobnosti.

Mednarodna konvencija o otrokovih pravicah je ključnega pomena pri oblikovanju socialnih, pedagoških konceptov in pri oblikovanju praktičnih rešitev. Otrokove pravice so eden izmed neizpodbitnih standardov, ki jih moramo upoštevati pri svojem delu.

Institucije, kjer preživijo veliko časa otroci, mladi, bi morale tako znotraj kot zunaj svojih zidov prepovedati diskriminacijo, razviti enakovreden – enakopraven odnosi med vsemi, tudi med učenci in učitelji. Dobro sodelovanje med vsemi ljudmi pomeni večjo vključenost vseh ljudi tako starih in mladih kakor tudi različnih po rasi ali pripadnosti.

V sklopu tega je leta 2004 Unicef izdal priročnik »Vključimo otroke«. Strokovnjaki so opozorili na negativen medijski prikaz kulturnih razlik po svetu ob terorističnem napadu 11. septembra v ZDA. Strahovi in predsodki so prisotni še danes. Priročnik naj bi pomagal vsem tistim, ki želijo spodbuditi mlade ljudi, da aktivno nasprotujejo kakršni koli obliki diskriminacije. V priročniku so opisane simulacijske vaje ter zgodbe otrok, ki so doživele izključenost.

Zakon in usmeritve nam začrtajo pot, pravo vsebino pa dajemo ljudje. Kajti če zakonov ljudje ne spoštujejo, potem so zakoni neuporabni. Otroke je potrebno v vrtcih sprejemati z ljubeznijo, toplino, zgledom in sprejemati vsakega posameznika ter nuditi oporo otrokovemu razvoju na različnih področjih. Vsak vrtec bi si moral prizadevati za kakovostno bivanje svojih otrok. Iz tega izhaja kurikulum.

Kurikulum za vrtce je nacionalni dokument. Sprejel ga je strokovni svet Republike Slovenije leta 1999 in je obvezen za vrtce. Pojem kurikulum je širši in celovitejši. Zajema otroka kot celoto, ga postavlja v središče. Poudarjajo se njegove individualne zmožnosti, dovoljujejo otroku biti drugačen. Otroku je omogočena večja izbira v vsakodnevem življenju. Kurikulum temelji na poudarjanju otrokovih pravic, torej izhaja iz Deklaracije o človekovih pravicah in Konvenciji o otrokovih pravicah. S tem je otroku omogočena aktivnejša vloga v vzgojnem procesu, kajti največ znanja, izkušenj otrok pridobi preko konkretnega delovanja. Več

pozornosti je namenjeno sodelovanju s starši, saj ustrezno sodelovanje lahko veliko prispeva k ustreznemu dopolnjevanju družinske in institucionalne vzgoje.

Konvencija temelji na paradigmi treh skupin otrokovih razvojnih potreb: zaščiti (protection), oskrbi (provision) in soodločanju (participation). Prva in zadnja skupina pravic si po vsebinski naravnosti nasprotujeta. Tako je umetnost kompleksnega upoštevanja potreb in pravic v ustreznem modelu vzgoje povezana z veliko mero uravnoteženega iskanja otroku primernih rešitev.

Pogosto odrasli v imenu otroka prevzamemo popolno odgovornost nad odločitvami o otroku. Takšnemu odnosu bi lahko rekli zaščitniška vzgoja. Pretirano poudarjanje otrokovih pravic pa lahko vodi v situacijo, ko otroku nalagamo zahteve po odgovornem odločanju pri vprašanjih, ki jim še ni dorasel. V takšnih trenutkih lahko pravice otroci doživljajo kot obliko pritiska in zmanjševanje občutka varnosti. Pri tem se velja zavedati, da povsem brez represivne vzgoje, brez »pritiska« na otroka ni. Zato je naša pomoč pri reševanju razvojno – konfliktnih situacij temeljno vodilo odraščanja, ki upošteva otrokove razvojne potrebe in pravice.

Tretja skupina razvojnih potreb po oskrbi igra pri podpori otrokovega razvoja zelo pomembno vlogo. Zadovoljitev teh pravic namreč pomeni dolžnost odraslih, države, da otroku priskrbimo optimalno vzgojno okolje za zadovoljevanje njegovih fizioloških in psiholoških potreb ter ustrezno količino spodbud za pridobivanje potrebnih izkušenj, za razvoj spretnosti, veščin in novih spoznanj. (Kroflič 2001: 17-18)

Delavci vrtca se s kodeksom zavežejo k višjemu standardu ravnanja z otrokom, kot jih zavezuje kakršen koli zakon ali pravilnik. S sprejetjem in uveljavljanjem kodeksa se je vzpostavil mehanizem ozaveščanja ter osebne sprejemanja in ponotranjenja vrednot s področja dela s predšolskimi otroki. Kodeks utrjuje pravice in dolžnosti zaposlenih njihovo profesionalno zavest in odgovornost ter ozavešča pomen vsakodnevne presoje, postopkov in ravnanja z vidika spoštovanja otrokovih pravic.

Spoštovanje otrokovih pravic v vrtcu

Delavci v vrtcu so odgovorni v razmerju do otrok, kar pomeni, da spoštujejo njihovo osebno dostojanstvo, integriteto, njihov pogled na svet, ne zavračajo njihovega mišljenja in

čustvovanja kot neustreznega. Delavci ne smejo delati razlik med otroki glede na raso, barvo, barvo, spol, jezik, vero in morajo vsem otrokom zagotavljati enake možnosti za udejstvovanje. Otrokom iz kulturno in socialno manj spodbudnega socialnega okolja morajo nuditi vzpodbude in izkušnje, ki omogočajo, da zmanjšajo prikrajšanost v razvoju. Za nadarjene otroke pa ustvariti razmere, v katerih bodo svoje sposobnosti uresničevali in razvijali.

Učenje in uresničevanje otrokovih pravic v vrtcu skozi različne projekte:

- Unicef

Projekt »Punčka iz cunj«

Projekt »To je moja igrača« (preprečevanje nasilja v vrtcu)

Projekt »Kupi mi kozo«

Projekt »Potovanje k sebi in okrog sveta« »Spoznavajmo otroke sveta« (medkulturna vzgoja v predšolskem obdobju – kdo sem jaz in kdo si ti)

Projekt »Drobiž sveta«

- Projekt vrtca

Projekt »Metulj«

Vzgojiteljica kot zagovornica pravic otrok

Otrok se v predšolskem obdobju nahaja sredi burnega razvoja in pridobivanja izkušenj, naloga odraslih (vzgojiteljev) pa je, da mu zagotovijo okolje, ki mu nudi varnost, podporo in mu pomaga pri obvladovanju ogromne količine novih informacij in spoznanj. Vzgojitelj v vrtcu si na ta način pridobiva otrokovo zaupanje in ustvarja osebni stik in kontakt z otrokom, zagotavlja pogoje za uresničevanje otrokovih pravic. Strokovni delavci v vrtcu ali drugih institucijah so dolžni spoštovati in zagotavljati uresničevanje otrokovih pravic, v smislu podpore njegovim razvojnim potencialom, ter obvestiti pristojne službe, kadar opazijo sledi kršenja otrokovih pravic. Vzgojitelj nosi veliko odgovornost skozi svoje delo. Odgovoren je zato, da kršenje otrokovih pravic opazi in manj pravilno odreagira, opozori in o njem spregovori. V nasprotnem primeru ga odobrava in zanj odgovarja.

2 PROBLEM

2.1 OPREDELITEV PODROČJA IN OPIS PROBLEMA

V svoji nalogi sva otroka in njegove pravice prikazali kot temelj naše družbe in kot »majhnega človeka«, ki je še posebej potreben naše pozornosti, in to, da je pomembno upoštevati njegove pravice, saj ga lahko le s tem popolnoma spoznamo. Predstaviti, kako in v kolikšni meri se otrokove pravice uresničujejo, kje se pojavljajo problemi in kakšen je položaj otrok pri nas. Za analiziranje te teme sva se odločili, ker sva mnenja, da so pravice otrok mnogokrat neuresničene ali narobe razumljene. Najin namen je predstaviti Deklaracijo o otrokovih pravicah, Konvencijo o otrokovih pravicah, поближе se seznaniti z nekaterimi organizacijami, ki delujejo na tem področju. Raziskati sva želeli, kako so starši in strokovni delavci v vrtcu seznanjeni z možnostmi zagovorništva otrok in ugotoviti, ali se je s sprejetjem Konvencije o otrokovih pravicah začela nova razprava o mestu otroka v sodobni družbi.

2.2 NAMEN, CILJI IN OSNOVNE TRDITVE

Najin namen je bil raziskati, kako so starši in strokovni delavci seznanjeni z otrokovimi pravicami, zagovorništvom in s tem ugotoviti, kako in v kolikšni meri se ustvarjajo pogoji za uresničevanje otrokovih pravic, kje se pojavljajo problemi in kakšen je položaj otrok pri nas.

3 METODOLOGIJA

3.1 METODE RAZISKOVANJA

Metoda raziskovanja temelji na kvantitativni analizi, anketni vprašalnik. Da bi dobile odgovor na raziskovalni problem, ki sva si ga zastavile na začetku (glej problem raziskave), sva v ta namen oblikovale anketni vprašalnik za starše in anketni vprašalnik za strokovne delavke.

3.2 VZOREC

V raziskavo je bilo zajetih 90 staršev in 65 strokovnih delavk. Razdelile sva 100 vprašalnikov za starše, od tega jih je bilo vrnjenih 90. Raziskava je potekala v vrtcu Ivana Glinška v Mariboru, in sicer na treh lokacijah v treh različnih enotah. Anketo sva izvajale v mesecu februarju 2008, in sicer od 1. 2. do 15. 2. 2008. Starši in vzgojiteljice, ki so reševali anketo, prihajajo večinoma iz mesta in primestja.

3.3 MERSKI INSTRUMENTI

Uporabili sva vprašalnik, ki sva ga sestavili sami. Vprašalnik je sestavljen iz 24 vprašanj za starše in 26 vprašanj za strokovne delavke v vrtcu. Vprašanja so se nanašala na poznavanje in uresničevanje otrokovih pravic in razumevanja pojma zagovorništva. Anketni vprašalnik je sestavljen iz vprašanj odprtega in zaprtega tipa, torej kombiniranega tipa. Rezultate sva analizirali s primerjavo med odgovori in iskali najpogostejše obkrožene odgovore pri vsakem vprašanju posebej.

Glej priloga 1: Anketni vprašalnik za strokovne delavke v vrtcu

Glej priloga 2: Anketni vprašalnik za starše

3.4 POSTOPEK ZBIRANJA PODATKOV

Zbrane podatke sva obdelali in analizirali kvantitativno. Z izrazom »kvantitativna raziskava« se razume raziskava, pri kateri sestavljajo osnovno izkustveno gradivo podatki, dobljeni s standardiziranimi merskimi postopki. Ti podatki, ki jih mogoče izraziti kot števila, pa so potem tudi analizirani s pomočjo matematičnih in statističnih metod. Kvalitativna in kvantitativna raziskava se razlikujeta po svojem poteku, vendar se ne izključujeta, ampak dopolnjujeta. (Mesec 1997: 6)

Anketa je bila anonimna. Anketiranje je potekalo v vrtcu Ivana Glinška v Mariboru, in sicer na treh lokacijah v treh različnih enotah. Anketo sva izvajale v mesecu februarju 2008, in sicer od 1. 2. do 15. 2. 2008. Anketiranje je potekalo brez težav, katere bi vplivale na raziskavo.

3.5 OBDELAVA PODATKOV

Podatke, ki sva jih pridobile z vprašalnikom, sva vpisali v tabelo in vsakemu odgovoru pripisale število ponovitev. Nato sva izračunale frekvenčno porazdelitev. Ker ni posebej izdelanega ključa, ki bi za eno komponento predvideval več odgovorov, nama frekvenčna porazdelitev pove največ. Pri vprašanju odprtega tipa sva pazile, da sva natančno prepisale zapisane besede.

Legenda:

f – absolutna frekvenca

f % - relativna frekvenca

4 REZULTATI

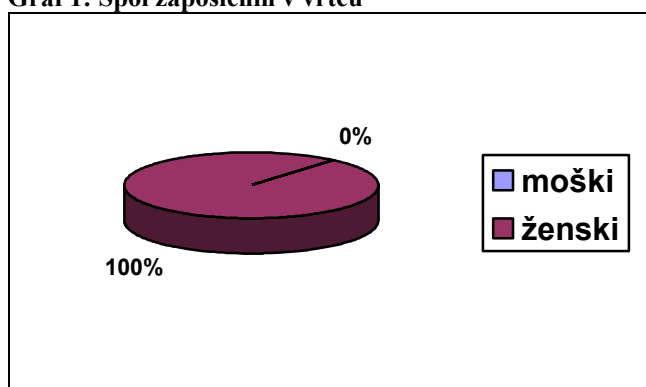
4.1 ANALIZA ANKETE ZA STROKOVNE DELAVKE V VRTCU

4.1.1 Splošni podatki o zaposlenih v vrtcu

Tabela 1: Spol zaposlenih v vrtcu

Spol	f	f (%)
Moški	0	0
Ženski	65	100

Graf 1: Spol zaposlenih v vrtcu

Iz grafičnega prikaza je razvidno, da je populacija strokovnih delavk v vrtcu, ki sva jo zajeli v anketi bila ženskega spola.

Tabela 2: Starost zaposlenih v vrtcu

Starost	f	f (%)
od 20 let do 29 let	13	20
od 30 let do 39 let	17	26
od 40 let do 49 let	21	32
nad 50 let	14	22

Starostna skupina populacije, ki je izpolnjevala anketni vprašalnik, je vključevala starostno obdobje od 20 let in se zaključila nad 50 let starosti. Najvišji odstotek je v starostnem obdobju od 40 let do 49 let – 32 %, od 30 let do 39 let – 26 %, nad 50 let znaša 22 % in najmanjši odstotek, 20 %, nama je dala populacija od 20 do 29 let, kar je tudi razvidno iz grafičnega prikaza na drugi strani.

Graf 2: Starost zaposlenih v vrtcu

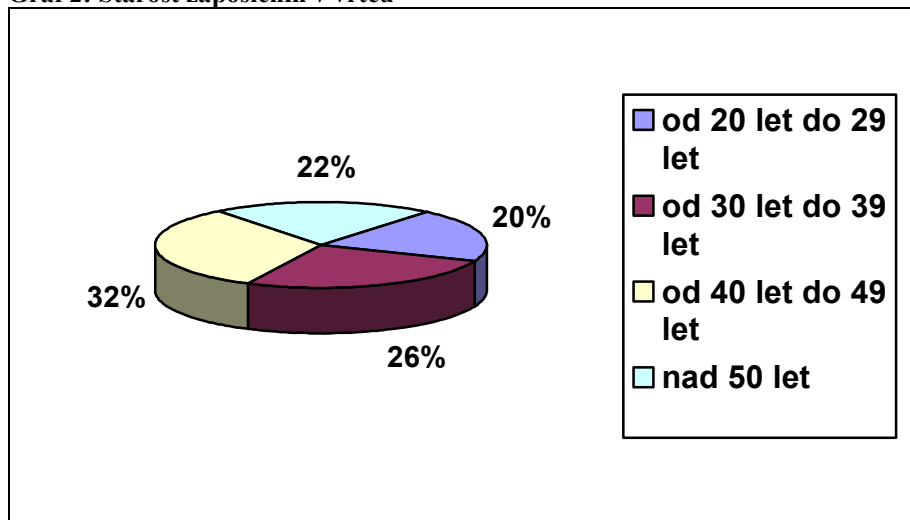
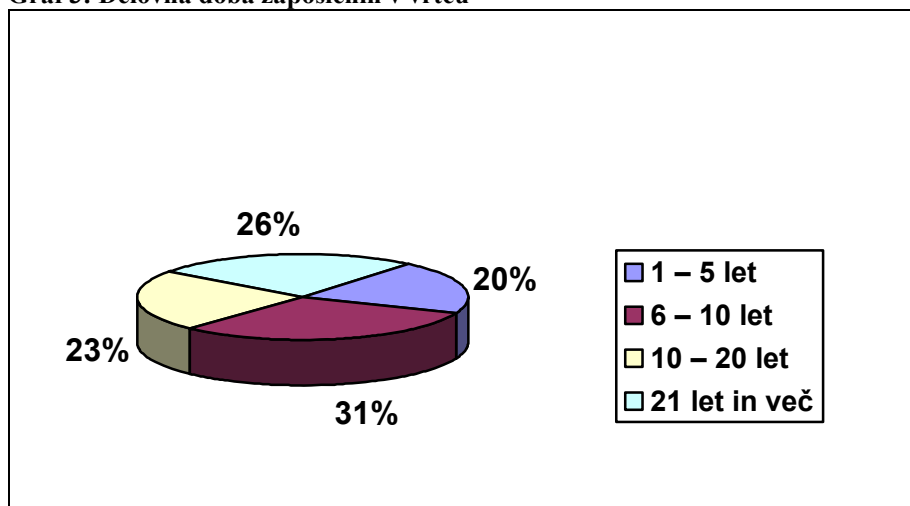

Tabela 3: Delovna doba zaposlenih v vrtcu

Koliko let delate v vrtcu?	f	f (%)
1 – 5 let	13	20
6 – 10 let	20	31
10 – 20 let	15	23
21 let in več	17	26

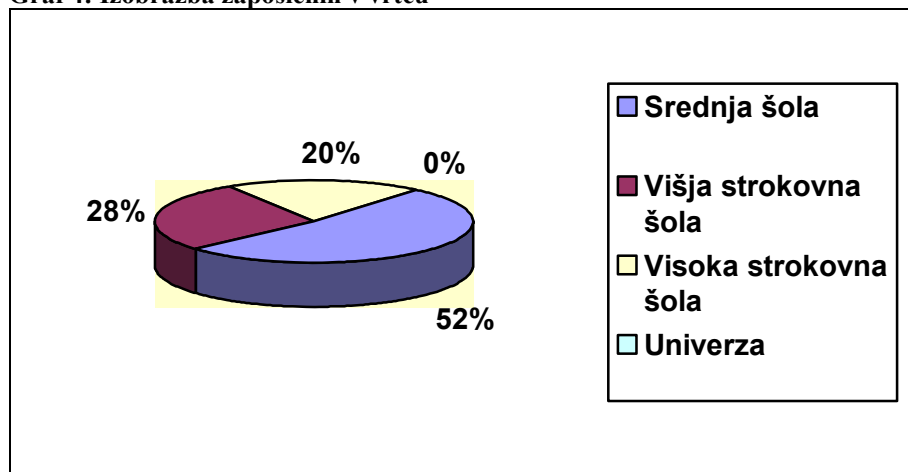
Graf 3: Delovna doba zaposlenih v vrtcu

Največ strokovnih delavk 31 % ima od 6 do 10 let delovnih izkušenj, sledijo jim strokovne delavke, ki imajo nad 21. leti delovnih izkušenj, 26 %, 23 % je takšnih, ki imajo 10 do 20 let izkušenj in 20 % jih ima do 5 let delovnih izkušenj.

Tabela 4: Izobrazba zaposlenih v vrtcu

Izobrazba	f	f (%)
Srednja šola	34	52
Višja strokovna šola	18	28
Visoka strokovna šola	13	20
Univerza	0	0

Graf 4: Izobrazba zaposlenih v vrtcu

Pri izobrazbi strokovnih delavk prevladuje srednješolska izobrazba 52 %. Višjo strokovno izobrazbo ima 28 % zaposlenih in visoko strokovno izobrazbo 20 % strokovnih delavk.

4.1.2 Delovno mesto in delovne naloge zaposlenih v vrtcu

Tabela 5: Delovno mesto zaposlenih v vrtcu

Delovno mesto, ki ga opravljate:	f	f (%)
vzgojiteljica	28	43
pomočnica vzgojiteljice	37	57

Na delovnem mestu vzgojiteljic predšolskih otrok je zaposlenih 43 % strokovnih delavk. Delovne naloge pomočnic vzgojiteljic pa opravlja 57 % strokovnih delavk. Procentualna razlika nastane zaradi zakonskih normativov o razporejanju strokovnega kadra. V prvem starostnem obdobju (starost otrok od 1. do 3. leta) je normativ zaposlenih 1 vzgojiteljica in 1,5 pomočnice.

Graf 5: Delovno mesto zaposlenih v vrtcu

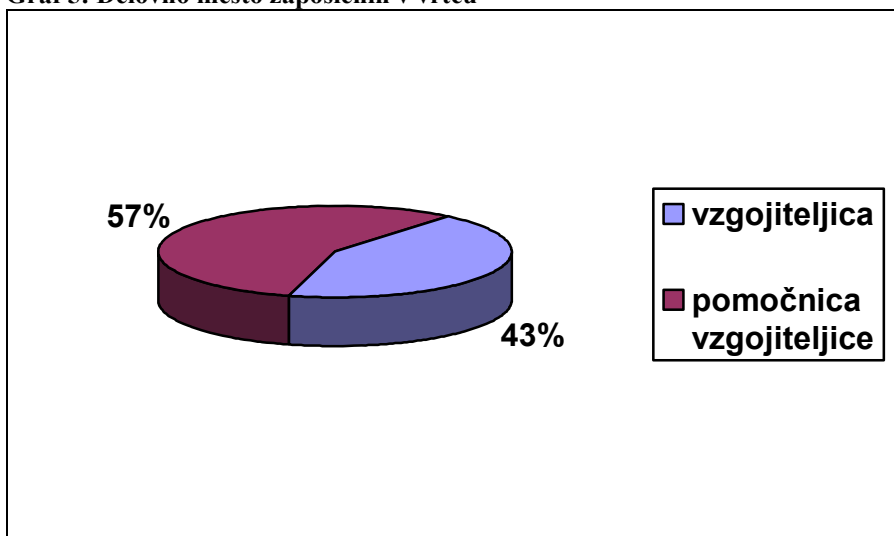
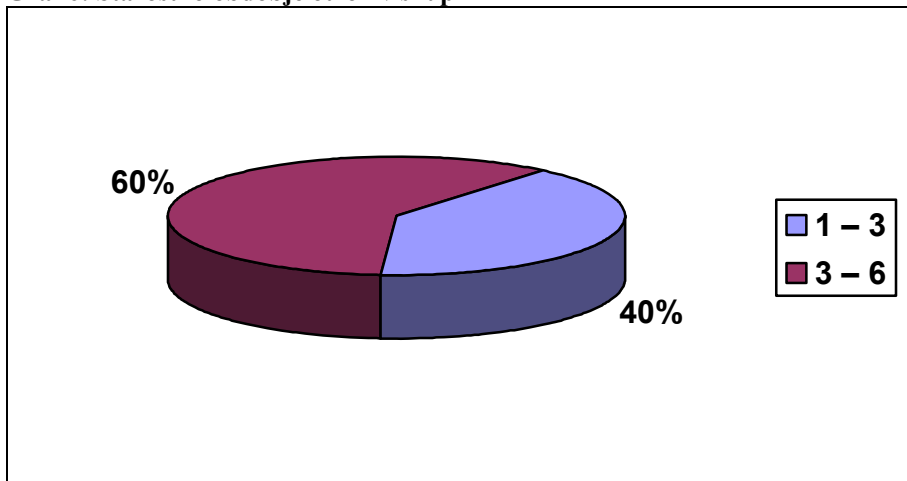

Tabela 6: Starostno obdobje otrok v skupini

Starostno obdobje otrok v skupini, v kateri delate:	f	f (%)
1 – 3	26	40
3 – 6	39	60

Graf 6: Starostno obdobje otrok v skupini

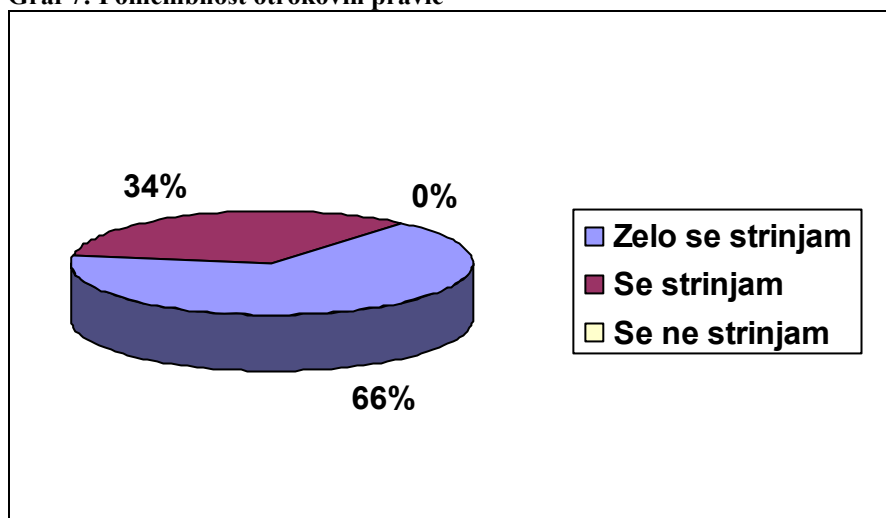
V vrtcu, v katerem sva izvajali anketni vprašalnik, so strokovne delavke razporejene tako, da pokrivajo 60 % skupin drugega starostnega obdobje (starost otrok 3-6 let) in 40 % skupin prvega starostnega obdobja (starost otrok od 1. do 3. leta).

4.1.3 Poznavanje otrokovih pravic, človekovih pravic zaposlenih v vrtcu

Tabela 7: Pomembnost otrokovih pravic

Otrokove in človekove pravice so pomembne tako v vsakdanjem življenju kot tudi v vrtcu!	f	f (%)
Zelo se strinjam	43	66
Se strinjam	22	34
Se ne strinjam	0	0

Graf 7: Pomembnost otrokovih pravic

Na to anketno vprašanje je 66 % strokovnih delavk v vrtcu odgovorilo z odgovorom »zelo se strinjam«, ostale 34 % pa je soglašalo z odgovorom »se strinjam«. Nobena se ni odločila za tretjo ponujeno možnost odgovora »se ne strinjam«

Tabela 8: Otrokove in človekove pravice so razkošje

Otrokove in človekove pravice so razkošje, saj si ga lahko privoščijo le bogate države. Revne države si jih ne morejo privoščiti!	f	f (%)
Zelo se strinjam	17	26
Se strinjam	16	25
Se ne strinjam	32	49

Od ponujenih možnih odgovorov se je 49 % anketiranih strokovnih delavk odločilo za odgovor »zelo se strinjam«, 26 % za odgovor »se strinjam« in 25 % anketiranih za odgovor »se ne strinjam«.

Graf 8: Otrokove in človekove pravice so razkošje

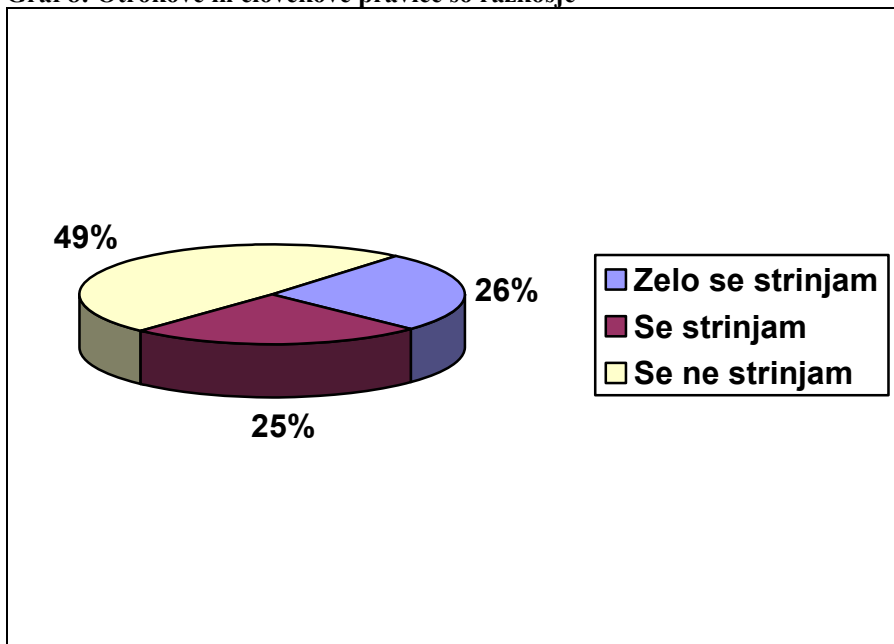
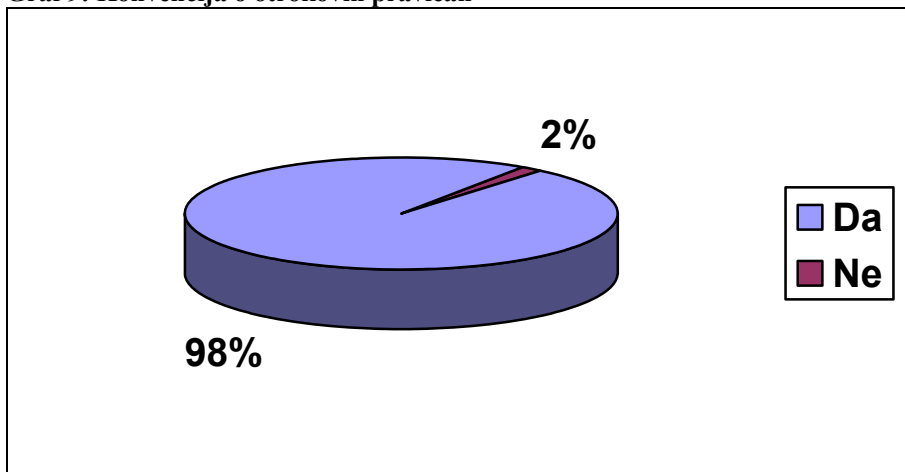

Tabela 9: Konvencija o otrokovih pravicah

Ali ste že kdaj slišali za Konvencijo o otrokovih pravicah?	f	f (%)
Da	64	98
Ne	1	2

Graf 9: Konvencija o otrokovih pravicah

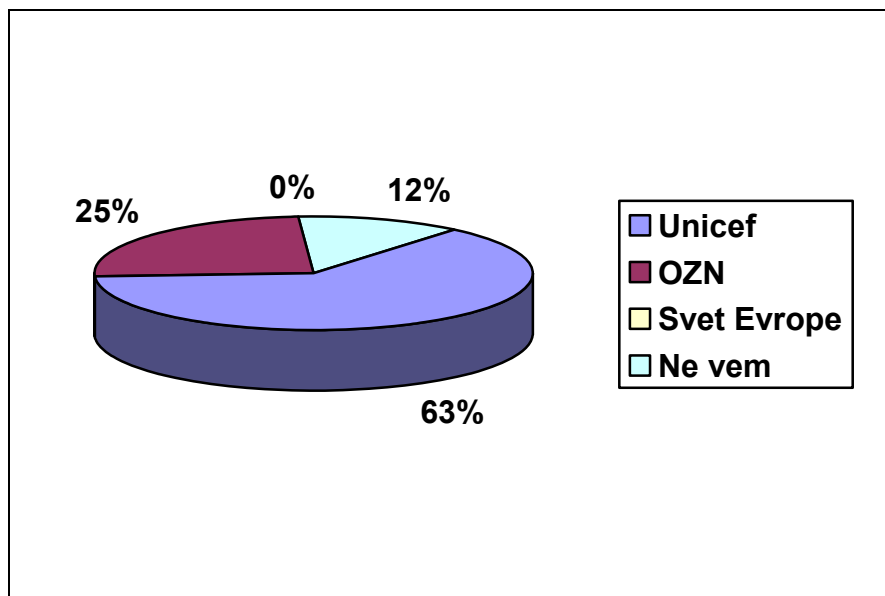

98 % strokovnih delavk je odgovorilo pritrdilno in 2 % odklonilno.

Tabela 10: Podpis, ratifikacija Konvencije o otrokovih pravicah

Kdo je sprejel Konvencijo o otrokovih pravicah?	f	f (%)
Unicef	41	63
Generalna skupščina Združenih narodov (OZN)	16	25
Svet Evrope	0	0
Ne vem	8	12

Strokovne delavke v vrtcu 63 % menijo, da je Konvencijo o otrokovih pravicah sprejela organizacija Unicef, 25 % meni, da je Konvencijo sprejela OZN, za podan odgovor Svet Evrope se niso odločile. Presenetljiv je podatek z 12 % anketiranih, ki so se odločile za odgovor »ne vem«.

Graf 10: Podpis, ratifikacija Konvencije o otrokovih pravicah**Tabela 11: Slovenija je podpisnica Konvencije o otrokovih pravicah**

Ali je med državami podpisnicami tudi Slovenija?	f	f (%)
Da	64	98
Ne	0	0
Ne vem	1	2

Večina anketirank, 98 %, menijo, da je Slovenija podpisnica Konvencije o otrokovih pravicah, 2 % jih je odgovorilo z »ne vem«. Za odklonilni odgovor se niso odločale.

Graf 11: Slovenija je podpisnica Konvencije o otrokovih pravicah

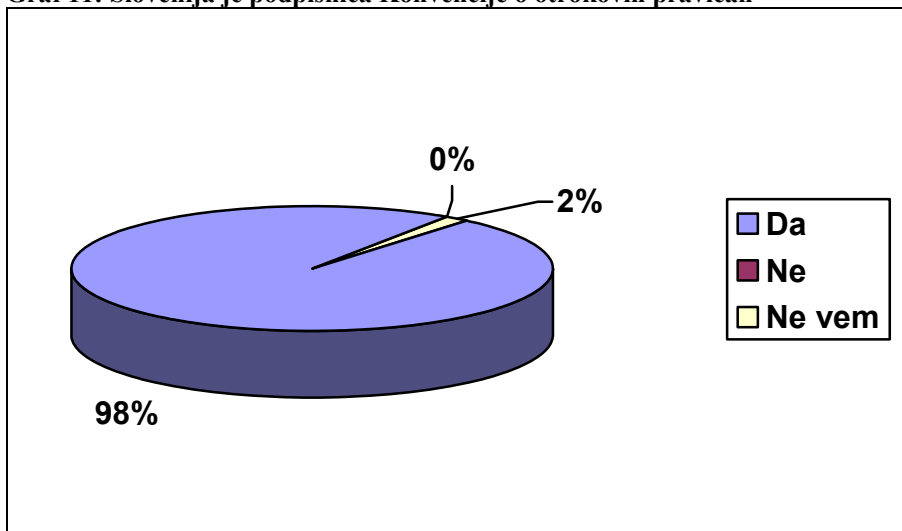
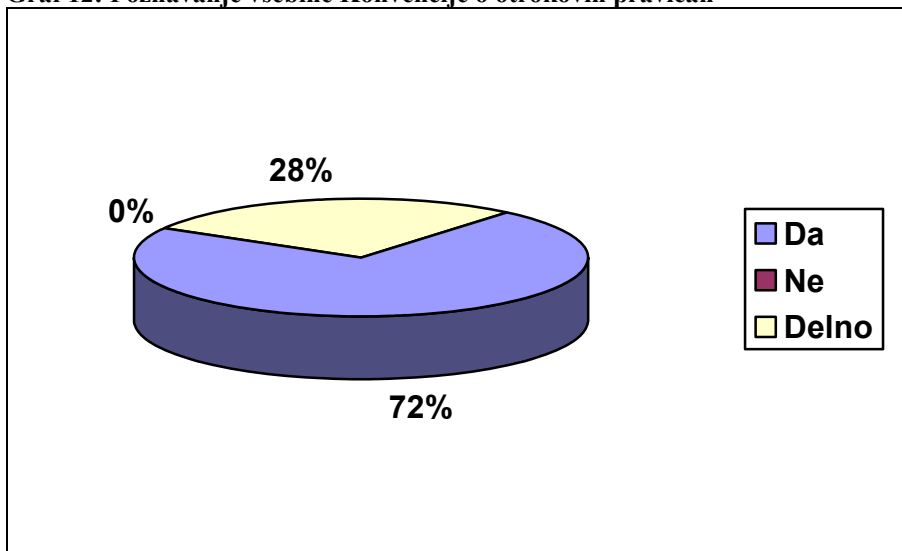

Tabela 12: Poznavanje vsebine Konvencije o otrokovih pravicah

Ali poznate vsebino Konvencije o otrokovih pravicah?	f	f (%)
Da	47	72
Ne	0	0
Delno	18	28

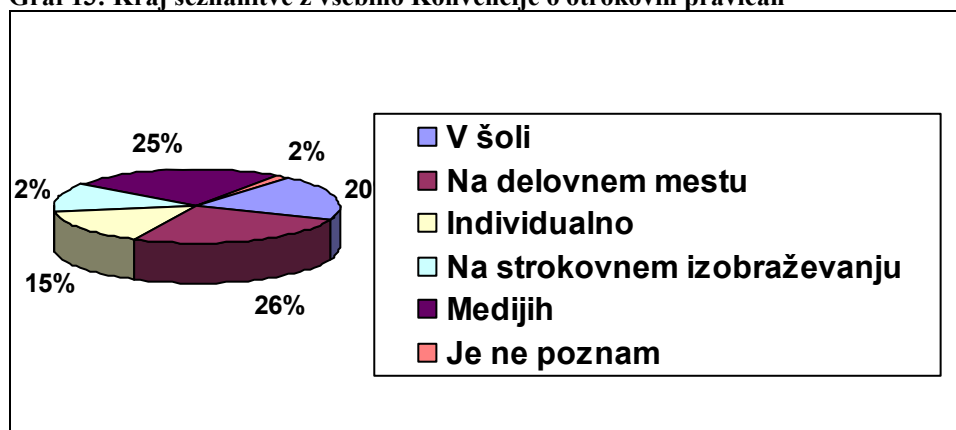
Graf 12: Poznavanje vsebine Konvencije o otrokovih pravicah

Na to anketno vprašanje je pritrdilno odgovorilo 72 % strokovnih delavk, 28 % se je opredelilo za delno poznavanje vsebine Konvencije o otrokovih pravicah. Za odgovor »ne« se pa niso odločale.

Tabela 13: Kraj seznanitve z vsebino Konvencije o otrokovih pravicah

Kje ste se seznanili z vsebino Konvencije o otrokovih pravicah?	f	f (%)
V šoli	13	20
Na delovnem mestu	17	26
Individualno	10	15
Na strokovnem izobraževanju v okviru vrtca	8	12
Medijih	16	25
Je ne poznam	1	2

Graf 13: Kraj seznanitve z vsebino Konvencije o otrokovih pravicah

Izmed ponujenih odgovorov je 26 % odgovorilo, da se je z vsebino Konvencije o otrokovih pravicah seznanilo na delovnem mestu, 25 % preko posredovanja medijev, 20 % v šoli, 15 % je individualno v obliki samoizobraževanja poseglo po Konvenciji o otrokovih pravicah, 2 % na strokovnem izobraževanju in 2 % meni, da vsebine Konvencije o otrokovih pravicah ne pozna.

Tabela 14: Potreba po boljši informiranosti z vsebino Konvencije o otrokovih pravicah

Ali menite, da bi morali biti z vsebino Konvencije o otrokovih pravicah bolje seznanjeni?	f	f (%)
Da	57	87
Ne	3	5
Ne vem	5	8

81 % anketirank meni, da bi se morale podrobneje seznaniti s Konvencijo o otrokovih pravicah, 5 % anketirank je sigurnih v svoje poznavanje vsebine, ter 8 % še ni opredeljenih o svojem poznavanju konvencije.

Graf 14: Potreba po boljši informiranosti z vsebino Konvencije o otrokovih pravicah

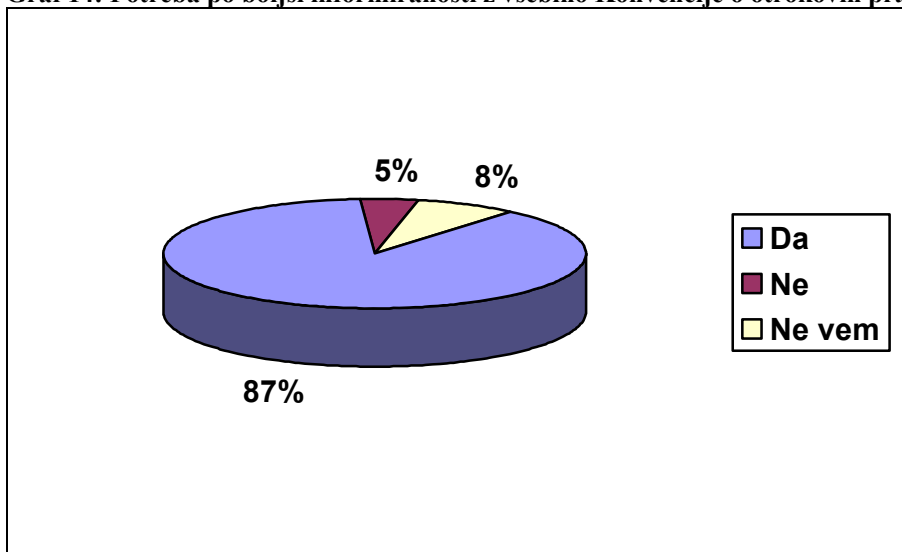
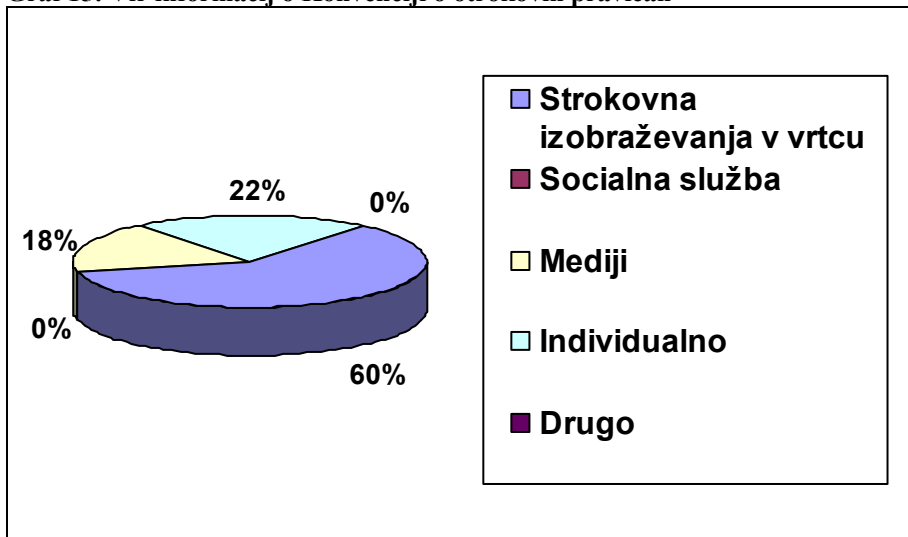

Tabela 15: Vir informacij o Konvenciji o otrokovih pravicah

Od koga pričakujete več informacij?	f	f (%)
Strokovna izobraževanja v vrtcu	39	60
Socialna služba	0	0
Mediji	12	18
Individualno	14	22
Drugo	0	0

Graf 15: Vir informacij o Konvenciji o otrokovih pravicah

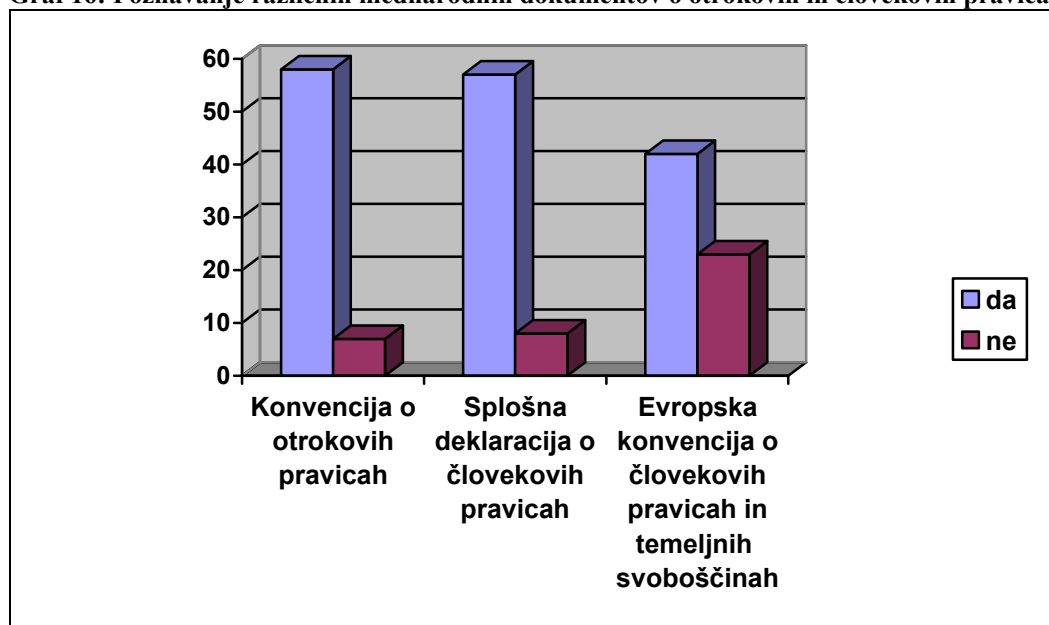

Strokovne delavke v vrtcu pričakujejo več informacij s strani strokovnega izobraževanja v organizaciji vrtca, tako je odgovorilo 60 %. Individualno bi se informiralo 22 % anketiranih, 18 % bi iskalo informacije v medijih.

Tabela 16: Poznavanje različnih mednarodnih dokumentov o otrokovih in človekovih pravicah

Ali po vašem mnenju dovolj dobro poznate naslednje mednarodne dokumente o otrokovih in človekovih pravicah?	da	ne
Konvencija o otrokovih pravicah	58	7
Splošna deklaracija o človekovih pravicah	57	8
Evropska konvencija o človekovih pravicah in temeljnih svoboščinah	42	23

Graf 16: Poznavanje različnih mednarodnih dokumentov o otrokovih in človekovih pravicah

Na vprašanje, kako so seznanjeni z mednarodnimi dokumenti o otrokovih in človekovih pravicah, sva naredili primerjavo med odgovori in ugotovili naslednje. Konvencijo o otrokovih pravicah pozna 58 anketiranih, 7 anketiranih se je opredelilo, da je z njo delno seznanjeno oz. je ne pozna. Splošno deklaracijo o človekovih pravicah pozna 57 strokovnih delavk, 8 jih je obkrožilo, da je ne pozna. Evropsko Konvencijo o človekovih pravicah in temeljnih svoboščinah naj bi poznalo 42 anketiranih, 23 pa ne. Iz grafičnega prikaza je razvidno, da so strokovne delavke v glavnem seznanjene z mednarodnimi dokumenti o otrokovih in človekovih pravicah.

Pomembne otrokove pravice po mnenju zaposlenih v vrtcu

Strokovne delavke so se glede vprašanja opredelile podobno. Izhajale so iz svoje prakse in stroke ter navajale pravice, s katerimi se srečujejo pri svojem vsakdanjem stiku in delu z otroki. Navedli bova najbolj pogoste odgovore:

- Pravica do svobodne volje in izražanja.

- Pravica do igre.
- Pravica do izobraževanja.
- Pravica do varnosti.
- Pravica do socialne varnosti.
- Pravica do svobode.
- Pravica do ljubezni.
- Pravica do družinskega življenja.
- Pravica do hrane.
- Pravica do zdravega življenja.
- Pravica do zdravstvene oskrbe.
- Kadar zbolijo, jih negujemo in tolažimo.
- Prizadeti so deležni še večje skrbi, da lahko živijo srečno.
- V stiski pomagamo najprej otrokom.
- Varujemo jih pred rasnimi in verskimi nestrpnostmi.
- Naj zrastejo brez očitkov glede na barvo kože in psihofizični videz.
- Pravica do svobodne izbire veroizpovedi.
- Pravica do imena in narodnosti.
- Pravica do nedotakljivosti telesa.
- Otroci naj rastejo svobodno in častno.

Tabela 17: Otroci se v vrtcu pogovarjajo z vzgojiteljicami o pravicah

Ali se v vrtcu kdaj pogovarjate z otroki o njihovih pravicah?	f	f (%)
Da	51	78
Ne	14	22

Iz grafičnega prikaza, ki se nahaja spodaj, ter frekvenc je razvidno, da se strokovne delavke v vrtcu, pogovarjajo o otrokovih pravicah in jih vključujejo v vsakodnevne dejavnosti v vrtcu. 78 % je odgovorilo pritrdilno in 22 % odklonilno. Sklepava, da se pogovori o otrokovih pravicah ne izvajajo v prvem starostnem obdobju (starost otrok: od 1. do 3. leta), ampak da strokovne delavke poiščejo drugačne načine za uresničevanje in pogovor o otrokovih pravicah.

Graf 17: Otroci se v vrtcu pogovarjajo o pravicah

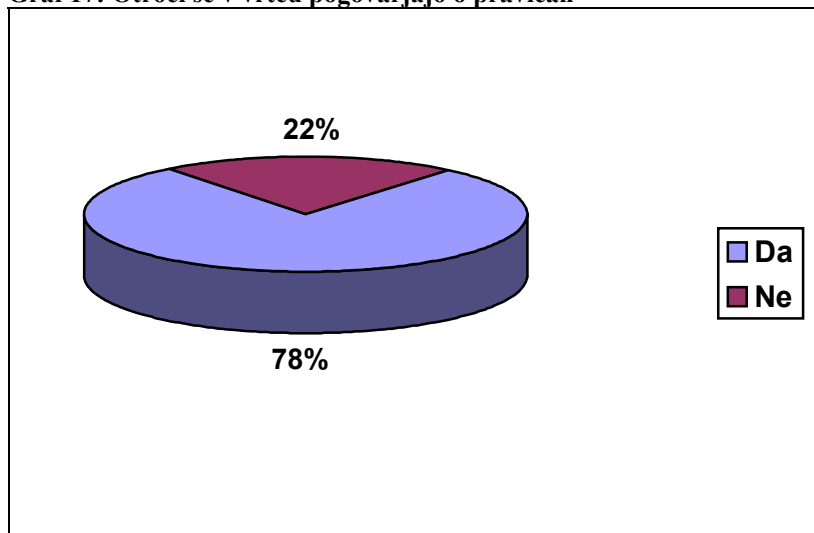

Tabela 18: Najpogostejše pravice, o katerih se pogovarjajo

Če ste odgovorili z da, v nadaljevanju obkrožite, o katerih otrokovih pravicah se pogovarjate? Možnih je več odgovorov!	f	f (%)
Kako skozi igro razvijati medsebojno razumevanje, strpnost in prijateljstvo?	32	19
Kako se postaviti zase?	25	15
Kako prepoznati različne oblike verbalnega in fizičnega nasilja?	18	11
Kako in kje poiskati pomoč v primeru nasilja?	27	17
Kaj je vloga družine in njen pomen za otroka?	17	10
Kaj je pravica do imena in njen pomen za otroka?	14	9
Katere so pravice do lastne kulture in izobraževanja?	9	6
Kaj je pravica do enakopravnosti?	21	13
Drugo:	0	0
Skupaj:	163	100

Anketno vprašanje, je ponujalo možnosti več odgovorov, rezultati so razvidni iz tabele in grafičnega prikaza. Iz podanih odgovorov sklepava, da strokovne delavke dajejo prednost, kako otrokom skozi igro razvijati medsebojno razumevanje, strpnost in prijateljstvo. Pogovarjajo se tudi o tem, kako in kje poiskati pomoč v primeru nasilja, pogovarjajo se tudi o tem, kako se postaviti za svoje pravice, ter pravici do enakopravnosti.

Graf 18: Najpogostejše pravice, o katerih se pogovarjajo

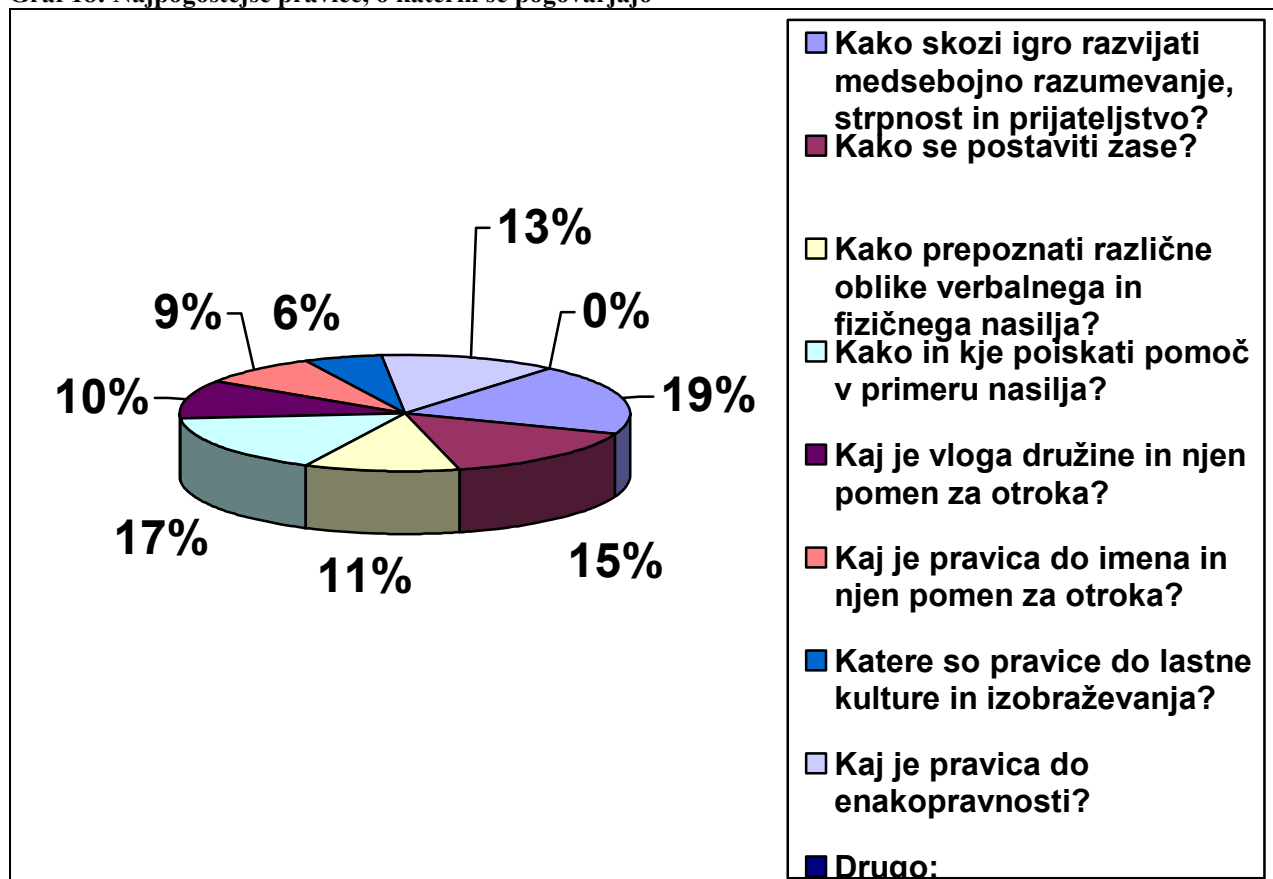

Tabela 19: Uresničevanje otrokovih pravic

Kdo mislite, da je ključen pri uresničevanju otrokovih pravic?	f	f (%)
otroci sami	12	9
družina	37	26
šola, vrtec	25	18
država	45	35
lokalna skupnost	21	15
drugo	0	0
skupaj	140	100

32 % strokovnih delavk je prepričanih, da je država ključna pri uresničevanju otrokovih pravic, sledi družina s 26 %, šola in vrtec z 18 %, 15 % lokalna skupnost, ostali odstotek pa naj bi bili otroci sami.

Graf 19: Uresničevanje otrokovih pravic

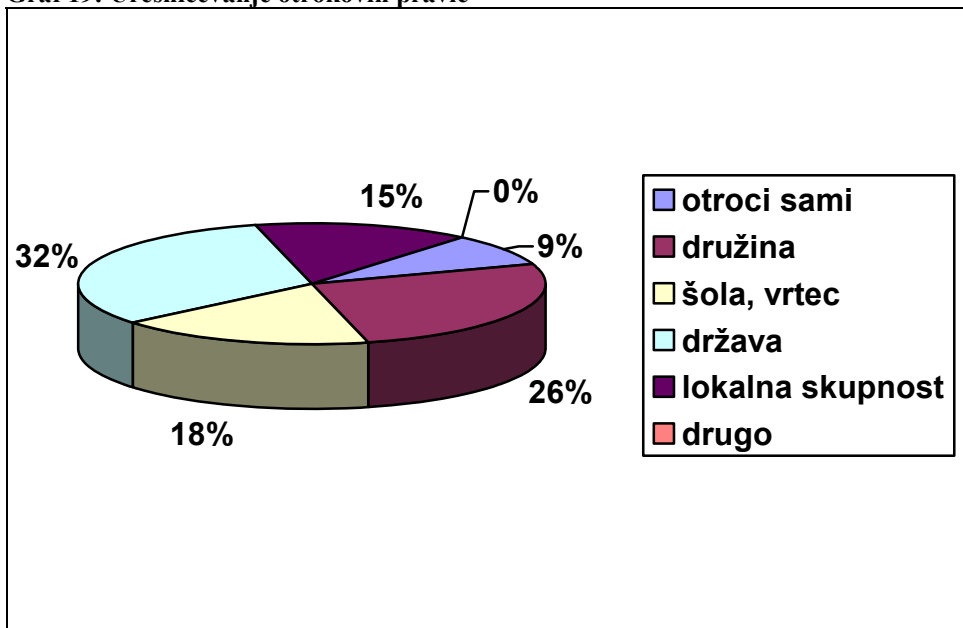

Tabela 20: Spoštovanje stališč, pravic in spodbujanje le-teh med izvedbo različnih aktivnosti v vrtcu

Ali menite, da v vrtcu spoštujete stališča, pravice otrok in jih spodbujate med izvedbo različnih dejavnosti?	f	f (%)
Da	63	97
Delno, samo nekatere pravice	2	3
Ne, nobenih	0	0

Strokovne delavke so v 97 % prepričane, da v vrtcu spoštujejo stališča, pravice otrok in jih spodbujajo med izvedbo različnih dejavnosti. Delno jih spoštujeta 2 %.

Graf 20: Spoštovanje stališč, pravic in spodbujanje le-teh med izvedbo različnih aktivnosti v vrtcu

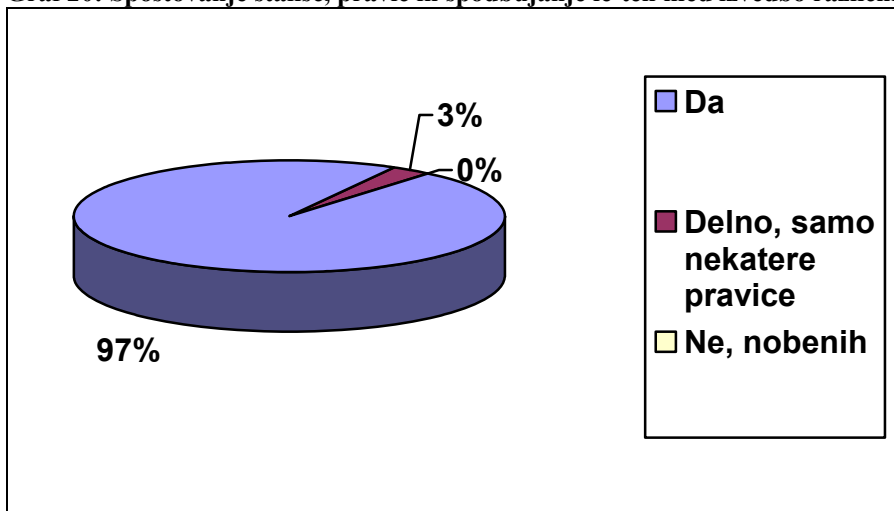
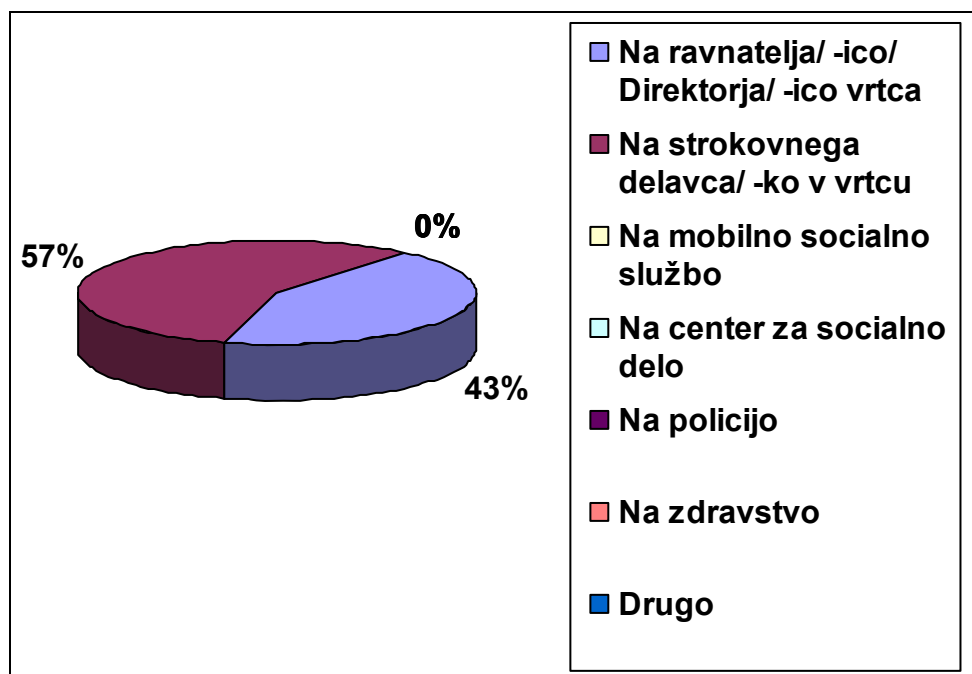

Tabela 21: Iskanje pomoči v primeru suma kršenja otrokovih pravic

Na koga bi se obrnili v primeru suma kršenja otrokovih pravic?	f	f (%)
Na ravnatelja/-ico/ Direktorja/-ico vrtca	28	43
Na svetovalnega delavca/-ko v vrtcu	37	57
Na mobilno socialno službo	0	0
Na center za socialno delo	0	0
Na policijo	0	0
Na zdravstvo	0	0
Drugo	0	0

V primeru suma kršenja otrokovih pravic, bi se največ vzgojiteljic in pomočnic obrnilo po pomoč na svetovalnega delavca/ko (delovno mesto svetovalnega delavca v vrtcu opravlja socialni delavec/ka, psiholog, specialni pedagog), tako je odgovorilo 57 %. Na ravnateljico bi se obrnilo preostalih 43 % anketiranih.

Graf 21: Iskanje pomoči v primeru suma kršenja otrokovih pravic

4.1.4 Poznavanje zagovorništva otrok zaposlenih v vrtcu

Razlaga izraza »zagovorništva« otrok

Po opravljeni analizi odgovorov sva ugotovili, da strokovne delavke v vrtcu niso natančno seznanjene z zagovorništvom in da si ga vsaka razlaga na svoj način. Mlajša populacija delavk ima že izoblikovano mnenje o zagovorništvu, ki si ga je pridobila v šoli. Omeniti je potrebno, da 25 % anketirank na to vprašanje ni odgovorilo. Meniva, da bi vsaka vzgojiteljica morala biti strokovno informirana na tem področju, saj se vsakodnevno pri svojem delu srečuje z ogromno situacijami, pri katerih bi lahko ali morala uporabiti znanja in informacije o zagovorništvu otrok. Navedli bova najpogostejše odgovore:

- To je odrasla, poštena oseba, ki ima iskren odnos do otrok in je tudi strokovno verificirana za takšno delo.
- Zagovornik pomaga otroku tam, kjer je sam šibak.
- Zagovarja oziroma predstavlja otroka v primeru, ko le ta tega ne zmore oziroma ne zna sam.
- Kadar so otrokove pravice kršene, se potrudim, da ščitim otroka.
- Ob kršenju otrokovih pravic, otroci potrebujejo osebo, ki otroka zaščiti.
- Da, kadar otrok ima prav, ga zagovarjam, se postavim zanj.
- To je oseba, ki zastopa otroka, katerega pravice so bile kršene.
- Ko otroka zagovarjaš, ko misliš, da ima prav oziroma je naredil prav.
- Brezplačna pravna pomoč.
- Pravica do brezplačne pravne pomoči.
- Pomoč otroku v stiski, 'šikaniranju', zlorabi.

Kdo je lahko zagovornik otrok?

Odgovori na vprašanje so bili deljeni. Nekatere vzgojiteljice menijo, da je lahko zagovornik le pravna oseba, nekatere pa, da je zagovornik lahko vsak odrasli. Podajava najbolj pogoste odgovore na vprašanje;

- Tisti, ki pozna Konvencijo o otrokovih pravicah.
- Pravna oseba, strokovni delavec, ki dela z otrokom.
- Starši, skrbniki, socialne službe in ustanove.
- Strokovno podkovana človeška oseba.

- Družina, vsi ljudje, ki so na strani otroka.
- Vsaka odrasla oseba.
- Kdor je za to izobražen.
- Vsak, ki meni, da se otroku godi krivica.
- Zakonito izvoljena oseba.
- Pravniki, socialni delavci.
- Zagovorniki so lahko starši, vzgojitelj, tista oseba, ki preživi veliko časa z otrokom, mu je blizu.
- Odrasli.
- Strokovnjaki s posameznega strokovnega področja.

V vlogi zagovornika

Pri odgovorih na to vprašanje je bil opazen zelo velik osip pri podajanju odgovorov. 73 % vzgojiteljic ni odgovorilo na postavljeno vprašanje. Vzgojiteljice so izhajale iz osebnih izkušnjah, nekatere so bile osredotočene tudi na vrtec. Odgovori niso bili specifični. Sodeč po odgovorih, se nam potrjuje predpostavka, da vzgojiteljice niso natančno informirane s pojmom zagovorništva. Podali bova vse odgovore:

- zagovarjala sem svojega otroka in tudi otroke v vrtcu,
- ko je bil otrok po krivem obdolžen dejanja, ki ga ni storil,
- v primeru ločitve staršev otroka,
- da, v skupini v vrtcu,
- da, za svojega otroka v vrtcu,
- kot vzgojiteljica sem bila velikokrat v vlogi zagovornika,
- da, večkrat v skupini,
- da, pri dnevnih situacijah,
- v vsakodnevnih situacijah, tudi kadar so otroci v sporu v komunikaciji s starši.

Otroci potrebujejo zagovornika:

- da, ker se sami ne znajo braniti in postaviti zase,
- da, ker sami sebe ne znajo razsodno zagovarjati,
- da, zato da se zavzame nekdo za otroke, ki nimajo nikogar, ki bi se za njih zavzel,
- ker se sam otrok ne more zagovarjati,

- da, zato ker sami ne zmorejo, ne želijo, ali iz kakšnega koli razloga ne znajo zagovarjati svojega stališča,
- da, da zaščitijo otroka,
- da se ne more z otroki manipulirati,
- da se otrokom prisluhne in upošteva njihovo mnenje,
- da, ker so otroci premajhni, da bi to storili sami,
- vsekakor, premajhni so in naivni, ne prepoznajo možnih nevarnosti, ki jih lahko zaznamujejo vso življenje, zagovornik to s svojim znanjem prepreči,
- da, ker imajo premalo življenjskih izkušenj,
- da, ker so premajhni in ne najdejo pravih besed, ali pa so prestrašeni in ustraševani,
- da, absolutno, to je pomembno za otrokov ego in socialni razvoj,
- da, ker so otroci socialno nezreli,
- da, v primeru nasilja,
- da, ker so otroci zaprti vase, nedostopni,
- da, da zavarujejo otrokove interese, ko so kršene njihove pravice.

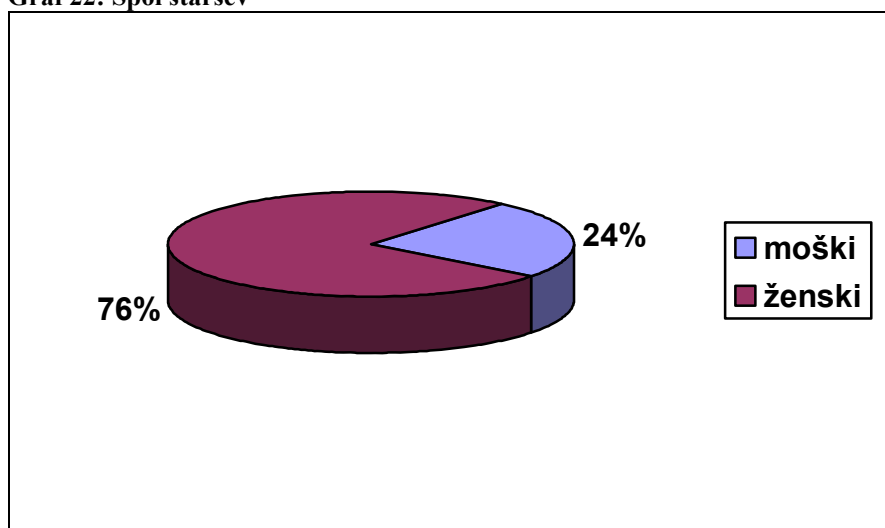
4.2 ANALIZA ANKETE ZA STARŠE

4.2.1 Splošni podatki o starših

Tabela 22: Spol staršev

Spol	f	f (%)
moški	22	24
ženski	68	76

Graf 22: Spol staršev

Iz grafičnega prikaza je razvidno, da je 24 % zajete populacije anketirancev, moškega spola in 76 % ženskega spola.

Tabela 23: Starost staršev

Starost	f	f (%)
do 25 let	19	21
od 26 let do 30 let	38	43
od 31 let do 35 let	21	23
od 36 let naprej	12	13

Starostna skupina populacije, ki je izpolnjevala anketni vprašalnik, je vključevala starostno obdobje od 25 let in se zaključila nad 36 let. Najvišji odstotek je v starostnem obdobju od 26 let do 30 let – 43%, od 31 let do 35 let - 23%, do 25 let znaša 21% in najmanjši odstotek, 13%, nama je dala populacija od 36 let naprej, kar je tudi razvidno iz grafičnega prikaza na drugi strani.

Graf 23: Starost staršev

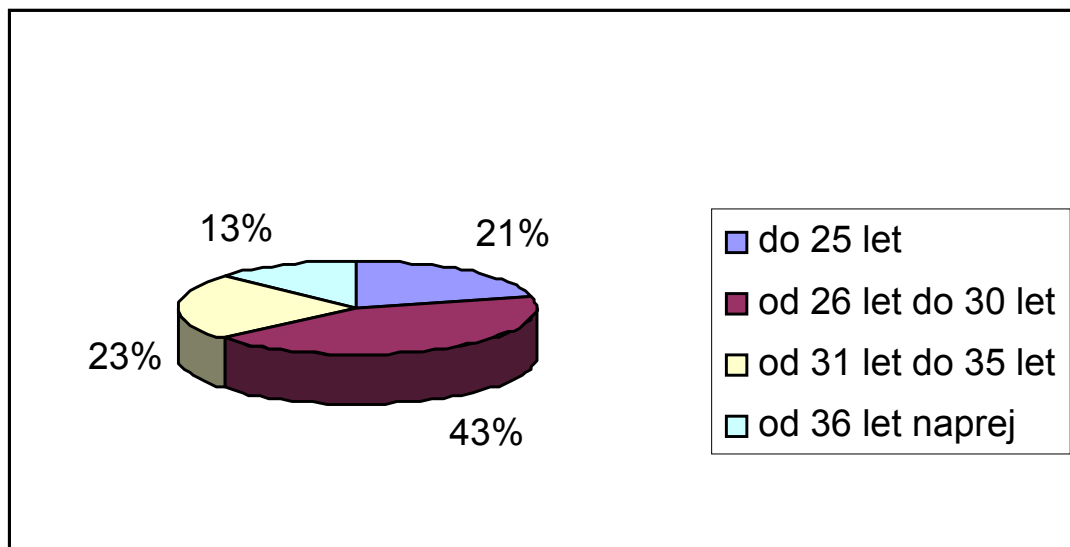
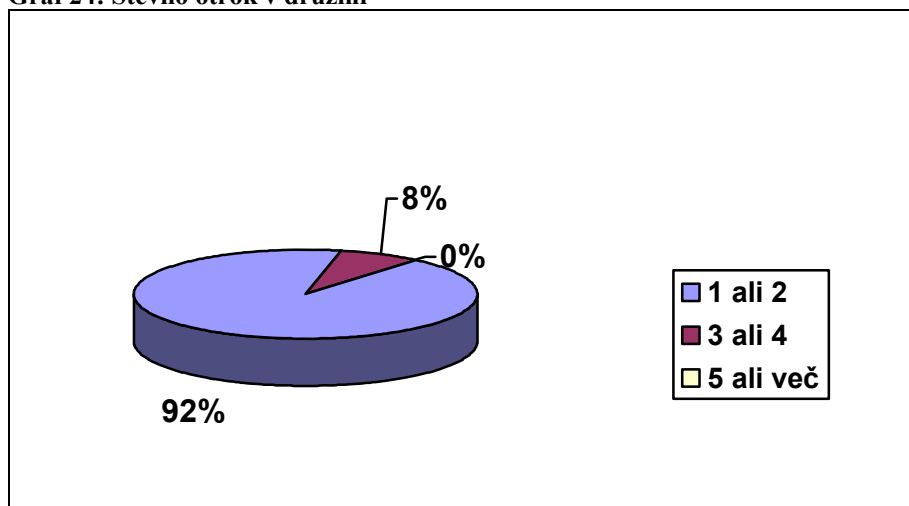

Tabela 24: Število otrok v družini

Ali imate otroke in koliko?	f	f (%)
1 – 2	83	92
3 – 4	7	8
5 ali več	0	0

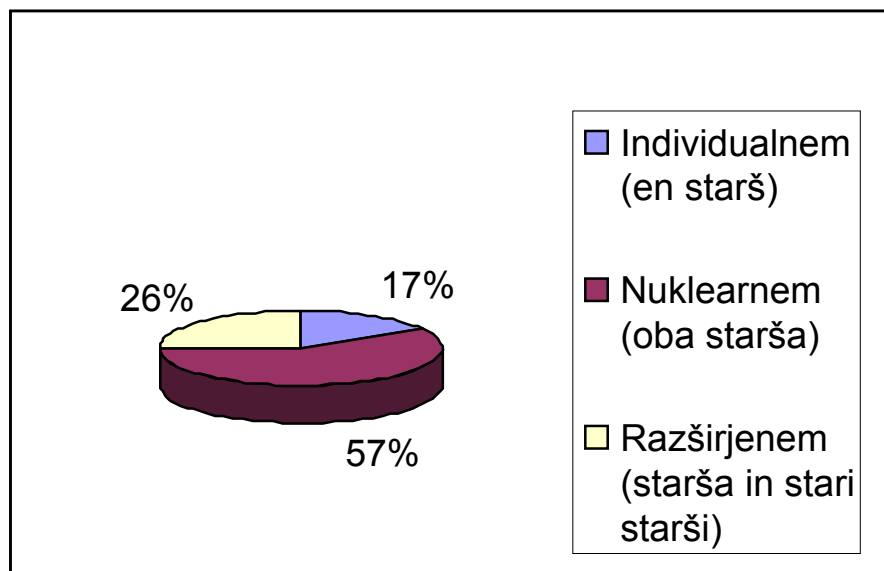
Graf 24: Število otrok v družini

Glede na to, da so bili anketirani starši otrok, ki obiskujejo vrtec, je razumljivo, da ima 1 ali 2 otroka 92 % vprašanih, 3 ali 4 otroke pa ima 8 % vprašanih.

Tabela 25: Tipi gospodinjstva

V kakšnem tipu gospodinjstva živite?	f	f (%)
Individualnem (en od staršev)	15	17
Nuklearnem (oba starša)	52	57
Razširjenem (starša in stari starši)	23	26

Graf 25: Tipi gospodinjstva

Večina anketiranih živi v nuklearni družini – 57 %, v razširjeni družini živi 26 % vprašanih in v individualni družini, enostarševski družini – 17 %.

4.2.2 Poznavanje otrokovih, človekovih pravic s strani staršev

Tabela 26: Pomembnost otrokovih pravic

Otrokove in človekove pravice so pomembne tako v vsakdanjem življenju kot tudi v vrteu!	f	f (%)
Zelo se strinjam	78	87
Se strinjam	12	13
Se ne strinjam	0	0

Na to anketno vprašanje je 87 % staršev odgovorilo z odgovorom »zelo se strinjam«, ostalih 13 % pa je soglašalo z odgovorom »se strinjam«. Nihče se ni odločil za tretjo ponujeno možnost odgovora »se ne strinjam«.

Graf 26: Pomembnost otrokovih pravic

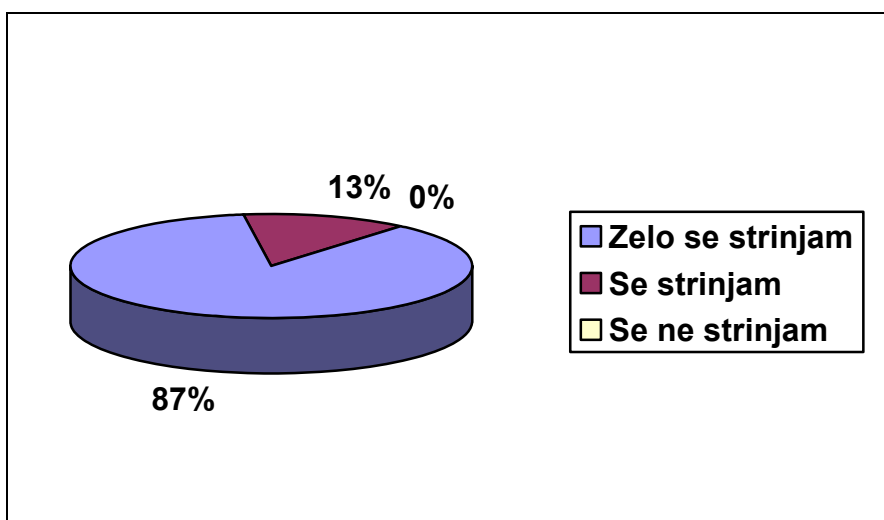
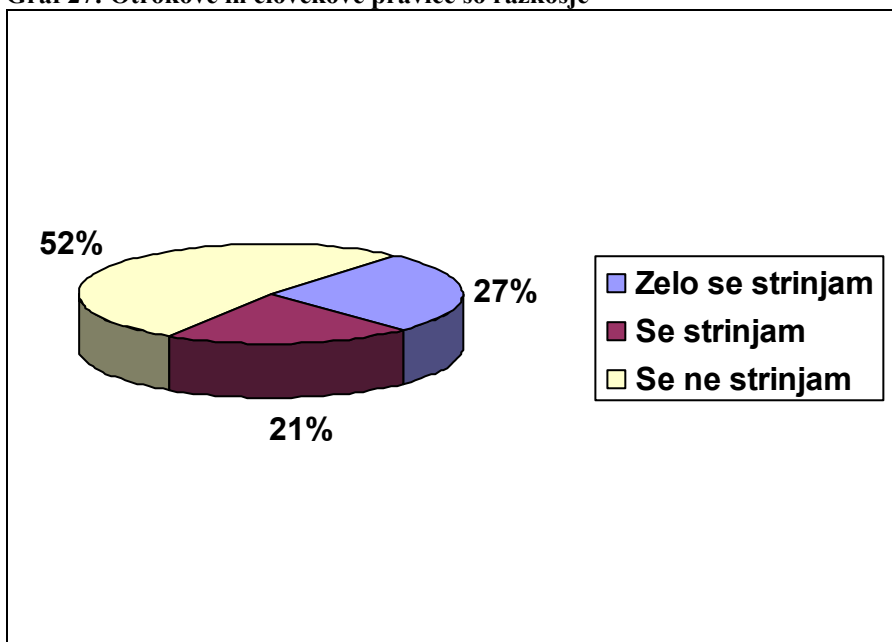

Tabela 27: Otrokove in človekove pravice so razkošje

Otrokove in človekove pravice so razkošje, saj si ga lahko privoščijo le bogate države. Revne države si jih ne morejo privoščiti!	f	f (%)
Zelo se strinjam	24	27
Se strinjam	19	21
Se ne strinjam	47	52

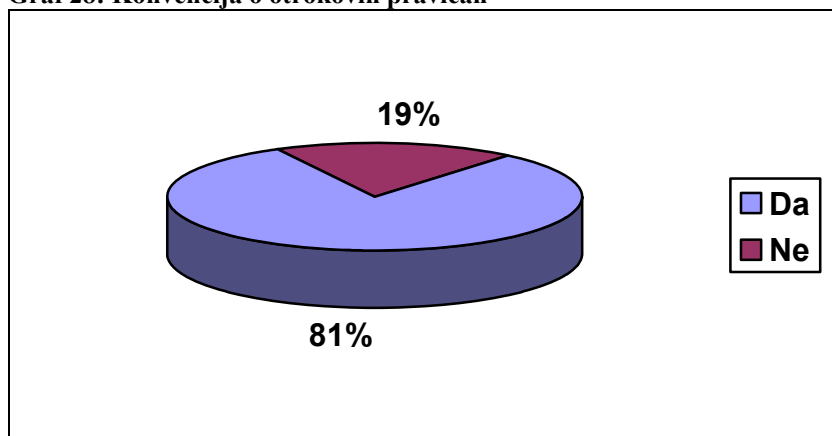
Graf 27: Otrokove in človekove pravice so razkošje

Od ponujenih možnih odgovorov se je 27 % anketiranih odločilo za odgovor »zelo se strinjam«, 21 % za odgovor »se strinjam« in 52 % anketiranih za odgovor »se ne strinjam«.

Tabela 28: Konvencija o otrokovih pravicah

Ali ste že kdaj slišali za Konvencijo o otrokovih pravicah?	f	f (%)
Da	73	81
Ne	17	19

Graf 28: Konvencija o otrokovih pravicah

Glede na dejstvo, da so to mladi starši, se nama potrjuje domneva, da jih je večina slišala za Konvencijo o otrokovih pravicah, to se tudi kaže v odstotni ponazoritvi, 81 % vprašanih je potrdilo in 19 % še ni slišalo za Konvencijo o otrokovih pravicah.

Tabela 29: Podpis, ratifikacija Konvencije o otrokovih pravicah

Kdo je sprejel Konvencijo o otrokovih pravicah?	f	f (%)
Unicef	43	48
Generalna skupščina Združenih narodov (OZN)	21	23
Svet Evrope	9	19
Ne vem	17	10

Anketirani starši, 48 % menijo, da je Konvencijo o otrokovih pravicah sprejela organizacija Unicef, 23 % meni, da je Konvencijo sprejela OZN, za podan odgovor Svet Evrope se je odločilo 19 % in 10 % je odgovorilo z »ne vem«.

Graf 29: Podpis, ratifikacija Konvencije o otrokovih pravicah

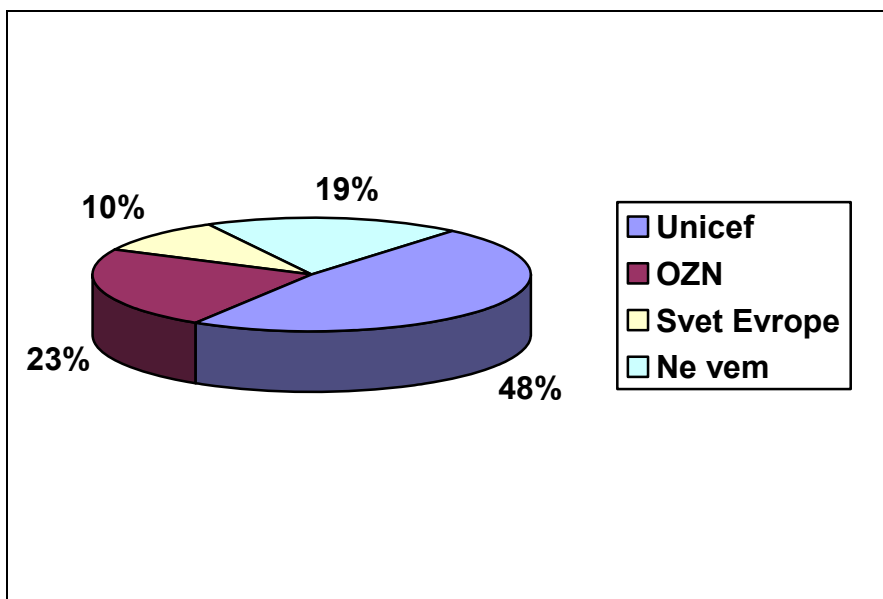
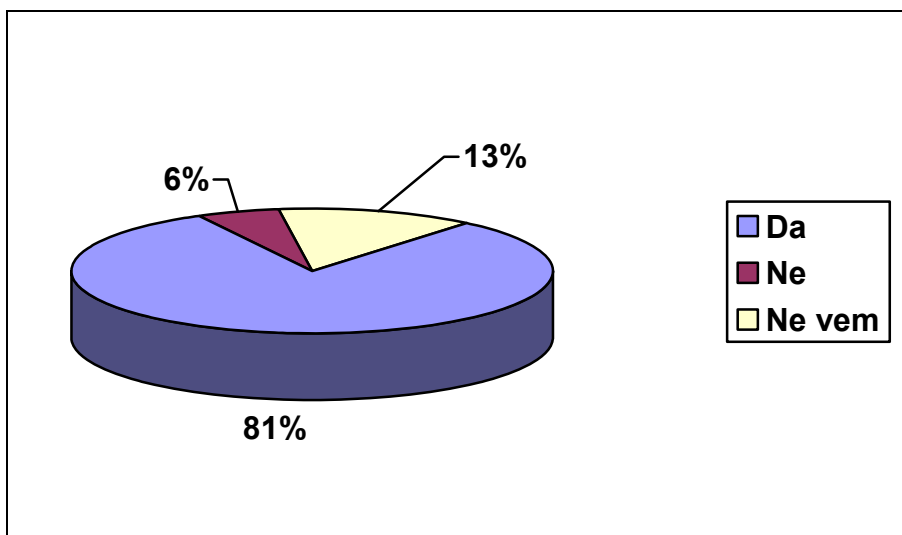

Tabela 30: Slovenija je podpisnica Konvencije o otrokovih pravicah

Ali je med državami podpisnicami tudi Slovenija?	f	f (%)
Da	73	81
Ne	5	6
Ne vem	12	13

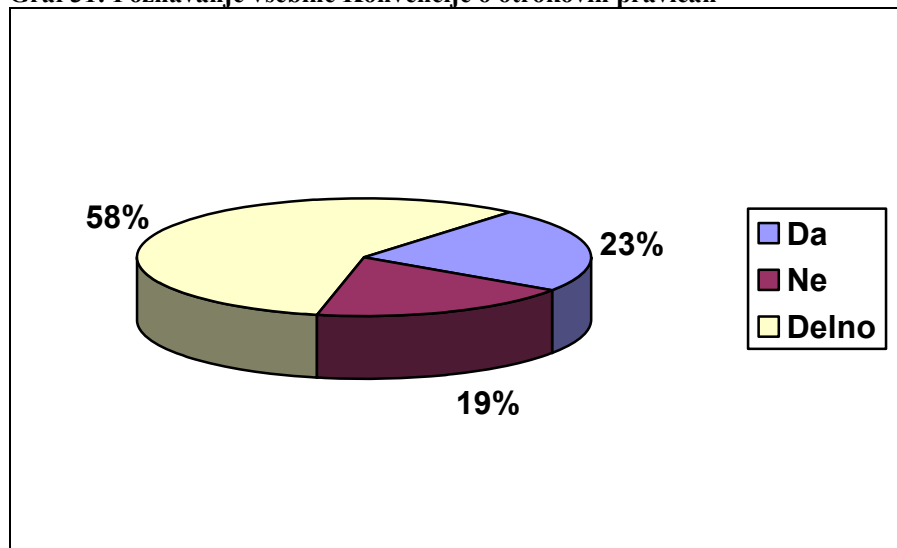
Graf 30: Slovenija je podpisnica Konvencije o otrokovih pravicah

Večina anketiranih 81 % meni, da je Slovenija podpisnica Konvencije o otrokovih pravicah, 13 % jih je odgovorilo z »ne vem«. Za odklonilni odgovor se je odločilo 6 %.

Tabela 31: Poznavanje vsebine Konvencije o otrokovih pravicah

Ali poznate vsebino Konvencije o otrokovih pravicah?	f	f (%)
Da	21	23
Ne	17	19
Delno	52	58

Graf 31: Poznavanje vsebine Konvencije o otrokovih pravicah

Na to anketno vprašanje je pritrdilno odgovorilo 23 % anketiranih staršev, 58 % se je opredelilo za delno poznavanje vsebine Konvencije o otrokovih pravicah. Za odgovor »ne« se je odločilo 19 % vprašanih.

Tabela 32: Kraj seznanitve z vsebino Konvencije o otrokovih pravicah

Kje ste se seznanili z vsebino Konvencije o otrokovih pravicah?	f	f (%)
V šoli	7	8
Na delovnem mestu	8	9
Individualno	23	26
Na strokovnem izobraževanju v okviru vrta	8	9
Medijih	27	29
Je ne poznam	17	19

Izmed ponujenih odgovorov, je 29 % staršev odgovorilo, da preko medijev. 26 % vprašanih je odgovorilo, da so se seznanjali individualno. 19 % sploh ne pozna Konvencije o otrokovih pravicah. 9 % se jih je seznanilo na delovnem mestu in na strokovnih izobraževanjih. 8 % se jih je s Konvencijo seznanilo v šoli.

Graf 32: Kraj seznanitve z vsebino Konvencije o otrokovih pravicah

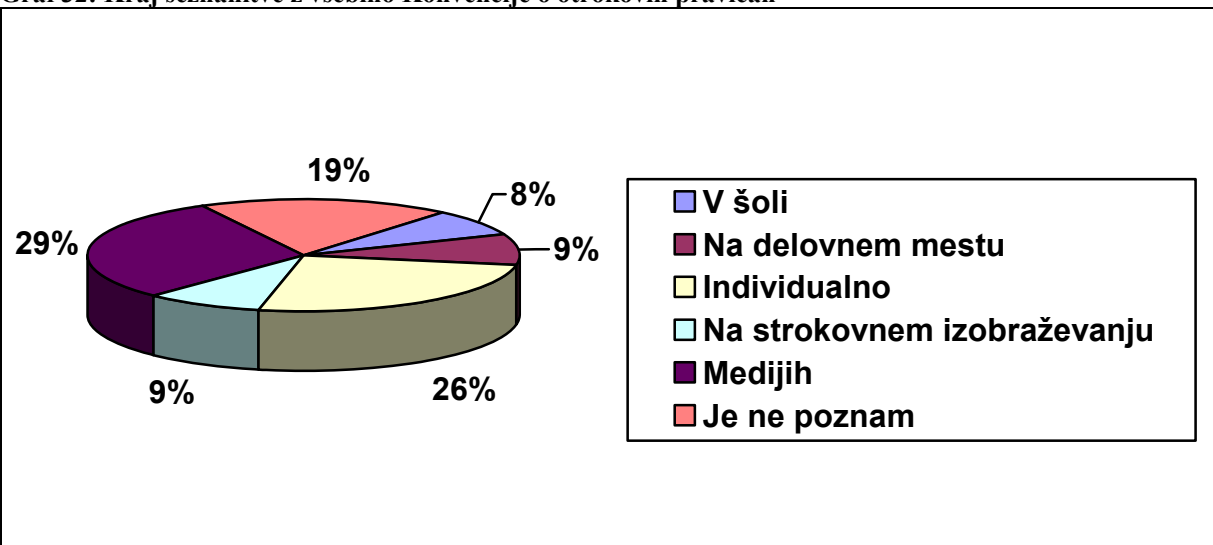
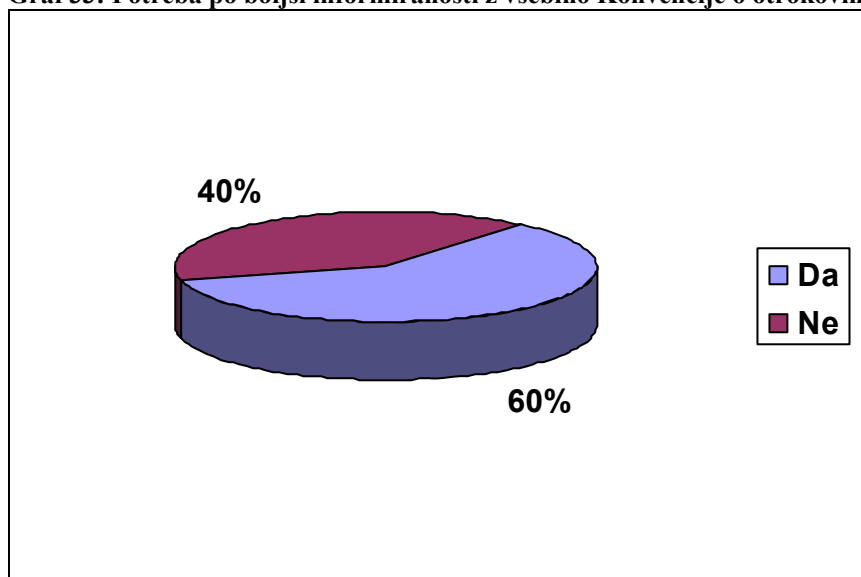

Tabela 33: Potreba po boljši informiranosti z vsebino Konvencije o otrokovih pravicah po mnenju staršev

Ali menite, da bi morali biti z vsebino Konvencije o otrokovih pravicah bolj seznanjeni?	f	f (%)
Da	54	60
Ne	36	40

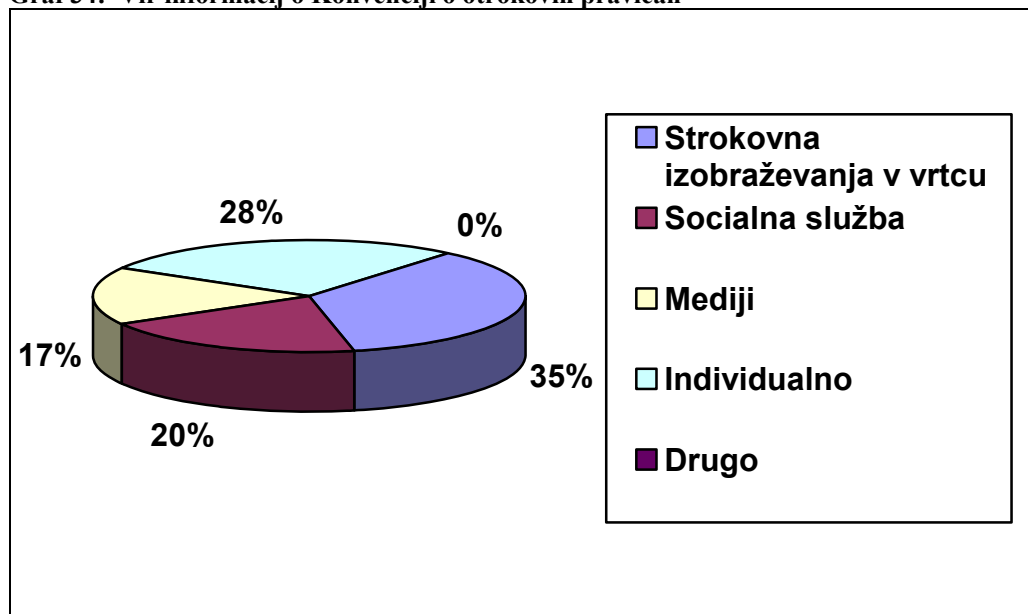
Graf 33: Potreba po boljši informiranosti z vsebino Konvencije o otrokovih pravicah po mnenju staršev

60 % anketiranih meni, da bi se morali podrobneje seznaniti s Konvencijo o otrokovih pravicah, 40 % vprašanih pa meni, da ne.

Tabela 34: Vir informacij o Konvenciji o otrokovih pravicah

Od koga pričakujete več informacij?	f	f (%)
Strokovna izobraževanja v vrtcu	32	35
Socialna služba	18	20
Mediji	15	17
Individualno	25	28
Drugo	0	0

Graf 34: Vir informacij o Konvenciji o otrokovih pravicah

Starši pričakujejo več informacij s strani organiziranega strokovnega izobraževanja v vrtcu, tako je odgovorilo 35 %. Individualno bi se informiralo 28 % anketiranih. Socialna služba naj bi posredovala informacije v 20 % anketirancev 17 % bi poiskalo informacije v medijih.

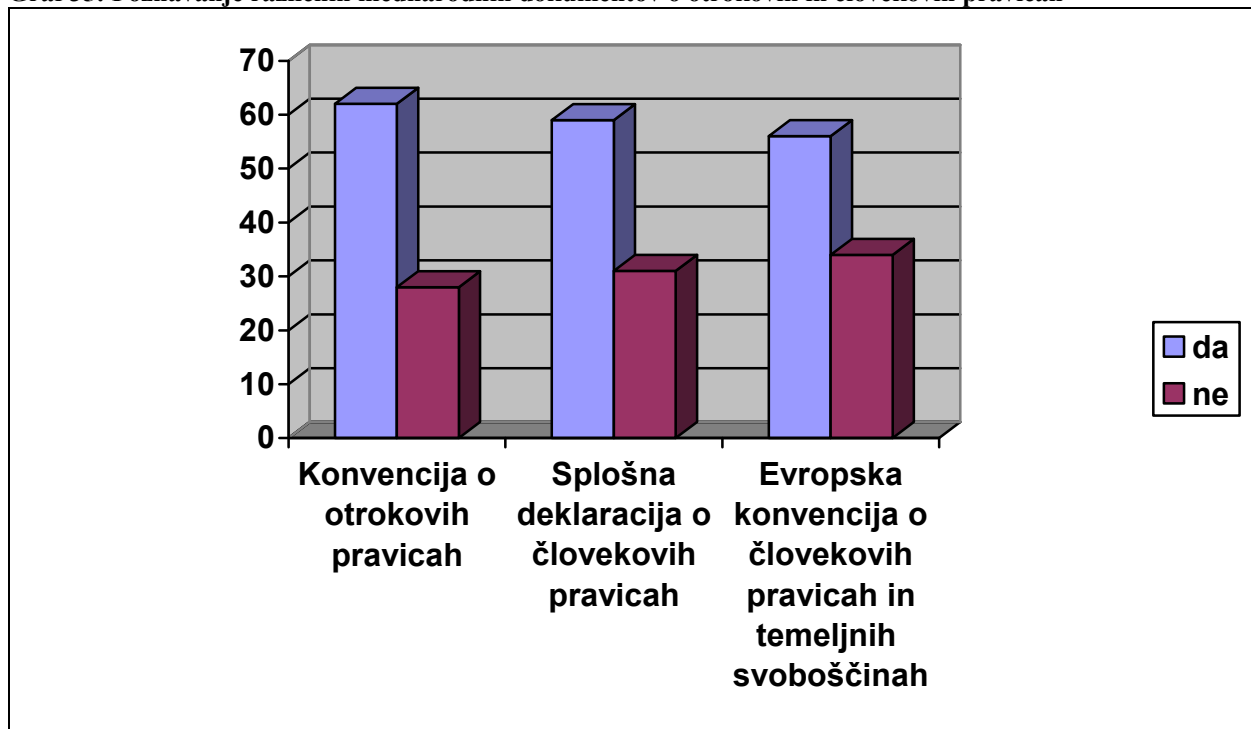
Tabela 35: Poznavanje različnih mednarodnih dokumentov o otrokovih in človekovih pravicah

Ali po vašem mnenju dovolj dobro poznate naslednje mednarodne dokumente o otrokovih in človekovih pravicah?	da	ne
Konvencija o otrokovih pravicah	62	28
Splošna deklaracija o človekovih pravicah	59	31
Evropska konvencija o človekovih pravicah in temeljnih svoboščinah	56	34

Na vprašanje, kako so seznanjeni z mednarodnimi dokumenti o otrokovih in človekovih pravicah, sva naredili primerjavo med odgovori in ugotovili naslednje. Konvencijo o otrokovih pravicah pozna 62 anketiranih, 28 anketiranih se je opredelilo, da z njo niso seznanjeni oz. je ne poznajo. Splošno deklaracijo o človekovih pravicah pozna 59 anketiranih

staršev, 31 jih je obkrožilo, da je ne pozna. Evropsko Konvencijo o človekovih pravicah in temeljnih svoboščinah naj bi poznalo 56 anketiranih, 34 pa ne. Iz grafičnega prikaza je razvidno, da so starši v glavnem seznanjeni z mednarodnimi dokumenti o otrokovih in človekovih pravicah.

Graf 35: Poznavanje različnih mednarodnih dokumentov o otrokovih in človekovih pravicah

Pomembne otrokove pravice po mnenju staršev

Starši so pri navajanju otrokovih pravic upoštevali svoje gledanje na položaj, kateri odraža trenutno situacijo pri njih v družini in v vrtcu. Osredotočeni so bili na osnovne pravice - tako imenovane mehke pravice. Navedli bova najbolj pogoste odgovore:

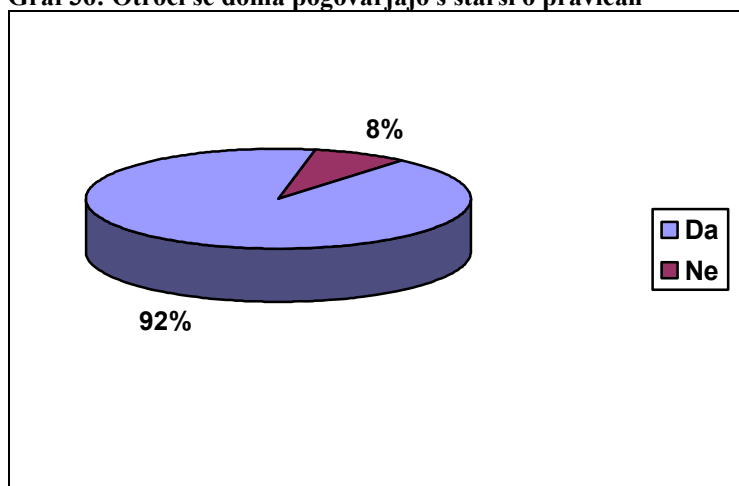
- pravica, da ga starši ščitijo,
- pravica do zdravega življenjskega okolja,
- pravica, da zdravo odrašča, brez cigaret, alkohola in drog,
- pravica do odraščanja v nenasilnem okolju,
- pravica do izbire prehrane,
- pravica do varnosti,
- pravica do brezplačnega izobraževanja,
- pravica do drugačnosti,
- pravica do življenja dostojnega človeka,

- pravica do obeh staršev, pravica do pravičnosti, miru, svobode,
- pravica do izražanja običajev in nasprotij,
- enakopravnost, ne glede na spol in vero,
- pravica do državljanstva,
- pravica do enakopravnosti,
- pravica do svobode izražanja in odločanja,
- pravica do igre,
- pravica do druženja z vrstniki,
- pravica do prijateljstva,
- da imajo nekoga, ki skrbi zanje,
- pravica do zaupanja v družini,
- pravica do ljubezni, pravica po sprejetosti,
- pravica do pogovorov,
- pravica do pohval in nagrad.

Tabela 36: Otroci se doma pogovarjajo s starši o pravicah

Ali se doma kdaj pogovarjate z otrokom o njihovih pravicah?	f	f (%)
Da	83	92
Ne	7	8

Graf 36: Otroci se doma pogovarjajo s starši o pravicah

Iz grafičnega prikaza je razvidno, da se 92 % anketiranih staršev pogovarja s svojimi otroki o njihovih pravicah. Ostalih 8 % staršev se o pravicah ne pogovarjajo, tukaj vključujeva možnost, da so otroci premajhni za razumevanje pravic.

Tabela 37: Najpogostejše pravice, o katerih se pogovarjajo

Če ste odgovorili z da, v nadaljevanju obkrožite, o katerih otrokovih pravicah se pogovarjate? Možnih je več odgovorov!	f	f (%)
Kako skozi igro razvijati medsebojno razumevanje, strpnost in prijateljstvo?	68	21
Kako se postaviti zase?	91	27
Kako prepoznati različne oblike verbalnega in fizičnega nasilja?	43	13
Kako in kje poiskati pomoč v primeru nasilja?	45	14
Kaj je vloga družine in njen pomen za otroka?	32	10
Kaj je pravica do imena in njen pomen za otroka?	21	6
Katere so pravice do lastne kulture in izobraževanja?	13	4
Kaj je pravica do enakopravnosti?	18	5
Drugo:	0	0
Skupaj:	331	100

Anketno vprašanje, je ponujalo možnosti več odgovorov, rezultati so razvidni iz tabele in grafičnega prikaza. Iz podanih odgovorov sklepava, da je pri starših prioriteta, kako se naj otrok postavi zase, kako skozi igro razvijati medsebojno razumevanje, strpnost in prijateljstvo. Pogovarjajo se tudi o tem, kako prepoznati različne oblike verbalnega in fizičnega nasilja ter tudi o tem, kako in kje poiskati primerno pomoč. Meniva, da se pogovori o pravicah v vrtcu in doma dopolnjujejo in da starši in strokovni delavci sodelujejo na tem področju

Graf 37: Najpogostejše pravice, o katerih se pogovarjajo

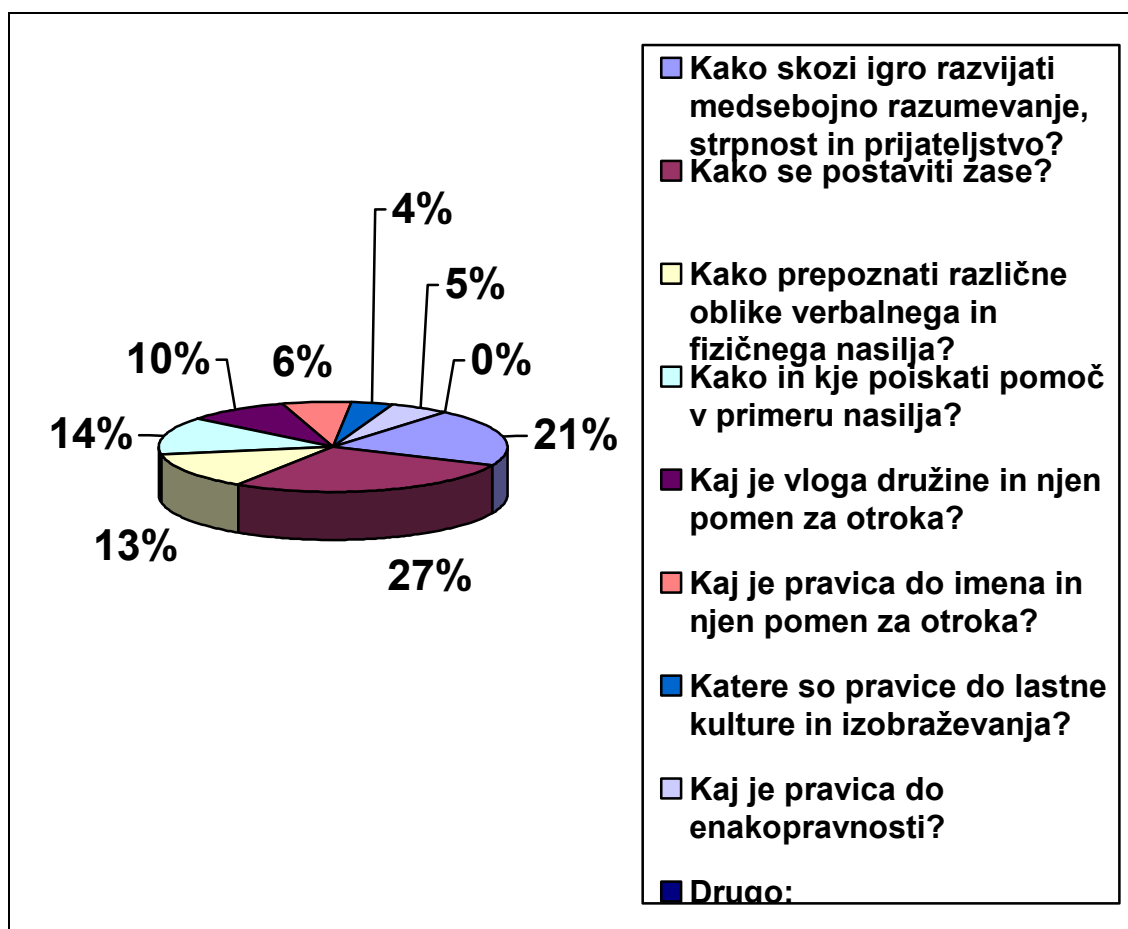

Tabela 38: Uresničevanje otrokovih pravic

Kdo mislite, da je ključen pri uresničevanju otrokovih pravic?	f	f (%)
otroci sami	4	4
družina	18	20
šola, vrtec	32	36
država	33	37
lokalna skupnost	3	3
drugo	0	0

37 % anketiranih staršev je prepričanih, da je država ključna pri uresničevanju otrokovih pravic, sledi vrtec in šola s 36 %, ter družina z 20 %, otroci s 4 % in na koncu pa se nahaja lokalna skupnost s 3 %.

Graf 38: Uresničevanje otrokovih pravic

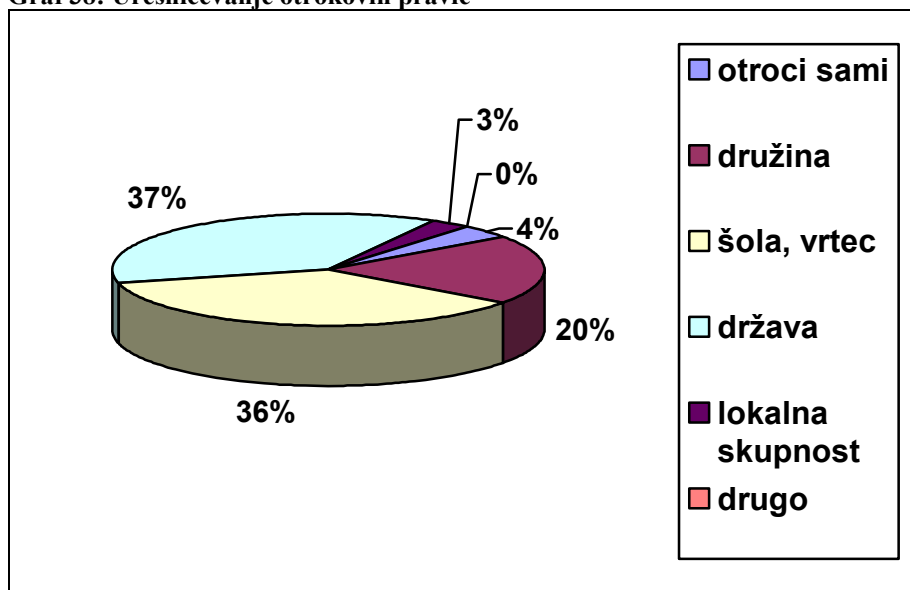
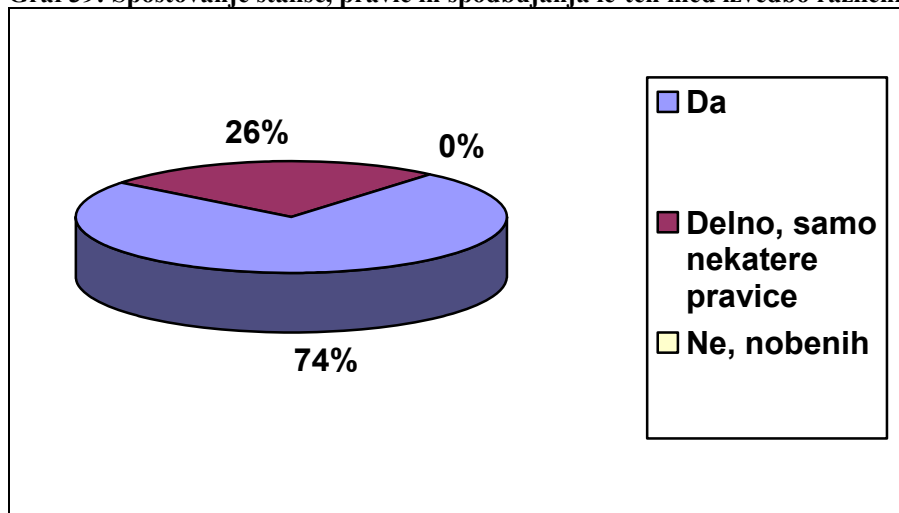

Tabela 39: Spoštovanje stališč, pravic in spodbujanja le-teh med izvedbo različnih aktivnosti v vrtcu

Ali menite, da v vrtcu spoštujejo stališča, pravice otrok in jih spodbujajo med izvedbo različnih dejavnosti?	f	f (%)
Da	67	74
Delno, samo nekatere pravice	23	26
Ne, nobenih	0	0

Graf 39: Spoštovanje stališč, pravic in spodbujanja le-teh med izvedbo različnih aktivnosti v vrtcu

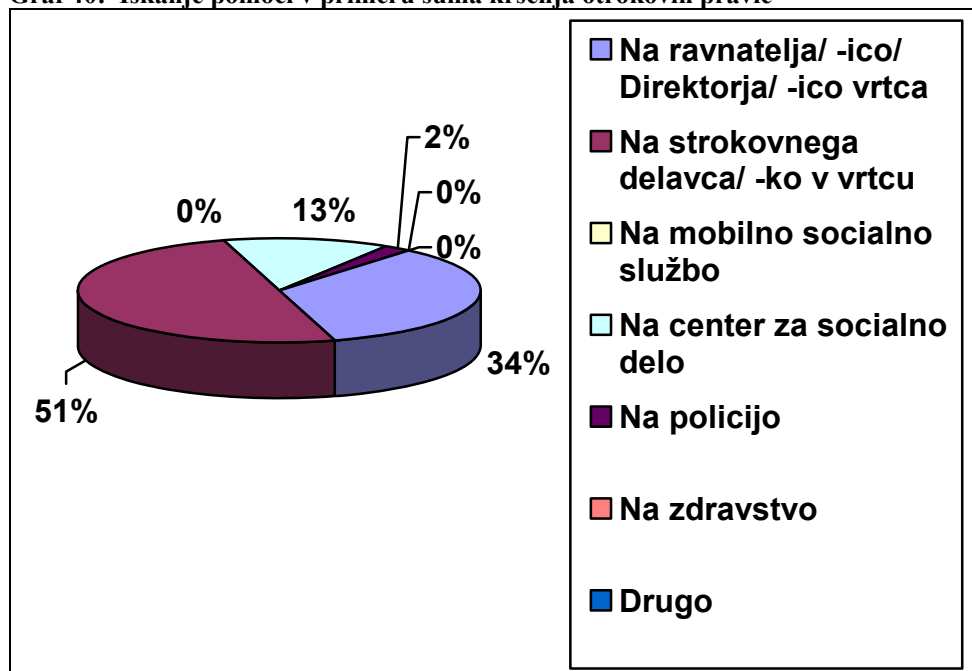

Iz odgovorov anketiranih staršev je razvidno, da so zadovoljni s spoštovanjem otrokovih pravic v vrtcu. 74 % staršev je mnenja, da strokovne delavke skozi dejavnosti, načrtane v vsakodnevni opravi in aktivnostih, spoštujejo in spodbujajo otroke in njihove pravice.

Tabela 40: Iskanje pomoči v primeru suma kršenja otrokovih pravic

Na koga bi se obrnili v primeru suma kršenja otrokovih pravic?	f	f (%)
Na ravnatelja/-ico/ Direktorja/-ico vrtca	31	34
Na strokovnega delavca/-ko v vrtcu	45	51
Na mobilno socialno službo	0	0
Na center za socialno delo	12	13
Na policijo	2	2
Na zdravstvo	0	0
Drugo	0	0

Graf 40: Iskanje pomoči v primeru suma kršenja otrokovih pravic

V primeru suma kršenja otrokovih pravic bi se največ staršev obrnilo po pomoč na strokovnega delavca/ko, tako je odgovorilo 51 %. Na ravnatelja/ico bi se obrnilo preostalih 34 % anketiranih, na center za socialno delo pa 13 % anketiranih staršev.

4.2.3 Poznavanje zagovorništva otrok s strani staršev

Razlaga izraza »zagovorništva« otrok:

- otroci imajo pravico, da jih zagovarja odrasla oseba,
- to je oseba, ki se zavzema za otrokove pravice,
- predstavljam si ga kot varuha pravic otrok,

- neke vrste odvetništvo,
- zagovarjanje otrok s strani druge osebe,
- polnoletna in razumsko razsodna oseba zagovarja pravice otrok in se zavzema zanj,
- zagovornik pomaga otroku izraziti mnenje, če je le ta premajhen, mladoleten ali poslovno nesposoben,
- da neka institucija ščiti otroka,
- razlagam si ga tako, da ima otrok nekoga, ki ga sprejme, razume in ščiti,
- gre za zastopanje in poudarjanje otrokovih pravic,
- pomoč v primeru kršenja osnovnih človekovih pravic.

Meniva, da so starši dokaj dobro informirani o možnostih zagovorništva za njihove otroke. To je razvidno iz odgovorov, katere so nam podajali. Ključne besede bi bile: zavzemanje, varovanje, ščenje, poudarjanje pravic, zastopanje, sprejemanje, razumevanje.

Kdo je lahko zagovornik otrok?

- zakoniti zastopnik, starši, odvetniki, sociala,
- vsak, ki se zavzame za pravice otrok,
- pravnik, strokovnjak s področja socialnega dela,
- moralna avtoriteta,
- vsaka odrasla oseba, specializirana za takšno problematiko,
- starši in sorodniki, ki pravilno zagovarjajo otrokove pravice v različnih primerih,
- vsi starši, vzgojitelji, skupnost,
- vsaka polnoletna oseba, ki se zavzame za dobro otroka,
- vsak, ki je poslovno sposoben, razen tisti, katerega mnenje bi lahko bilo povod za navzkrižje interesov,
- šola, vrtec, starši,
- strokovni delavci poučeni na to temo po službeni poti ali kakšno izobraževanje, v določenih primerih je to tudi lahko eden od staršev oziroma vsaka odrasla oseba, ki je o tem poučena.

V vlogi zagovornika kot starš

Starši so na to vprašanje bili redkobesedni. Odgovori so bili večinoma pritrdilni, 87 % jih je odgovorilo z DA. Ostalih 13 % anketirancev je odgovorilo z NE. Svojih odgovorov niso utemeljevali.

Navedli bova nekaj odgovorov:

- zagovornik sem v vsaki situaciji, ko so kršene pravice meni in mojemu otroku,
- da, mislim, da smo vedno zagovorniki otrok,
- vedno, če je upravičeno.

Otroci potrebujejo zagovornika

Starši so mnenja, da otroci potrebujejo zagovornika, ko bo izpostavljen kršenju njegovih pravic. Svoja stališča do potrebe po zagovorniku otrok so opredelili in utemeljili z naslednjimi trditvami in odgovori. Izbrali sva nekaj najpogostejših:

- Da, ker pogosto ne opazijo, da se jim godi krivica.
- Da, ker so šibkejša stran nasproti odraslim.
- Menim, da je institucij, ki se ukvarjajo s tem področjem, dovolj, potrebna bi bila le njihova reorganizacija, povečati bi bilo potrebno strokovnost in učinkovitost kadrov in zakonskih podlag za njihovo delovanje.
- Ne samo otroci, zagovornika potrebujejo vsi tisti, ki jim je kršena pravica do česar koli.
- Da, da vedo, da so ljubljeni, ker so otroci.
- Tako so zaščiteni, se počutijo varnejši.
- Ker se lahko zanesejo na nas. Da se lahko nekomu zaupa.
- Da, potrebujejo ga takrat, ko se znajdejo v takšni situaciji, da niso varni
- Odvisno od starosti.
- Zaradi občutka pravilnosti odločitev.
- Morda, včasih.
- Da, ker sami ne morejo in ne znajo pravilno reagirati in razsojati in so velikokrat nemočni.
- Zagotovo! V večini primerov je to oseba, ki ji otrok zaupa.
- Da, saj jim nihče ne verjame in so v totalno v podrejenem položaju, nad njimi se izvaja moč in nekatere to zelo prizadene in pušča hude posledice.

4 RAZPRAVA

Predvidevali sva, da se je s prejetjem mednarodne Konvencije o otrokovih pravicah začela nova razprava o mestu otroka v sodobni družbi. Res je, s tem so se pričeli razvijati koraki, ki zagotavljajo spremembe na področju otrokovih pravic. To dokazujejo sprejeti naslednji dokumenti: Akcijski načrt za izboljšanje položaja otrok in Program za otroke in mladino ter projekt Zagovornik – glas otroka. Velik projekt (o učenju o otrokovih pravicah) z naslovom »Moje pravice« se je izvedel v Sloveniji v letih 2004 in 2005. Napisan je bil tudi priročnik »Vključimo otroke«. Že v predšolski vzgoji je potrebno, da z različnimi projekti učijo otroke o pravicah, jim predstavijo njihove pravice, predstavijo drugačnost in jim pokažejo, da se lahko skupaj borimo za boljši jutri. Tukaj so pomembne preventivne dejavnosti države in lokalne skupnosti.

Tako starši kot strokovni delavci v vrtcu so podobnega mnenja, da otroci nimajo velikega vpliva pri uresničevanju otrokovih pravic. Torej, imeti bi morali več glasu in biti bolje slišani ter upoštevani. Konvencija o otrokovih pravicah izpostavlja pravico do zaščite pred vsemi vrstami zlorabe, nasilja in praks, ki lahko kršijo njegove pravice ter zagotavlja oskrbo in izvrševanje pravic v smislu varovanja pred morebitnimi kršitvami.

Tradicionalno je bila večina odraslih izobrazena v duhu, da je otrok objekt, ki mora brezpogojno ubogati odrasle. V nasprotju s tem konvencija postavlja v ospredje idejo o otrocih kot ljudeh s pravicami, ki jih morajo odrasli, družba in vse institucije, ki se kakorkoli ukvarjajo z zadevami otrok, spoštovati. Otroci so upravičeni do vsega spoštovanja in dostojanstvenega odnosa preprosto zato, ker so ljudje, ne glede na njihovo starost.

S sprejetjem Konvencije o otrokovih pravicah je zahtevalo celotno prenovo sistema vzgoje in izobraževanja. Leta 1999 je bil sprejet nov kurikulum za vrtce. Kurikulum zahteva, da se vsakega otroka obravnava kot posameznika z njegovimi navadami in potrebami, željami – v skladu z otrokovimi pravicami. Otrokom je potrebno zagotoviti pogoje za celostni razvoj. Poudarek temelji na sodelovanju s starši. Otrokom in staršem se priznavajo pravice, ki jim pripadajo.

Ena od pomembnejših novosti vsebinske prenove kurikulumov je zahteva po večji strokovni avtonomiji in odgovornosti vseh zaposlenih v vrtcu. Otrokove pravice so zelo zahtevno in pomembno področje del, zato bi bilo treba na tem področju delati več in bolj poglobljeno. Ravno pomanjkljivo poznavanje otrokovih pravic in samih določil KOP med vzgojitelji je eden od razlogov, da je to področje prepuščeno lastni iniciativi tistih, ki jih to področje zanima. Dejstvo je tudi, da na nekaterih fakultetah nimajo predmeta, ne posameznih vsebin, ki bi obravnavale otrokove človekove pravice, ali vsebino, kjer bi predstavili metodologijo učenja otrokovih/človekovih pravic.

Nova kvaliteta med delavci v vrtcu in starši je v oblikovanju bolj osebnega odnosa, ki temelji predvsem na zaupanju in odgovornosti. Najuspešnejši so, kadar zmorejo svoja delovanja uskladiti. Takrat so otroci zadovoljni in se počutijo varne in radi prihajajo v vrtec.

Starši vzgajajo svojega otroka po svojih najboljših močeh, kolikor zmorejo in znajo. V teh prizadevanjih so različno uspešni. Starši pogosto prenašajo na svoje otroke takšno vzgojo, kot so jo prevzeli od svojih staršev. Takšna vzgoja pa je velikokrat lahko nesprejemljiva glede na čas, v katerem živimo, in lahko povzroča nesoglasja v vzgoji in spore med starši in otroki. Zaradi tega morajo biti starši odprti do novih informacij, do novega znanja. Potrebno je prisluhniti potrebam otroka.

Nekateri ljudje mislijo, da zelo dobro poznajo otrokove pravice, njihovo delo, odnos pa lahko dokazuje ravno nasprotno. Tem ljudem je to potrebno povedati in jih poučiti. Svoje znanje je potrebno obnoviti - poznavanje otrokovih pravic in samih določil KOP ter spoštovanje le-teh tudi v praksi. Najboljša korist za otroka mora biti vodilo pri sprejemanju vseh odločitev, ki se tičejo otroka.

Obe sva mnenja, da bi bila potrebna tudi večja preglednost (s strani države) na trgu ponudnikov izobraževanj stalnega strokovnega izpopolnjevanja na področju učenja o otrokovih pravicah, da bi bilo učenje o otrokovih pravicah dosegljivo vsem, da bi bilo uporabno in koristno za vzgojitelje, učitelje, starše, predavatelje, prostovoljce, ki izvajajo vzgojno izobraževalne dejavnosti z otroki in mladimi.

Velik del zavzemanja za otrokove pravice in poučevanja o otrokovih pravicah je prepuščeno posameznikom. Kar je narobe, to poslanstvo mora biti stvar vseh zaposlenih, tako vzgojiteljev kot učiteljev.

V Sloveniji imajo vsi otroci formalno enake pravice, kljub temu pa nekateri niso enakovredno vključeni v običajno življenje. V Sloveniji mora otrok najprej dobiti »etiketo«, »potrdilo«, »papir«, kakšno pomanjkljivost ima, šele nato ti ustrezne službe sploh pomagajo, te usmerijo, do katere pomoči si upravičen. V Sloveniji je veliko skupin, kjer so pogosto še vedno kršene otrokove pravice, in sicer: manjšinski otroci, otroci s posebnimi potrebami, begunci, tujci, otroci, katerih starši se ločujejo, in spolne zlorabe otrok. Otroci se ne morejo vključiti v okolje ali se vključijo težje, ker jim država ni zagotovila pogojev za kakovostno vključitev (veliki normativi, veliko število otrok v skupini, arhitektonske ovire ipd.). Vsakega posameznega otroka bi bilo potrebno obravnavati z vidika njegovih posebnih značilnosti, prav tako pa bi moral imeti odprt dostop do polnega sodelovanja na vseh področjih družbenega življenja. Potrebno je upoštevati individualne potrebe otrok na osnovi demokratičnih idealov in načel sodobne demokratične družbe.

Analiza ankete za strokovne delavke v vrtcu je pokazala, da so otrokove pravice vzgojiteljicam zelo pomembne; tako je odgovorilo kar 66 % anketiranih, se strinjam je odgovorilo 34 %. Kar 98 % vprašanih strokovnih delavk je že slišalo za KOP. Vsebinsko konvencije zelo dobro pozna 72 %, delno 28 %, ne pozna je 0 % vprašanih strokovnih delavk. Na delovnem mestu se je največ strokovnih delavk seznanilo z vsebino KOP kar 26 %, v medijih 25 %, v šoli 20 %, individualno 15 %, na strokovnih izobraževanjih v vrtcu 12 % in 2 % je ne pozna. Strokovne delavke so izrazile željo po boljši informiranosti na področju otrokovih pravic z 87 %, 5 % meni, da ne potrebuje dodatnih informacij in 8 % strokovnih pa je ostalo delno opredeljenih. Dodatne informacije pričakujejo s strani strokovnih izobraževanj v vrtcu 60 %, individualno je pripravljeno poiskati informacijo 22 %, v medijih 18 %, za informiranost s strani socialne službe in drugih institucij se ni odločila nobena strokovna delavka. 78 % strokovnih delavk se v vrtcu z otroki pogovarja o njihovih pravicah, 22 % pa ne. Pravice o katerih se najpogosteje pogovarjajo so: prijateljstvo 19 %, kako poiskati pomoč v nasilju 17 %, kako se postaviti zase 15 %, o enakopravnosti 13 %, prepoznavanje verbalnega in fizičnega nasilja 11 %, pogovori o družini 10 %, ime otroka 9 %, pravica do kulturne identitete 6 %.

Strokovne delavke menijo, da je ključnega pomena, pri uresničevanju otrokovih pravic država 35 %, sledi družina 26 %, šola in vrtec 18 %, lokalna skupnost 15 % in otroci sami z 9 %. Kar 97 % strokovnih delavk meni, da pri svojem delu upošteva in spoštuje otrokove pravice, 3 % menijo, da so pri tem delno uspešni. V primeru suma kršenja otrokovih pravic bi se strokovne delavke obrnile v 57 % na svetovalnega delavca/-ko v vrtcu in 43 % na ravnatelja. Skozi podane odgovore pri raziskavi za strokovne delavke sva opazili, da starejša populacija vzgojiteljic ni natančno seznanjena s pojmom zagovorništva. Nimajo izoblikovanega mnenja o zagovorništvu. Meniva, da na svoji zgodnji izobraževalni poti niso bile poučene s pojmom in možnostmi zagovorništva otrok, same pa niso začutile potrebe za boljšo informiranost na tem področju. To dokazuje dejstvo, da 25 % anketiranih vzgojiteljic ni odgovorilo na to vprašanje. Ravno tako je bil velik osip pri podajanju odgovorov na vprašanje o vlogi zagovornika s strani vzgojiteljic v vrtcu. Kar 73 % vzgojiteljic ni odgovorilo na zastavljeno vprašanje.

Analiza ankete za starše je pokazala, da so otrokove pravice staršem zelo pomembne; tako je odgovorilo kar 87 % anketiranih staršev, se strinjam je odgovorilo 13 %. Kar 81 % vprašanih staršev je že slišalo za KOP. Vsebino konvencije zelo dobro pozna 23 %, delno 58 %, ne pozna je 19 % vprašanih staršev. Starši so se s KOP seznanili v medijih 29 % in individualno 26 %, kar 19 % pa vira seznaitve ne pozna, strokovna izobraževanja v vrtcu so prispevala k seznaitvi 9 % in na delovnem mestu je bilo seznanjeno s KOP 8 % anketiranih staršev. 60% staršev je izrazilo željo po boljši informiranosti o pravicah otrok. Novi vir informacij, nova izobraževanja pričakujejo starši od ponudb strokovnega izobraževanja v vrtcu 35%. Individualno izobraževanje je izbralo kar 28 %, 20 % staršev pričakuje informacije od socialnih služb in 17 % od medijev. Starši so našli veliko otrokovih pravic in najpogostejši odgovori so bili pravica do zaščite, do zdravega življenja, pravica do odraščanja v nenasilnem okolju, pravica do varnosti, pravica do zaupanja.

Kar 92 % staršev se pogovarja z otroci o njihovih pravicah, pri ostalih 8 % sva mnenja, da so nekateri otroci po mnenju staršev premajhni, da bi se o tem pogovarjali. Pravice o katerih se najpogosteje pogovarjajo so: postavi se zase 27 %, prijateljstvo 21 %, poiskati pomoč v primeru nasilja 14 %, verbalno/fizično nasilje 13 %, družina 10 %, ime otroka 6 %, enakopravnost 5 % in pravica do kulture 4 %. Iz tega lahko sklepava, da starši skušajo z informacijami in pogovori na to tematiko zaščititi svoje otroke in v interakciji z drugimi

omogočiti otrokom, da se postavijo zase. Skušajo jih pripraviti na samostojno življenje. Pogosto starši pri tem zaidejo v dilemo ali so preveč zaščitniški do otrok ali pa pustijo otrokom preveč svobode.

Vsi anketirani starši menijo, da so otrokove pravice pomembne, a menijo, da pri uresničevanju otrokovih pravic otroci sami nimajo pomembnejše vloge, le 4 % staršev je nasprotnega mnenja. Najbolj pomembni pri uresničevanju otrokovih pravic so po mnenju staršev država 37 %, šola in vrtec 36 %, družina 20 %, otroci 4 % in lokalna skupnost 3 %. Ti podatki dokazujejo, da otroci imajo v Sloveniji pravico povedati to kar želijo, vendar ta njihov glas velikokrat slišan, vendar premalo upoštevan oziroma prikazan javnosti v takšni luči, kot bi bilo potrebno.

Po njihovih izkušnjah je 74 % staršev mnenja, da otrokove pravice v vrtcu spoštujejo in 26 % vprašanih je mnenja, da te spoštujejo le delno. V primeru suma kršenja otrokovih pravic bi se na strokovno delavko v vrtcu obrnilo kar 51 % staršev, direktorico 34 %, CSD 13 % in policijo 2 %.

Starši so dobro seznanjeni z zagovorništvom otrok. Najpogosteje povedani odgovori za izraz zagovorništva otrok; da jih zagovarja odrasla oseba; ali oseba, ki se zavzema za otrokove pravice; varuh pravic otrok; neke vrste odvetništvo; zagovarjanje s strani druge osebe in pomagati izraziti mnenje. Po mnenju staršev so lahko zagovorniki straši, vzgojitelji, šole, vrtci, CSD oziroma kdorkoli, ki se zavzema za otrokove pravice. 87 % staršev je bilo v vlogi zagovornika in starši so mnenja, da otroci potrebujejo zagovornika, ker otroci pogosto ne opazijo, da se jim godi krivica.

Po opravljeni analizi ankete ugotavlja, da so starši v primerjavi s strokovnimi delavkami v vrtcu bolje seznanjeni s pojmom in možnostmi zagovorništva otrok. Pri poznavanju in uresničevanju otrokovih pravic pa ni tako velikih odstopanj.

Tako starši, kot strokovni delavci v vrtcu so podobnega mnenja, da otroci nimajo velikega vpliva pri uresničevanju otrokovih pravic. Torej so v praksi premalo upoštevani.

5 SKLEPI

Na osnovi pridobljenih rezultatov, analiz in razprave, so se oblikovali naslednji sklepi:

- S sprejetjem mednarodne Konvencije o otrokovih pravicah je država Slovenija pričela razvijati korake, ki zagotavljajo spremembe na področju otrokovih pravic. To dokazujejo sprejeti naslednji programi Akcijski načrt za izboljšanje položaja otrok in Program za otroke in mladino ter projekt Zagovornik – glas otroka. Ti projekti vključujejo starše, otroke in s tem skušajo opremiti ljudi s potrebnimi informacijami.
- Otrok je oseba, ki ima svoje pravice, želje in biti mora slišan. Vzeti si je potrebno čas za otroka in prisluhniti ter slišati njegovim željam, potrebam. Konvencija je zahtevala celotno prenovo sistema vzgoje in izobraževanja. V vrtcu je potrebno otroka obravnavati v skladu s kurikulumom. To bi morali upoštevati vsi, tako vzgojitelji, kot tudi starši. Vzgojiteljice si želijo dodatnih informacij in izobraževanj na tem področju. Iz ankete je razvidno, da strokovne delavke in starši otrokom ne prepisujejo velikega pomena pri uresničevanju otrokovih pravic. Večji pomen prepisujejo ustrezni seznanitvi otrok z njihovimi pravicami glede na razvojno stopnjo.
- Strokovne delavke v vrtcih so pogosto prepuščene svoji strokovni avtonomiji, kar pomeni, da posvečajo posameznim aktivnostim ki se nanašajo na učenje in seznanjanje otrok o njihovih pravicah toliko časa, koliko se jim zdi pomembno, ker nimajo izoblikovanega programa o učenju o otrokovih pravicah. Strokovne delavke pričakujejo s strani vrtca informiranost in dodatna strokovna izobraževanja na področju otrokovih pravic.
- Starši vzgajajo otroke po svojih najboljših močeh. S svojim vzgledom, nazori, kulturami, vrednotami vplivajo na razvoj otrokove osebnosti. Starši skušajo svoje otroke informirati in zaščititi. Starši so željni dodatnih informacij s strani različnih služb, ki delujejo na tem področju.
- Najpogostejši pogovori v sklopu seznanjanja otrok z njegovimi pravicami se v vrtcu nanašajo na pogovore o prijateljstvo, kako poiskati pomoč v primeru nasilja, kako se

postaviti zase in enakopravnost. Strokovne delavke skušajo zagotoviti pravice večji skupini otrok in so pozorne na dinamiko celotne skupine.

- Pri starših je v pogovorih v ospredju individualna pravica otroka. Najbolj se posvečajo pogovorih o postavitvi zase, prijateljstvu in kako poiskati pomoč v nasilju.
- Pomanjkljivo poznavanje otrokovih pravic (tako med starši, kot vzgojitelji) je pogosto vzrok za kršenje otrokovih pravic. V primeru suma kršenja otrokovih pravic bi se strokovne delavke obrnile na svetovalnega delavca v vrtcu ali pa ravnatelja. Starši bi se v primeru suma zraven že navedenih možnosti obrnili na različne inštitucije, ki se ukvarjajo s to problematiko (CSD, policija, zdravstvo).
- Velik del vzgojiteljic v vrtcu ne pozna izraza »zagovornik otrok«. Vzgojiteljice je potrebno o tem izobraziti. Na tem področju je premalo narejenega. Starši so bolje informirani na področju zagovorništva. Menijo, da tudi otrok potrebuje informacije, vključiti ga je potrebno v reševanje problema.
- V Sloveniji vsi otroci nimajo enakih pravic, čeprav jim je v Ustavi RS zagotovljena enakost. Formalno torej imajo priznane pravice, ki so zapisane v KOP, država pa jim ni zagotovila pogojev in možnosti za kakovostno vključitev. Veliko je birokratskih ovir in zakoni so pogosto pisani neživljenjsko.

6 PREDLOGI

Danes je veliko razprav o otrokovih pravicah, mediji in različne organizacije veliko naredijo v dobrobit otrok in obveščajo javnost o pravicah otrok. Vse te organizacije pa hkrati opozarjajo, da so te pravice prevečkrat kršene in da otrokov glas v različnih postopkih ni slišan. Zaradi tega otroci potrebujejo zagovornike, tako neformalne zagovornike (starše, vzgojitelje), kot formalne zagovornike (pooblašeni s strani CSD). Pomembno je, da si otrok, ki so mu bile kršene pravice, izbere zagovornika sam, kajti le tako bo njegov glas spoštovan in slišan dovolj zgodaj, ko ima otrok še svoje mnenje.

Iz raziskave je razvidno, da je potrebno se izobraževati, pridobivati veliko informacij. Potrebno bi bilo pri izobraževanju strokovnih delavk v vrtcih ponuditi več kvalitetnih vsebin, med njimi bi vsekakor morala biti tudi tema zagovorništvo otrok. Nesprejemljivo je, da strokovna delavka, ki svoje delo opravlja na področju predšolske vzgoje ni seznanjena s možnostmi zagovorništva otrok. To področje bi bilo potrebno vključiti v obvezno snov pri opravljanju strokovnega izpita in s tem priznanja poklica in strokovne usposobljenosti za delo z otroci.

Tudi velikost skupin in premajhni prostori, veliki normativi velikokrat predstavljajo veliko težavo pri uresničevanju otrokovih pravic npr. pravica do izbire, pravica do drugačnosti. V tem primeru bi morala za boljše razmere poskrbeti država. Država, širša lokalna skupnost, kot tudi vrtec lahko s programi pripomore k izboljšanju kakovosti življenja otrok in njihovih družin. S tem se oblikujejo pozitivne vrednote življenja. Veliko vlogo imajo tukaj tudi nevladne organizacije. Nevladne organizacije skrbijo za izobraževanje o otrokovih pravicah, opozarjajo na problematična področja dela in na kršitve otrokovih pravic.

Potrebna bi bila večja preglednost, informiranost in nadzor s strani države glede na ponudnike izobraževanj na področju učenja o otrokovih pravicah. Izdelati bi bilo potrebno natančen program, s katerim bi se olajšalo delo strokovnih delavcev v vrtcu pri učenju otrokovih pravic, ki bi bil enoten za celo Slovenijo. Tako bi delo na tem področju potekalo kvalitetnejše in organizirano. Vzporedno s izvedbo bi bili lahko sestavljeni evalvacijski programi in supervizijske skupine katere bi omogočale posvetovanje in strokovno rast delavk.

Otrokom, staršem bi bilo potrebno skozi vsakodnevne dejavnosti v vrtcu omogočiti seznanitev z pravicami in približati njihovo vsebino. Istočasno bi bilo potrebno ustvarjati pogoje za uresničevanje in spoštovanje le teh. Graditi bi morali na medsebojnem zaupanju in na kakovostni komunikaciji.

V Sloveniji je vedno več socialno, materialno ogroženih družin in posameznikov. Življenje je vse dražje in družine, ki imajo otroka s posebnimi potrebami, eno ali dvo starševske družine s šolajočimi se otroki, ne more svojim otrokom zagotavljati, da bi imeli enake možnosti kot ostali otroci. Tako se njihove možnosti, da bi bili enakopravno vključeni v družbeno življenje, da bi imeli enake možnosti za kakovostni razvoj in življenje okrnjene. Že samo takšno osnovno stanje povzroča diskriminacijo v družbi, kar ni v skladu s Konvencijo.

Sodelovanje in vključevanje različnih organizacij v različne projekte, kot so vrtec, družina in lokalna skupnost, ki se ukvarjajo s promocijo otrokovih pravic, je nujno potrebno, saj to pomeni, da imajo otroci in starši priložnost spoznati svoje pravice, zavedati se svojih dolžnosti ter pridobiti različne informacije na področju uresničevanja otrokovih, človekovih pravic. Pomemben dejavnik pri tem je interdisciplinarno sodelovanje vseh zaposlenih v vrtcu ter sodelovanje s strokovnimi službami ki se ukvarjajo s širjenjem poslanstva o otrokovih pravicah.

7 VIRI IN LITERATURA

Babadji, Ramdane. 2005. 100 in 1 pojem za učenje človekovih pravic. EIP – šola za mir. Center za državljansko vzgojo.

Bakyayita, J., Vivek, G., Jasinski, C., Jimenez Cabal, A., Wheen, L., Simonds, R., Jamnik, F. 1999. Postavi se za svoje pravice. Pomurska založba.

Bergant, Alenka. 1999. Prvi koraki, metodični priročnik za preučevanje človekovih pravic. Ljubljana: Amnesty International Slovenije.

Bizjak, Katja. 2004. Vključimo otroke. Priročnik za spodbujanje soudeležbe otrok in preprečevanje socialne izključenosti. Unicef Slovenija.

Cerar, M., Turk, D., Šabič, Z., Roter, P., M., Grilc, P., Mavčič, A., Perenič, A., Podobnik, K., Roter, P., idr. 2002. Dokumenti človekovih pravic. Ljubljana: Društvo Amnesty International Slovenije: Mirovni inštitut.

Cerar, Miro. 2002. Narava in pomen človekovih pravic. V: Dokumenti človekovih pravic. Ljubljana: Društvo Amnesty International Slovenije: Mirovni inštitut.

Coloroso, Barbara. 1996. Otroci so tega vredni. Ljubljana : Tangram

Človekove pravice. 1996. Zbirka mednarodnih dokumentov. Ljubljana: Društvo za Združene narode za Republiko Slovenijo.

Čačinovič Vogrinčič, Gabi. 2001. Socialno delo z družino, predavanja v šolskem letu 2001/2002, študijsko gradivo VŠŠD.

Čačinovič Vogrinčič, Gabi. 2007. Pogovor z otrokom v delovnem odnosu V: Socialno delo za enake možnosti za vse: knjiga povzetkov / 3. kongres socialnega dela, Maribor 10 – 12 oktober 2007. Ljubljana FSD 2007.

Drugo poročilo Republike Slovenije o sprejetih ukrepih za uresničevanje Konvencije o otrokovih pravicah leto 2001. 2001. Republika Slovenija: Ljubljana.

Dolenc, Jasna. 1995. Zagovorništvo otrok v osnovni šoli. Diplomaska naloga, VŠŠD. Ljubljana.

Elliot, Michele. 1996. Da bo vaš otrok varen. Praktični vodnik za pogovor z otroki. Ljubljana: Co Libri.

Jamnik, Franc. 1999. Postavi se za svoje pravice. Pomurska založba.

Jamnišek, Blanka. 2005. Naše pravice. Ljubljana: Ministrstvo za zunanje zadeve Republike Slovenije.

Jenkole, Martina. 1999. Transformacija otrokovih pravic, priznanih s konvencijo ZN o otrokovih pravicah, v vsakdanje življenje. Magistrska naloga, Fakulteta za organizacijske vede Kranj.

Jenkole, Martina. 2006. Zagovornik – glas otroka. Varuh človekovih pravic. Ljubljana.

Jenkole, Martina. 2007. Zagovornik – glas otroka. V: Socialno delo za enake možnosti za vse: knjiga povzetkov/ 3. kongres socialnega dela, Maribor 10.-12. oktober 2007. Ljubljana: FSD.

Kalčina, Liana. 1999. Otrokove pravice v Evropi. Ljubljana: zveza prijateljev Mladine Slovenije.

Košak, Alenka. 2006. Povej! Spregovorimo o nasilju med otroki v vrtcu. Zloženska – Unicef.

Kovič, Nina. 1995. Otrokom vsega sveta. Ljubljana.: Epta

Kuzmanič Korva, Darja. 2005. Socialni servisi za otroke, mladostnike in družine. V: Otroci in mladina v prehodni družbi. Analiza položaja v Sloveniji. Ministrstvo za šolstvo in šport. Urad RS za mladino: Založba Aristej.

Kroflič, Robi. 1991. Med poslušnostjo in odgovornostjo. Ljubljana: Vija.

Letno poročilo Varuha človekovih pravic za leto 2006. Junij 2007. Republika Slovenija: Ljubljana

Leskošek, Vesna. 2005. Mi in oni – nestrpnost na slovenskem. Varuh človekovih pravic. Mirovni inštitut Ljubljana.

Marjanovič Umek, L., Kroflič, R., Kovač, M., Videmšek, M., Kranjc, S., Saksida, I., idr. 2001. Otrok v vrtcu, priročnik h kurikulumu za vrtce. Ljubljana: Založba obzorja.

Mesec, Blaž. 1997. Metodologija raziskovanja v socialnem delu I. Študijsko gradivo za interno uporabo. Visoka šola za socialno delo. Ljubljana.

Mittler, P. 1994. Families and Disabilities – V: prevod Rostohar, A. 1995. Družine in invalidnost. Zveza društev za cerebralno paralizo Ljubljana.

Novak, Barbara. 2004. Šola in otrokove pravice. Ljubljana: Cankarjeva založba.

Pavlovič, Zoran. 1993. Psihološke pravice otroka – otrokove pravice onstran pravnega varstva. Radovljica: Didakta.

Pavlovič, Zoran. 1997. Slabo ravnanje z otroki v Sloveniji: opazanje in obravnavanje. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti.

Rovšek, Jernej. 2002. Neformalni mehanizmi varstva človekovih pravic V: Dokumenti človekovih pravic. Ljubljana: Društvo Amnesty International Slovenije: Mirovni inštitut.

Sketelj, S. 2002. Vsak otrok ima pravico do učinkovite zaščite pred starši. V: 1. kongres socialnega dela, zbornik abstraktov, 173. Avditorij Portorož: Društvo socialnih delavk in delavcev Slovenije.

Tomič, Zora. 2004. Kaj lahko še storimo v socialnem varstvu, da bo Slovenija po meri otrok. V: Socialni izziv, št. 20. letnik 10, julij 2004. Socialna zbornica Slovenije.

Ustava Republike Slovenije. Uradni list, št. 33/91 – I, 42/97, 66/00, 24/03, 69/04, 68/06). Ljubljana.

Vojnovič, Maja. 2003. Svet po naši meri. Ljubljana: Slovenski odbor za Unicef.

Vojnovič, Maja. 2003a. Svet po meri otrok. Ljubljana: Slovenski odbor za Unicef.

Zajec, Diana. 2002. Konvencija o otrokovih pravicah. Ljubljana: Slovenski odbor za Unicef.

Zaviršek, Darja. 2005. Položaj otrok z ovirami: od formalne enakosti do resnične vključenosti. V: Otroci in mladina v prehodni družbi. Analiza položaja v Sloveniji. Ministrstvo za šolstvo in šport. Urad RS za mladino: Založba Aristej.

Zaviršek, Darja. 2007. Človekove pravice manjšinskih otrok. Supervizija za zagovornike na področju pravic otrok. V: Socialno delo za enake možnosti za vse: knjiga povzetkov/ 3. kongres socialnega dela, Maribor 10.-12. oktober 2007. Ljubljana: FSD.

Znidarec Demšar, Simona. 2005. Metode socialnega dela z mladimi. Fakulteta za socialno delo: Ljubljana.

Internetni viri:

Akcijski načrt za izboljšanje položaja otrok od 2003 do 2013. http://www.eip-cdv.si/simop_dokumenti/OZN%20priporocila%20RS%20otroci.pdf. (15.2.2008)

Ali je Slovenija otrokom prijazna država? 2008. <http://www.unicef.si/main/novica.wlgt?Id=4995>. (13.2.2008)

Deklaracija o otrokovih pravicah (OZN) 1959. <http://www.varuh-rs.si/index.php?id=107>. (15.2.2008)

Organizacije, ki delujejo na področju pravic otrok in mladih. 2008. <http://www.varuh-rs.si/index.php?id=28>. (30.1.2008)

Program za otroke in mladino 2006 – 2016. Republika Slovenija: Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. Ljubljana 2006.
http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti_pdf/pom2006_2016_splet_241006.pdf. (15.2.2008)

Poročilo o delu ENOC 2005. <http://www.varuh-rs.si/index.php?ID=964&L=0#C2005>. (7.2.2007)

SEECRAN. <http://www.seecran.org>. (15.2.2008)

Unicef po svetu in pri nas. 2008. http://www.unicef.si/main/unicef_po_svetu.wlgt in http://www.unicef.si/main/unicef_v_sloveniji.wlgt. (13.2.2008)

Unicef in zagovorništvo. 2008. <http://www.unicef.si/main/zagovornistvo.wlgt>. (13.2.2008)

Uresničevanje otrokovih pravic ni zadovoljivo. 2007.
http://www.delo.si/index.php?sv_path=41,35,253582&fromsearch=1. (7.2.2007)

Varuh človekovih pravic. <http://www.varuh-rs.si>. (7.2.2007)

Vrtec in pravice otrok. 2007. <http://www.v-jflander.mb.edus.si/pravice.htm>. (12.2.2008)

Zveza prijateljev mladine Slovenije. <http://sl.zpms.si/>. (15.2.2008)

Lektorsko in korektorsko sem nalogo pregledal Simon Šerbinek. Obsega 4,74 avtorske pole.

8 PRILOGE

Priloga 1: Anketni vprašalnik za strokovne delavke v vrtcu

Anketa za vzgojiteljice v vrtcu

Sva Nataša Hiter in Renata Šerbinek, študentki na Fakulteti za socialno delo. Pri diplomski nalogi bova izvajali raziskavo o otrokovih pravicah. Radi bi raziskali, kaj starši, vzgojitelji, odrasli menite o otrokovih pravicah in koliko jih pravzaprav poznate. Izsledki bodo objavljeni izključno v najini diplomski nalogi. Anketa je anonimna.

Že vnaprej se Vam iskreno zahvaljujema, saj boste z Vašimi odgovori pripomogli k raziskavi.

Preberite vprašanje in obkrožite odgovor, pod postavko »drugo« prosiva vpišite svoje mnenje. Pa veselo reševanje!

1.) Spol:

- ☐ moški
- ☐ ženski

2.) Starost:

- ☐ od 20 let do 29 let
- ☐ od 30 let do 39 let
- ☐ od 40 let do 49 let
- ☐ nad 50 let

3.) Koliko let delate v vrtcu?

- ☐ 1 - 5 let
- ☐ 6 - 10 let
- ☐ 10 - 20 let
- ☐ 21 let in več

4.) Izobrazba:

- ☐ Srednja šola
- ☐ Višja strokovna šola
- ☐ Visoko strokovna šola
- ☐ Univerza

5.) Delovno mesto, ki ga opravljate:

- ☐ vzgojiteljica
- ☐ pomočnica vzgojiteljice
- ☐ drugo_____

6.) Starostno obdobje otrok v skupini, v kateri delate:

1 - 3

3 - 6

7.) Otrokove in človekove pravice so pomembne tako v vsakdanjem življenju kot tudi v vrtcu!

- ☐ Zelo se strinjam
- ☐ Se strinjam
- ☐ Se ne strinjam

8.)Otrokove in človekove pravice so razkošje, saj si ga lahko privoščijo le bogate države. Revne države si jih ne morejo privoščiti!

- ☐ Zelo se strinjam
- ☐ Se strinjam
- ☐ Se ne strinjam

9.) Ali ste že kdaj slišali za Konvencijo o otrokovih pravicah?

- ☐ Da
- ☐ Ne
- ☐ Delno

10.) Kdo je sprejel Konvencijo o otrokovih pravicah?

- ☐ Unicef
- ☐ Generalna skupščina Združenih narodov (OZN)
- ☐ Svet Evrope
- ☐ Ne vem

11.) Ali je med državami podpisnicami tudi Slovenija?

- ☐ Da
- ☐ Ne
- ☐ Ne vem

12.) Ali poznate vsebino Konvencije o otrokovih pravicah?

- ☐ Da
- ☐ Ne
- ☐ Delno

13.) Kje ste se seznanili z vsebino Konvencije o otrokovih pravicah?

- ☐ V šoli
- ☐ Na delovnem mestu
- ☐ Individualno
- ☐ Na strokovnem izobraževanju v okviru vrtca
- ☐ Medijih
- ☐ Je ne poznam

14.) Ali menite, da bi morali biti z vsebino Konvencije o otrokovih pravicah boljše seznanjeni?

- ☐ Da
- ☐ Ne

15.) Od koga pričakujete več informacij?

- ☐ Strokovna izobraževanja v vrtcu
- ☐ Socialna služba
- ☐ Mediji
- ☐ Individualno
- ☐ Drugo _____

16.) Ali po vašem mnenju dovolj dobro poznate naslednje mednarodne dokumente o otrokovih in človekovih pravicah?

da ne

Konvencija o otrokovih pravicah

Splošna deklaracija o človekovih pravicah

Evropska konvencija o človekovih pravicah in temeljnih svoboščinah

17.) Navedite nekaj otrokovih pravic, ki so vam zdijo pomembne.

18.) Ali se v vrtcu kdaj pogovarjate z otroki o njihovih pravicah?

- ☐ Da
- ☐ Ne

19.) Če ste odgovorili z da, v nadaljevanju obkrožite, o katerih otrokovih pravicah se pogovarjate? Možnih je več odgovorov!

- ☐ Kako skozi igro razvijati medsebojno razumevanje, strpnost in prijateljstvo.
- ☐ Kako se postaviti zase.
- ☐ Kako prepoznati različne oblike verbalnega in fizičnega nasilja.
- ☐ Kako in kje poiskati pomoč v primeru nasilja.
- ☐ Kaj je vloga družine in njen pomen za otroka.
- ☐ Kaj je pravica do imena in njen pomen za otroka.
- ☐ Katere so pravice do lastne kulture in izobraževanja.
- ☐ Kaj je pravica do enakopravnosti.
- ☐ Drugo _____.

20.) Kdo mislite, da je ključen pri uresničevanju otrokovih pravic?

- ☐ otroci sami
- ☐ družina
- ☐ šola, vrtec
- ☐ država
- ☐ lokalna skupnost
- ☐ drugo _____

21.) Ali menite, da v vrtcu spoštujete stališča, pravice otrok in jih spodbujate med izvedbo različnih dejavnosti?

- ☐ Da
- ☐ Delno, samo nekatere pravice
- ☐ Ne, nobenih.

22.) Na koga bi se obrnili v primeru suma kršenja otrokovih pravic?

- ☐ Na ravnatelja/-ico/, direktorja/-ico vrtca
- ☐ Na strokovnega delavca/-ko v vrtcu
- ☐ Na mobilno socialno službo
- ☐ Na center za socialno delo
- ☐ Na policijo
- ☐ Na zdravstvo
- ☐ Drugo _____

23.) Ali ste kdaj slišali za izraz »zagovorništvo« otrok? Kako si ga razlagate?

24.) Kdo je lahko zagovornik otrok?

25.) Ali ste bili kdaj v vlogi zagovornika? Če da, napišite kdaj, kje?

26.) Ali po vašem mnenju otroci potrebujejo zagovornika? Zakaj?

Anketa za starše

Sva Nataša Hiter in Renata Šerbinek, študentki na Fakulteti za socialno delo. Pri diplomski nalogi bova izvajali raziskavo o otrokovih pravicah. Radi bi raziskali, kaj starši, vzgojitelji, odrasli menite o otrokovih pravicah in koliko jih pravzaprav poznate. Izsledki bodo objavljeni izključno v najini diplomski nalogi. Anketa je anonimna.

Že vnaprej se Vam iskreno zahvaljujema, saj boste z Vašimi odgovori pripomogli k raziskavi.

Preberite vprašanje in obkrožite odgovor, pod postavko »drugo« prosiva, da vpišete svoje mnenje.

1.) Spol:

- ☐ moški
- ☐ ženski

2.) Starost:

- ☐ do 25 let
- ☐ od 26 let do 30 let
- ☐ od 31 let do 35 let
- ☐ od 36 let naprej

3.) Ali imate otroke in koliko?

- ☐ 1 - 2
- ☐ 3 - 4
- ☐ 5 ali več

4.) V kakšnem tipu gospodinjstva živite?

- ☐ Individualnem (en starš)
- ☐ Nuklearnem (oba starša)
- ☐ Razširjenem (starša in stari starši)

5.) Otrokove in človekove pravice so pomembne tako v vsakdanjem življenju kot tudi v vrtcu!

- ☐ Zelo se strinjam
- ☐ Se strinjam
- ☐ Se ne strinjam

6.) *Otrokove in človekove pravice so razkošje, saj si ga lahko privoščijo le bogate države. Revne države si jih ne morejo privoščiti!*

- ☐ Zelo se strinjam
- ☐ Se strinjam
- ☐ Se ne strinjam

7.) *Ali ste že kdaj slišali za Konvencijo o otrokovih pravicah?*

- ☐ Da
- ☐ Ne

8.) *Kdo je sprejel Konvencijo o otrokovih pravicah?*

- ☐ Unicef
- ☐ Generalna skupščina Združenih narodov (OZN)
- ☐ Svet Evrope
- ☐ Ne vem

9.) *Ali je med državami podpisnicami tudi Slovenija?*

- ☐ Da
- ☐ Ne
- ☐ Ne vem

10.) *Ali poznate vsebino Konvencije o otrokovih pravicah?*

- ☐ Da
- ☐ Ne
- ☐ Delno

11.) *Kje ste se seznanili z vsebino Konvencije o otrokovih pravicah?*

- ☐ V šoli
- ☐ Na delovnem mestu
- ☐ Individualno
- ☐ Na strokovnem izobraževanju v okviru vrtca
- ☐ Medijih
- ☐ Je ne poznam

12.) *Ali menite, da bi morali biti z vsebino Konvencije o otrokovih pravicah bolje seznanjeni?*

- ☐ Da
- ☐ Ne

13.) *Od koga pričakujete več informacij?*

- ☐ Strokovna izobraževanja v vrtcu
- ☐ Socialna služba
- ☐ Mediji
- ☐ Individualno
- ☐ Drugo _____

14.) Ali po vašem mnenju dovolj dobro poznate naslednje mednarodne dokumente o otrokovih in človekovih pravicah?

da ne

Konvencija o otrokovih pravicah

Splošna deklaracija o človekovih pravicah

Evropska konvencija o človekovih pravicah in temeljnih svoboščinah

15.) Navedite nekaj otrokovih pravic, ki so vam zdijo pomembne.

16.) Ali se doma kdaj pogovarjate s svojim otrokom o njegovih pravicah?

- ☐ **Da**
- ☐ **Ne**

17.) Če ste odgovorili z da, v nadaljevanju obkrožite, o katerih otrokovih pravicah se pogovarjate? Možnih je več odgovorov!

- ☐ Kako skozi igro razvijati medsebojno razumevanje, strpnost in prijateljstvo.
- ☐ Kako se postaviti zase.
- ☐ Kako prepoznati različne oblike verbalnega in fizičnega nasilja.
- ☐ Kako in kje poiskati pomoč v primeru nasilja.
- ☐ Kaj je vloga družine in njen pomen za otroka.
- ☐ Kaj je pravica do imena in njen pomen za otroka.
- ☐ Katere so pravice do lastne kulture in izobraževanja.
- ☐ Kaj je pravica do enakopravnosti.
- ☐ Drugo _____.

18.) Kdo mislite, da je ključen pri uresničevanju otrokovih pravic?

- ☐ otroci sami
- ☐ družina
- ☐ šola, vrtec
- ☐ država
- ☐ lokalna skupnost
- ☐ drugo _____

19.) Ali menite, da v vrtcu spoštujejo stališča, pravice otrok in jih spodbujajo med izvedbo različnih dejavnosti?

- ☐ Da
- ☐ Delno, samo nekatere pravice
- ☐ Ne, nobenih.

20.) Na koga bi se obrnili v primeru suma kršenja otrokovih pravic v vrtcu?

- ☐ Na ravnatelja/-ico/ Direktorja/-ico vrtca
- ☐ Na strokovnega delavca/-ko v vrtcu
- ☐ Na mobilno socialno službo
- ☐ Na center za socialno delo
- ☐ Na policijo
- ☐ Na zdravstvo
- ☐ Drugo _____

21.) Ali ste kdaj slišali za izraz »zagovorništvo« otrok? Kako si ga razlagate?

22.) Kdo je lahko zagovornik otrok?

23.) Ali ste bili kdaj v vlogi zagovornika? Če da, napišite kdaj, kje?

24.) Ali po vašem mnenju otroci potrebujejo zagovornika? Zakaj?

IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisana Nataša Hiter, prvič vpisana na Fakulteto za socialno delo v študijskem letu 2005/2006 kot izredna študentka, izjavljam, da sem diplomsko delo z naslovom Pravice otrok napisala samostojno s korektnim navajanjem virov in ob pomoči mentorice dr. Vesne Leskovšek.

Datum:

Podpis:

IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisana Renata Šerbinek, prvič vpisana na Fakulteto za socialno delo v študijskem letu 2005/2006 kot izredna študentka, izjavljam, da sem diplomsko delo z naslovom Pravice otrok napisala samostojno s korektnim navajanjem virov in ob pomoči mentorice dr. Vesne Leskovšek.

Datum:

Podpis: